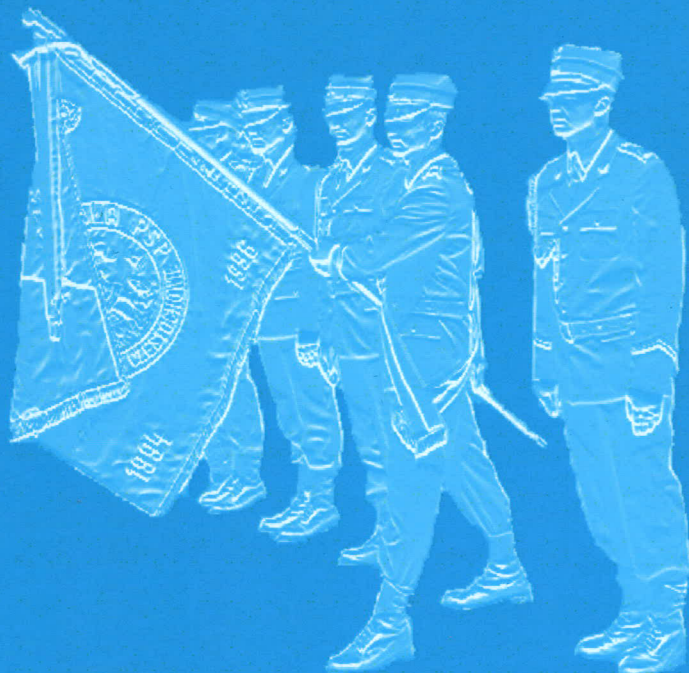

**System szkolenia członków Ochotniczych Straży Pożarnych
biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych**

Szkolenie Naczelników OSP

**Komenda Główna
Państwowej Straży Pożarnej**

**Centrum Naukowo-Badawcze
Ochrony Przeciwpowazarowej
im. Józefa Tuliszkowskiego**

**System szkolenia członków Ochotniczych Straży Pożarnych
biorących bezpośredni udział
w działaniach ratowniczych**

SZKOLENIE NACZELNIKÓW OSP

CNBOP marzec 2009

Praca zbiorowa pod redakcją:

Zbigniewa SURALA

Zespół autorski:

Piotr BIELICKI

Robert ŁAZAJ

Marek PŁOTICA

Marek POTEREK

Recenzja merytoryczna:

Wojciech BABUT

Maciej SCHROEDER

Recenzja pedagogiczna:

Bogdan GUMINSKI

Jan KIELIN

Józef ZALEWSKI

Projekt okładki:

Rafał KOWAL

ISBN 978-83-61520-36-8

© Copyright by Wydawnictwo Centrum Naukowo-Badawczego
Ochrony Przeciwpożarowej im. Józefa Tuliszkowskiego

Wydawca : Wydawnictwo Centrum Naukowo-Badawczego
Ochrony Przeciwpożarowej im. Józefa Tuliszkowskiego
05-420 Józefów k/Otwocka, ul. Nadwiślańska 213, www.cnbop.pl

WYKAZ TEMATÓW

Lp.	Temat wykładu	Ilość godzin wykładu	Strona
1	Obowiązki, uprawnienia i odpowiedzialność naczelnika OSP	2	4
2	Współdziałanie OSP z organami samorządu terytorialnego i jednostkami PSP	1	17
3	Wybrane zagadnienia operacyjne	4	22
4	Ceremoniał pożarniczy	2	47
5	Organizacja szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo-pożarniczych OSP i MDP	2	72
6	Zaplecze logistyczne w OSP	1	93
7	Propaganda z zakresu ochrony przeciwpożarowej	1	109

Temat 1

Obowiązki, uprawnienia i odpowiedzialność naczelnika OSP

Podstawy prawne funkcjonowania OSP¹

Ochotnicza Straż Pożarna działa na podstawie:

1. Ustawy z 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001r. Nr 79, poz. 855 tekst jednolity ze zm.),
2. Ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 2002r. Nr 147, poz. 1229 tekst jednolity ze zm.),
3. Statutu Ochotniczej Straży Pożarnej.

Stowarzyszenie OSP posiada osobowość prawną i jest członkiem Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Ochotnicza Straż Pożarna może posiadać sztandar oraz używać pieczęci, godła i flagi organizacyjnej, według wzorów określonych przez Zarząd Główny Związku.

Ochotnicza Straż Pożarna jest jednostką umundurowaną, wyposażoną w specjalistyczny sprzęt, przeznaczoną w szczególności do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami.

Wszelkie sprawy dotyczące ochrony przeciwpożarowej, określone w statucie ochotniczej straży pożarnej i ich związku, wymagają uzgodnienia z komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej właściwym ze względu na teren działania lub Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej w przypadku związku ochotniczych straży pożarnych działającego na terenie całego kraju.

¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 1991 r. Nr 81, poz. 351).

Zadania OSP² i ZOSP RP³

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej jest ogólnopolskim, samorządnym, trwałym stowarzyszeniem, które zrzesza Ochotnicze Straże Pożarne i inne osoby prawne w celu reprezentowania ich interesów oraz propagowania i realizacji celów statutowych.

Związek jest kontynuatorem chlubnych tradycji ruchu strażackiego wyrażających się w niesieniu bezinteresownej pomocy ludziom i służeniu Ojczyźnie. Związek wykonuje zadania o charakterze użyteczności publicznej w zakresie ochrony przeciwpożarowej, wspiera różnorodne formy pracy kulturalno-oświatowej, popularyzuje dorobek historyczny ruchu strażackiego, rozwija działalność artystyczną i sportową w Ochotniczych Strażach Pożarnych.

Celem Związku jest w szczególności:

- działanie na rzecz ochrony życia, zdrowia i mienia przed pożarami, klęskami żywiołowymi i zagrożeniami ekologicznymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami,
- rzecznictwo i reprezentowanie członków Związku wobec organów administracji publicznej,
- wykonywanie zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej zleconych przez organy administracji publicznej,
- współtworzenie i opiniowanie aktów normatywnych dotyczących ochrony przeciwpożarowej,
- działanie na rzecz ochrony środowiska,
- informowanie o występujących zagrożeniach pożarowych i innych zagrożeniach miejscowych oraz sposobach im zapobiegania,
- rozwijanie i upowszechnianie działalności kulturalnej,
- rozwijanie i krzewienie kultury fizycznej i sportu,
- organizowanie pożarniczego i obronnego wychowania dzieci i młodzieży.

Powyższe cele realizowane są przez:

- współdziałanie z Państwową Strażą Pożarną, organami administracji publicznej oraz innymi podmiotami,
- udzielanie pomocy OSP w wyposażeniu w sprzęt, zaopatrywanie w mundury, odznaki i dystynkcje oraz organizowanie szkoleń,
- gromadzenie środków finansowych,
- zapewnienie doradztwa prawnego w zakresie funkcjonowania OSP,

² *Wzorcowy Statut Ochotniczej Straży Pożarnej* (www.zosprp.pl).

³ www.zosprp.pl.

- mobilizowanie społeczeństwa do udziału w realizacji zadań ochrony przeciwpożarowej,
- inicjowanie i organizowanie imprez sportowych oraz przeglądów dorobku amatorskiego ruchu artystycznego OSP,
- prowadzenie działalności wydawniczej, organizowanie wystaw, udzielanie pomocy w gromadzeniu eksponatów muzealnych,
- przedstawianie organom administracji publicznej wniosków dotyczących doskonalenia stanu ochrony przeciwpożarowej,
- popieranie wynalazczości i racjonalizacji w dziedzinie ochrony przeciwpożarowej.

Ochotnicze Straże Pożarne użytkują około 18 tysięcy strażnic, najczęściej wybudowanych własnymi siłami; w połowie są to obiekty wielofunkcyjne służące całej społeczności. Wokół nich skupia się życie społeczne wsi i miasteczek. Były i są one także miejscem kultywowania tradycji narodowej, kultury i sztuki. Pod patronatem OSP funkcjonuje około 800 orkiestr, 300 zespołów artystycznych, ponad 600 drużyn sportowych.

Ważna dla środowiska strażackiego jest troska o własne tradycje, sztandar, zachowanie wiedzy o ich dorobku dla przyszłych pokoleń.

Do zadań statutowych OSP należy:

- prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami,
- udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń,
- informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
- upowszechnianie, w szczególności wśród członków, kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenia działalności kulturalnej i oświatowej,
- wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej oraz statutu,
- działania na rzecz ochrony środowiska,
- wspomaganie rozwoju społeczności lokalnych.

Zadania statutowe Ochotnicza Straż Pożarna realizuje przez:

- organizowanie swoich członków do działalności na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności,
- przedstawianie organom władzy samorządowej i administracji rządowej wniosków w sprawach ochrony przeciwpożarowej oraz ratownictwa,

- organizowanie, spośród swoich członków zwyczajnych zespołu ratowniczego,
- prowadzenie podstawowego szkolenia ratowniczego członków zwyczajnych OSP i współdziałanie z Państwową Strażą Pożarną w organizowaniu szkolenia funkcyjnych OSP,
- organizowanie młodzieżowej i kobiecej drużyny pożarniczej,
- organizowanie zespołów świetlicowych, bibliotek, orkiestr, teatrów amatorskich, chórów, sekcji sportowych i innych form pracy społeczno-wychowawczej oraz kulturalnej i oświatowej,
- organizowanie zawodów sportowych i imprez propagujących kulturę fizyczną,
- prowadzenie innych form działalności mających na celu wykonanie zadań wynikających z ustawy o ochronie przeciwpożarowej i statutu.

Prawa i obowiązki członków OSP

Członkowie OSP dzielą się na⁴:

1. członków zwyczajnych, w tym członków młodzieżowej i kobiecej drużyny pożarniczej,
2. członków wspierających,
3. członków honorowych.

Członkami zwyczajnymi OSP mogą być⁵:

1. pełnoletni obywatele polscy i cudzoziemcy mający stałe miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie pozbawieni praw publicznych,
2. małoletni w wieku od 16 do 18 lat oraz za zgodą opiekunów ustawowych,
3. małoletni poniżej 16 lat, jeżeli deklarują czynne uczestnictwo w realizacji celów OSP.

Członkiem młodzieżowej drużyny pożarniczej może zostać osoba, która ukończyła 12 lat, uzyskała zgodę opiekunów ustawowych i złożyła przyrzeczenie.

Członkom młodzieżowych drużyn pożarniczych w wieku od 16 do 18 lat przysługuje bierne i czynne prawo wyborcze do władz OSP oraz do komisji ds. młodzieży działających w Związku.

Członkowie młodzieżowej drużyny pożarniczej nie biorą udziału w akcjach ratowniczych.

⁴ *Wzorcowy Statut ... op. cit.*

⁵ *ibidem*

Członkowie zwyczajni mają prawo⁶:

- wybierać i być wybieranymi do władz OSP z wyjątkiem młodzieży poniżej 16 roku życia,
- uczestniczyć w Walnym Zebraniu Członków OSP z prawem głosu,
- wysuwać postulaty i wnioski wobec władz OSP,
- korzystać z urządzeń i sprzętu będącego własnością OSP,
- używać munduru, dystynkcji i odznak.

Do obowiązków członka zwyczajnego należy⁷:

- aktywne uczestniczenie w działalności OSP,
- przestrzeganie postanowień statutu i uchwał władz OSP oraz uchwał władz Związku,
- podnoszenie poziomu wiedzy pożarniczej poprzez udział w szkoleniach,
- dbanie o mienie OSP,
- regularne opłacanie składek członkowskich.

Spśród pełnoletnich członków zwyczajnych tworzy się zespół ratowniczy.

Członkiem wspierającym może być osoba fizyczna lub prawna bez względu na jej miejsce zamieszkania i siedzibę w kraju lub za granicą, która zadeklaruje wspomaganie działalności OSP finansowo lub w innej formie i za swą zgodą zostanie przyjęta przez zarząd OSP.

Członkiem honorowym może być każda osoba fizyczna, bez względu na miejsce zamieszkania, szczególnie zasłużona dla ochrony przeciwpożarowej. Godność członka honorowego nadaje Walne Zebranie Członków OSP.

Członek wspierający i członek honorowy mają prawo uczestniczenia w pracach i imprezach organizowanych przez OSP, a z głosem doradczym także w Walnym Zebraniu Członków OSP.

Do obowiązków ratowników OSP wchodzących w skład Jednostek Operacyjno – Technicznych należy⁸:

- wykonywanie rozkazów i poleceń dowódców oraz przestrzeganie wymaganej dyscypliny,
- przybycie niezwłocznie do wyznaczonego miejsca na zarządzony alarm lub inne wezwanie,
- sprawdzenie sprzętu i wyposażenia przydzielonego do obsługi, a po akcji doprowadzenie je do możliwości ponownego użycia,

⁶ ibidem

⁷ ibidem

⁸ *Regulamin Organizacyjny Jednostki Operacyjno-Technicznej OSP* zatwierdzony uchwałą nr 95/18/2004 Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP z dnia 16 grudnia 2004r.

- włożenie maksimum wysiłku i zaangażowania w wykonanie powierzonego zadania bojowego,
- uzyskanie niezbędnego wykształcenia podstawowego i uzupełniającego oraz doskonalenie wiedzy i umiejętności strażackich,
- przestrzeganie zasad i przepisów BHP,
- poddanie się badaniom lekarskim określającym przydatność do społecznej służby strażackiej,
- dbanie o powierzony sprzęt i wyposażenie oraz mienie OSP,
- dbanie o dobre imię OSP oraz wykazywanie się koleżeństwem i zrozumieniem wobec kolegów.

Uprawnienia ratowników OSP wchodzących w skład Jednostek Operacyjno – Technicznych⁹:

- zapewnienie badań lekarskich dopuszczających do pełnienia społecznej strażackiej służby,
- zapewnienie niezbędnych środków ochrony osobistej,
- wypłacenie ustalonego ekwiwalentu pieniężnego za udział w akcjach i ćwiczeniach,
- ochrona prawna w czasie wykonywania zadań i obowiązków ratownika OSP,
- świadczenie odszkodowawcze z tytułu wypadku w czasie działań ratowniczych i ćwiczeń,
- ubezpieczenie od wypadków zaistniałych w czasie wykonywania zadań statutowych,
- zapewnienie umundurowania i dystynkcji związanych z pełnioną funkcją,
- inne uprawnienia wynikające z przepisów prawnych oraz statutu OSP i statutu Związku OSP RP.

Odpowiedzialność ratowników OSP wchodzących w skład Jednostek Operacyjno- Technicznych¹⁰:

- ratownik OSP ponosi odpowiedzialność statutową za wykonywanie powierzonych zadań i obowiązków oraz przestrzeganie dyscypliny organizacyjnej i postanowień niniejszego regulaminu,

⁹ ibidem

¹⁰ ibidem.

- ratownik OSP będący zarazem kierowcą samochodu pożarniczego lub uprawnionym do prowadzenia innego środka transportu jest odpowiedzialny za:
 - a. sprawność powierzonego mu środka transportu,
 - b. zachowanie niezbędnej ostrożności w czasie jazdy do akcji oraz podczas innych wyjazdów,
 - c. obsługę w czasie akcji środka transportu i zainstalowanych w nim urządzeń w sposób zapewniający sprawne wykonanie zadania oraz bezpieczeństwo ratowników,
 - d. doprowadzenie środka transportu i jego urządzeń po powrocie z akcji do ponownej sprawności,
 - e. utrzymanie powierzonego środka transportu w należytej czystości i konserwacji,
 - f. zgłoszenie naczelnikowi OSP upływu terminu ważności dokumentów dopuszczających sprzęt do użytkowania.

Zadania władz OSP

Władzami OSP są¹¹:

1. Walne Zebranie Członków OSP,
2. Zarząd,
3. Komisja Rewizyjna.

Walne Zebranie Członków OSP¹²

Walne Zebranie Członków OSP jest najwyższą władzą OSP. Do jego kompetencji należy:

- wysłuchanie i zatwierdzenie sprawozdań Zarządu z działalności OSP,
- wysłuchanie sprawozdania Komisji Rewizyjnej z działalności OSP,
- udzielenia absolutorium Zarządowi OSP,
- uchwalenie programu działania i budżetu OSP,
- określenie przedmiotu prowadzonej przez OSP działalności gospodarczej,
- wybór, spośród siebie Zarządu, z zachowaniem większości osób pełnoletnich i odwołanie tego Zarządu,
- wybór spośród siebie i odwołanie komisji rewizyjnej,
- wybór spośród siebie delegatów na zjazd oddziału gminnego Związku,
- uchwalenie statutu OSP lub jego zmiany,
- ustalanie wysokości składki członkowskiej,

¹¹ *Wzorcowy Statut ... op. cit.*

¹² *ibidem*

- podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych przekraczających zwykły zarząd, w szczególności nabycia i zbycia nieruchomości oraz ich obciążenia,
- rozpatrywanie odwołań od decyzji Zarządu oraz innych spraw i wniosków zgłoszonych przez członków OSP,
- wybieranie spośród siebie przedstawicieli wchodzących w skład zarządu oddziału gminnego Związku i odwoływanie tych przedstawicieli,
- podjęcie uchwały o wystąpieniu ze Związku,
- nadawanie członkostwa honorowego OSP,
- podjęcie uchwały o rozwiązaniu OSP.

Walne Zebranie Członków OSP może być zwyczajne, sprawozdawcze oraz nadzwyczajne. Sprawozdawcze Walne Zebranie członków OSP jest zwoływane raz na rok.

Zwyczajne i sprawozdawcze Walne Zebranie Członków zwoływane jest przez Zarząd, który zawiadamia członków o terminie, miejscu i porządku obrad.

Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków OSP zwoływane jest przez Zarząd OSP:

- z własnej inicjatywy,
- na żądanie Komisji Rewizyjnej OSP,
- na żądanie członków OSP.

Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków OSP powinno się odbyć w terminie nie dłuższym niż jeden miesiąc od podjęcia inicjatywy lub zgłoszenia żądania. Porządek nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków OSP ustala władza lub osoby uprawnione do żądania zwołania takiego zebrania.

Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków OSP może odwołać członka Zarządu lub Komisji Rewizyjnej przed upływem terminu kadencji władz OSP i powołać w te funkcje innych członków OSP do czasu przeprowadzenia zwyczajnego Walnego Zebrania Członków OSP. Przebieg Walnego Zebrania Członków OSP oraz podjęte na nim uchwały wpisuje się do księgi protokołów.

Zarząd¹³

Zarząd wybiera ze swego grona prezesa, naczelnika, dwóch wiceprezesów, sekretarza i skarbnika, a także może wybrać gospodarza, kronikarza i zastępcę naczelnika. Prezes Zarządu kieruje jego pracami i reprezentuje OSP. Funkcję wiceprezesa sprawuje naczelnik.

Zarząd może dobierać do swego składu nowych członków na miejsce ustępujących w liczbie nie przekraczającej 1/3 ustalonego składu.

¹³ibidem

Wygaśnięcie funkcji członka Zarządu może nastąpić w wyniku złożenia przez niego pisemnej rezygnacji.

Do zadań Zarządu należy:

- reprezentowanie interesów OSP,
- realizowanie uchwał i wytycznych Walnego Zebrania Członków OSP,
- zwoływanie Walnego Zebrania Członków OSP,
- niezwłoczne zawiadomienie sądu rejestrowego o zmianie statutu oraz zmianach w składzie Zarządu i Komisji Rewizyjnej,
- udzielanie niezbędnych wyjaśnień organowi nadzorującemu,
- opracowanie projektów rocznego planu działalności i budżetu OSP oraz składanie sprawozdań z ich wykonania Walnemu Zebraniu Członków OSP,
- zaciąganie w imieniu OSP zobowiązań finansowych i innych zobowiązań majątkowych w zakresie zwykłego zarządu,
- przyjmowanie i skreślanie z listy członków OSP,
- przyznawanie wyróżniającym się członkom OSP dyplomów i nagród oraz występowanie z wnioskami o przyznanie odznaczeń i odznak,
- tworzenie zespołu ratowniczego,
- organizowanie młodzieżowej i kobiecej drużyny OSP, zespołów kulturalno-oświatowych i sportowych,
- dokonywanie ocen realizacji przez poszczególnych członków OSP powierzonych im zadań,
- rozstrzyganie sporów między członkami, wynikających z ich przynależności do OSP,
- wykonywanie innych zadań wynikających z postanowień statutu.

Posiedzenia Zarządu odbywają się według potrzeb, co najmniej jednak raz w kwartale i są zwoływane przez prezesa. Na posiedzenia Zarządu należy zapraszać przewodniczącego Komisji Rewizyjnej OSP.

Umowy, pełnomocnictwa i dokumenty finansowe podpisuje w imieniu OSP prezes lub wiceprezes i skarbnik.

Komisja Rewizyjna¹⁴

Komisja Rewizyjna jest organem kontrolnym OSP i do jej zadań należy:

- przeprowadzanie co najmniej raz w roku kontroli całokształtu działalności statutowej OSP, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki finansowej i opłacania składek członkowskich,

¹⁴ ibidem

- składanie na Walnym Zebraniu Członków OSP sprawozdania z przeprowadzonych kontroli wraz z oceną działalności OSP,
- przedstawianie Zarządowi uwag i wniosków dotyczących jego działalności,
- wnioskowanie o udzielenie Zarządowi absolutorium.

Komisja Rewizyjna wybiera ze swego grona przewodniczącego. Może także dobrać do swojego składu nowych członków, na miejsce ustępujących, w liczbie nie przekraczającej 1/3 jej składu. Wygaśnięcie funkcji członka Komisji Rewizyjnej może nastąpić w wyniku złożenia przez niego pisemnej rezygnacji.

Członkowie Komisji Rewizyjnej mogą brać udział w posiedzeniach Zarządu z głosem doradczym.

Członkowie Komisji Rewizyjnej nie mogą:

- być członkami Zarządu, małżonkami członków tego Zarządu ani pozostawać z członkami tego Zarządu w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia,
- być skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo z winy umyślnej,
- otrzymywać z tytułu pełnienia funkcji zwrotu uzasadnionych kosztów lub wynagrodzenie w wysokości wyższej niż określone w art. 8 pkt. 8 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. z 2000r. Nr 26, poz. 306 ze zm.).

Skazanie członka Komisji Rewizyjnej prawomocnym wyrokiem za przestępstwo z winy umyślnej ma, z dniem uprawomocnienia się wyroku skazującego, skutek taki sam jak odwołanie.

Obowiązki i uprawnienia naczelnika OSP

Naczelnik OSP kieruje zespołem ratowniczym jednoosobowo w formie rozkazów i poleceń.

Do obowiązków naczelnika należy¹⁵:

- wnioskowanie do zarządu OSP o wyznaczenie członków OSP do wykonania zadań ratowniczych,
- organizowanie i prowadzenie podstawowego szkolenia ratowniczego członków OSP, drużyny młodzieżowej i kobiecej,
- czuwanie nad przestrzeganiem dyscypliny organizacyjnej przez członków OSP,
- kierowanie realizacją zadań w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
- kierowanie działaniami ratowniczymi prowadzonymi siłami OSP,
- dysponowanie sprzętem ratowniczym OSP i nadzór nad jego sprawnością,

¹⁵ ibidem

- opracowywanie opinii i wniosków w sprawie stanu ochrony przeciwpożarowej miejscowości będącej siedzibą OSP oraz dotyczących wyposażenia ratowniczego OSP.

Za wzorowe wykonanie zadań ratowniczych przez członków OSP naczelnik może stosować następujące wyróżnienia¹⁶:

- pochwałę ustną,
- pochwałę w rozkazie naczelnika,
- wystąpienie do Zarządu OSP o przyznanie nagrody,
- sporządzenie wniosku o nadanie odznaczenia lub odznaki.

Za niewłaściwe wykonanie zadań ratowniczych przez członków OSP naczelnik może stosować następujące środki dyscyplinarne¹⁷:

- upomnienie ustne,
- naganę w rozkazie naczelnika,
- wystąpienie do Zarządu OSP o wykluczenie członka z OSP.

Zadania naczelnika OSP w zakresie kierowania Jednostkami Operacyjno – Technicznymi¹⁸:

- JOT kieruje jednoosobowo naczelnik OSP przy pomocy dowódców niższego szczebla: zastępcy naczelnika, dowódcy plutonu, dowódcy sekcji,
- w czasie akcji ratowniczych naczelnik dowodzi działaniami JOT przy pomocy dowódców załóg,
- w czasie nieobecności naczelnika JOT kieruje zastępca naczelnika; zastępca naczelnika w JOT w sile plutonu pełni równocześnie funkcję dowódcy plutonu,
- w czasie nieobecności naczelnika i jego zastępcy (dowódcy plutonu) JOT kieruje, wyznaczony przez naczelnika, dowódca sekcji.

Obowiązki naczelnika OSP w zakresie kierowania Jednostkami Operacyjno – Technicznymi¹⁹:

- kierowanie całokształtem działalności JOT i nadzór nad jej gotowością bojową,
- typowanie członków czynnych do składu osobowego JOT,
- dysponowanie siłami i środkami JOT,
- dowodzenie załogami JOT w czasie działań ratowniczych i zabezpieczających,

¹⁶ ibidem

¹⁷ ibidem

¹⁸ *Regulamin OSP...* op. cit.

¹⁹ ibidem

- współdziałanie na przydzielonym odcinku działań z innymi służbami i jednostkami ratowniczymi uczestniczącymi w akcji,
- zapewnienie zgłoszenia do właściwego ośrodka dyspozycyjnego każdego wyjazdu i powrotu załogi JOT,
- dopilnowanie sporządzenia wymaganej dokumentacji z udziału JOT w akcjach ratowniczych i zabezpieczających,
- zapewnienie natychmiastowego zgłaszania do właściwego ośrodka dyspozycyjnego niezdolności do działań załogi JOT,
- nadzorowanie sprawności oraz prawidłowej eksploatacji i konserwacji sprzętu i wyposażenia JOT zgodnie z wymogami określonymi w instrukcjach i innych dokumentach,
- planowanie szkolenia JOT oraz nadzór nad realizacją planów i zajęć szkoleniowych; udział bezpośredni w szkoleniu,
- nadzór nad właściwym zabezpieczeniem sprzętu i wyposażenia JOT przed kradzieżą,
- utrzymywanie dyscypliny organizacyjnej oraz dbanie o właściwą atmosferę i koleżeństwo,
- nadzór nad przestrzeganiem BHP oraz badaniami lekarskimi ratowników OSP,
- informowanie Zarządu OSP o problemach organizacyjnych i sprzętowych JOT oraz wnioskowanie sposobu ich usunięcia,
- dokumentowanie działalności JOT w książce naczelnika OSP i innych wymaganych dokumentach.

Uprawnienia naczelnika OSP w zakresie kierowania Jednostkami Operacyjno – Technicznymi²⁰:

- dysponowanie siłami i środkami JOT,
- kierowanie (dowodzenie) jednoosobowo JOT w formie poleceń i rozkazów,
- mianowanie dowódców pododdziałów (plutonu, sekcji),
- udzielanie wyróżnień i kar statutowych ratownikom OSP,
- przekazanie części swoich obowiązków zastępcy oraz innym dowódcom funkcjonującym w strukturze JOT,
- pełnienie funkcji wiceprezesa OSP,
- inne uprawnienia wynikające z przepisów oraz statutu OSP i statutu Związku OSP.

²⁰ ibidem

Naczelnik OSP ponosi odpowiedzialność statutową za przygotowanie do działań, gotowość bojową i sprawność JOT, a także zapewnienie na miarę posiadanych możliwości bezpieczeństwa ratowników OSP. Odpowiednio do powierzonych zadań i odpowiedzialności naczelnik OSP powinien dysponować niezbędnymi środkami wykonawczymi.

Literatura:

1. Ustawa z 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 tekst jednolity ze zm.).
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 1991 r. Nr 81, poz. 351).
3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 1991 r. Nr 88, poz. 400).
4. Ustawa z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. z 2000r. Nr 26, poz. 306 ze zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999 r. Nr 111, poz. 1311).
6. *Regulamin Organizacyjny Jednostki Operacyjno-Technicznej OSP* zatwierdzony uchwałą nr 95/18/2004 Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP z dnia 16 grudnia 2004r.
7. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie* – KW PSP, ZW ZO SPRP. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.
8. *Wzorcowy Statut Ochotniczej Straży Pożarnej* (www.zosprp.pl).

Temat 2

Współdziałanie OSP z organami samorządu terytorialnego i jednostkami PSP

Podział administracji publicznej

System organizacyjny państwa dzieli administrację publiczną na administrację rządową i samorząd terytorialny.

Administracja publiczna – jako administrację publiczną rozumie się twórczą, zorganizowaną i ciągłą działalność publiczną w państwie, która polega na obsłudze potrzeb wynikających ze współżycia ludzi w wielkich grupach. Administrację publiczną stanowią organy administracji rządowej (państwowej) oraz samorządu terytorialnego²¹.

Administracja rządowa (państwowa) – scentralizowana struktura organizacyjna kierowana przez Radę Ministrów złożona z organów na szczeblu centralnym i terenowym. Administrację rządową na szczeblu centralnym tworzą: Rada Ministrów, Prezes Rady Ministrów, wiceprezesa Rady Ministrów, ministrowie, przewodniczący określonych w ustawach komitetów oraz centralne organy administracji rządowej podlegające Radzie Ministrów. Terenowe organy dzieli się na organy administracji ogólnej (województwie) oraz organy administracji specjalnej. Organy administracji ogólnej są wyposażone w szerokie kompetencje określone w ustawach, obejmujące sprawy w wymiarze lokalnym należące do różnych resortów. Dlatego organy te nazywane są również organami administracji zespolonej. Organy administracji specjalnej są podporządkowane bezpośrednio ministrom, a także innym organom centralnym administracji rządowej i realizują kompetencje należące do jednego resortu. Terenowe organy rządowej administracji specjalnej określane są również jako organy administracji niezespolonej²².

Samorząd terytorialny – forma samorządu o przymusowym charakterze członkostwa, obejmująca wszystkie osoby zamieszkałe na terenie określonej jednostki podziału terytorialnego państwa, polegająca na niezależnym od administracji rządowej zarządzaniu własnymi sprawami społeczności lokalnej

²¹ *Encyklopedia Prawa*. Wydawnictwo C. H. BECK, Warszawa 1999.

²² *ibidem*

(np. powiat, gmina, sołectwo, osiedle). Samorząd terytorialny jest jedną z postaci władzy wykonawczej, nie jest podporządkowany hierarchicznie administracji rządowej²³.

Zadania gminy w zakresie ochrony przeciwpożarowej

Podstawowym zakresem działania gminy są wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, mające na celu zaspokojenie potrzeb zbiorowych gminnej wspólnoty samorządowej. Wśród tych zadań znajdują się sprawy dotyczące ochrony przeciwpożarowej, a w szczególności²⁴:

- bieżąca współpraca ze starostwem powiatu oraz komendantem powiatowym (miejskim) PSP w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi lub środowiska na obszarze gminy,
- współudział w opracowaniu planów ratowniczych powiatu w części dotyczącej obszaru gminy,
- udzielanie pomocy jednostkom OSP funkcjonującym na obszarze gminy,
- dokonywanie okresowych analiz stanu ochrony ppoż.,
- organizowanie okresowych przeglądów stanu ochrony ppoż. indywidualnych gospodarstw rolnych,
- sprawowanie nadzoru w zakresie zapobiegania pożarom i innym zdarzeniom w podległych obiektach.

Ponadto, zgodnie z postanowieniami art. 28 i 32 ustawy o ochronie przeciwpożarowej, gminy mają obowiązek między innymi²⁵:

- wypłaty ekwiwalentu członkom OSP za udział w akcji i szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną,
- wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia celem zapewnienia gotowości bojowej OSP, bezpłatnego umundurowania członków OSP, wg wzoru zawartego w *Regulaminie umundurowania*,
- ubezpieczenia w instytucji ubezpieczeniowej członków ochotniczej straży pożarnej i młodzieżowej drużyny pożarniczej,
- ponoszenia kosztów okresowych badań lekarskich członków ochotniczych straży pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych

Gminie przysługuje prawo stanowienia przepisów powszechnie obowiązujących na obszarze gminy; rada gminy może wydawać również przepisy

²³ ibidem

²⁴ *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. KWPS i ZW ZOSP RP. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.

²⁵ ibidem

porządkowe, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego (akty prawa miejscowego ustanawia rada gminy w formie uchwały). W przypadku niecierpiącym zwłoki przepisy porządkowe może wydać wójt, w formie zarządzenia.

Podstawową siłą ratowniczą na poziomie gminy są ochotnicze straże pożarne, włączone do KSRG. Wykonują one zadania ratownicze wynikające z potrzeb i możliwości posiadanego sprzętu, wyposażenia oraz wyszkolenia, wspomagają działania jednostek PSP. Prowadzą również samodzielne działania ratownicze do czasu przybycia jednostek PSP.

Gmina może zatrudnić komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej, który w imieniu władz wykonawczych gminy (wójta, burmistrza) będzie koordynował i realizował zadania związane z ochroną przeciwpożarową, Krajowym Systemem Ratowniczo-Gaśniczym i ochotniczymi strażami pożarnymi oraz innymi jednostkami ochrony przeciwpożarowej na obszarze gminy.

Do zadań tych zaliczyć należy m.in.:

- realizacja ustalonych przez wojewodę zadań w zakresie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze gminy,
- współpraca z komendantem powiatowym (miejskim) PSP w zakresie realizacji zadań KSRG,
- inicjowanie prac i działań zarządu gminy w zakresie zaopatrzenia obszaru gminy w wodę do celów gaśniczych,
- realizacja zadań w zakresie zapewnienia ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej,
- przeprowadzanie, w imieniu zarządu gminy, przeglądów z zakresu ochrony przeciwpożarowej,
- nadzorowanie, w imieniu władz gminy, funkcjonowania ochotniczych straży pożarnych,
- udział w projektowaniu budżetu gminy, w części dotyczącej ochrony przeciwpożarowej (w tym również funkcjonowania ochotniczych straży pożarnych),
- udział w inspekcji gotowości do działań ratowniczych przeprowadzanych przez organy inspekcyjne PSP w jednostkach OSP włączonych do KSRG,
- przeprowadzanie inspekcji gotowości do statutowych działań ratowniczych pozostałych ochotniczych straży pożarnych,
- inicjowanie i podejmowanie zadań szkoleniowych oraz ćwiczeń ratowniczych na obszarze gminy,
- współudział w opracowywaniu planów ratowniczych powiatu w części dotyczącej obszaru gminy,
- współpraca z ZHP i innymi organizacjami społecznymi,

- udzielanie pomocy jednostkom OSP i innym jednostkom ochrony przeciwpożarowej funkcjonującym na obszarze gminy.
- współpraca z gminnym zespołem reagowania w rozpoznawaniu zagrożeń występujących na terenie gminy i uczestniczenie w opracowywaniu niezbędnych dokumentów dotyczących działań oraz prac tego zespołu,
- ustalanie potrzeb techniczno-sprzętowych dla poszczególnych OSP i proponowanie sposobu ich zaspokajania,
- tworzenie systemu łączności i alarmowania dla potrzeb działań ratowniczych, informowania ludności oraz funkcjonowania gminnego centrum reagowania,
- nadzorowanie gotowości bojowej JOT OSP,
- przeprowadzanie badań lekarskich oraz ubezpieczenia członków OSP od następstw wypadków podczas wykonywania zadań statutowych i dopilnowanie wypłacania świadczeń odszkodowawczych,
- ewidencjonowanie mienia gminy będącego w użytkowaniu OSP oraz przeprowadzanie jego inwentaryzacji,
- określanie potrzeb finansowych OSP z terenu gminy i zgłaszanie ich do projektu budżetu gminy.

Zasady dysponowania OSP i utrzymywania gotowości bojowej

Jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej oraz ochotniczych straży pożarnych dysponowane są zgodnie z § 18 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Dysponowanie sił i środków podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego do działań ratowniczych na obszarze powiatu, województwa, kraju odbywa się poprzez stanowiska kierowania i należy do:

- komendanta powiatowego (miejskiego) PSP na poziomie powiatowym,
- komendanta wojewódzkiego PSP na poziomie wojewódzkim,
- Komendanta Głównego PSP na poziomie kraju.

Komendanci Państwowej Straży Pożarnej mogą upoważnić dyżurnych i dyspozytorów stanowisk kierowania do uruchomienia systemu na jego poszczególnych poziomach, poprzez powiatowe (miejskie) stanowiska kierowania PSP, współdziałające ze stanowiskami dyżurnymi administracji samorządowej oraz zintegrowane z punktami alarmowymi podmiotów systemu (selektywne wywoływanie ochotniczych straży pożarnych) - na obszarze powiatu²⁶.

²⁶ *Vademecum*, op. cit.

Za utrzymanie gotowości bojowej jednostek OSP w gminie odpowiada komendant gminny. Funkcja ta obejmuje w szczególności współpracę z Komendą Powiatową PSP w zakresie następujących zadań²⁷:

- konsultowanie rozwiązań funkcjonalno-użytkowych, technicznych i budowanych modernizowanych oraz remontowanych obiektów OSP,
- zgłaszanie potrzeb w zakresie szkolenia członków OSP biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych oraz uzgadnianie formy i terminów realizacji tych szkoleń,
- współdziałanie w zakresie planowania oraz przeprowadzania wspólnych inspekcji gotowości bojowej, przeglądów technicznych, zawodów oraz ćwiczeń,
- udział w procesie włączania OSP do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
- przygotowanie i aktualizacja danych dotyczących sił i środków JOT OSP z terenu gminy na potrzeby powiatowego planu ratowniczego.

Literatura:

1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 1991r. Nr 81, poz. 351).
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 1991r. Nr 88, poz. 400)
3. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999r. Nr 111, poz. 1311).
4. Zarządzenie nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006r. w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.
5. *Wytyczne w sprawie działalności komendanta gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP* przyjęte uchwałą nr 137/24/2005 Prezydium Zarządu Głównego OSP RP z dnia 20 października 2005r.
6. *Encyklopedia Prawa*. Wydawnictwo C. H. BECK, Warszawa 1999.
7. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. KWPSP, ZW ZOSPRP. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.

²⁷ *Wytyczne w sprawie działalności komendanta gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP* przyjęte uchwałą nr 137/24/2005 Prezydium Zarządu Głównego OSP RP z dnia 20 października 2005r.

Temat 3

Wybrane zagadnienia operacyjne

Przygotowanie operacyjne JOT OSP

Jednostki operacyjno techniczne OSP

Celem skutecznego niesienia pomocy potrzebującym w każdej jednostce OSP powinien być wydzielony oddział ratowniczy określany jako **Jednostka Operacyjno Techniczna (JOT)**, z wyznaczonym własnym obszarem chronionym, czyli terenem, na którym JOT zobowiązana jest podjąć działania z dyspozycji własnej lub uprawnionego ośrodka dyspozycyjnego. Obszar ten obejmuje dla JOT kategorii I i II w sile plutonu – teren powiatu, dla JOT kategorii III w sile sekcji – teren gminy, dla JOT kategorii IV jest to teren miejscowości będącej siedzibą OSP. Zakres działania i podstawowe wyposażenie w środki transportu przedstawia tabela 3.1.

Obowiązujący dokument w sprawie kategoryzacji JOT nie precyzuje zasad ustalania kategorii, która staje się faktem po spełnieniu określonych warunków. Następnie wpisana zostaje ona do powiatowych i gminnych planów ratowniczych. Tak więc wiele zależeć będzie od inicjatywy komendantów OSP i komendantów gminnych. Warto jednakże zwrócić uwagę, że we wzorcowym regulaminie JOT mówi się, iż planowana jej kategoria ustalana jest w gminnym i powiatowym planie ratowniczym.²⁸

JOT kategorii I i II tworzy się w jednostkach OSP włączonych do krajowego systemu ratowniczego. Ponadto JOT kategorii I powinna zostać włączona do wojewódzkiego odvodu operacyjnego.

²⁸ Uchwała nr 95/18/204 Prezydium Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 grudnia 2004r. w sprawie kategoryzacji jednostek operacyjno-technicznych i wzorcowego regulaminu organizacyjnego tych jednostek.

Tabela 3.1. Zakres działań i wyposażenie podstawowe

Kategoria	Zakres działań*	Wyposażenie w środki transportu	Czas podjęcia działań
I	Działania ratownicze w czasie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ pożarów, ▪ katastrof, wypadków, awarii technicznych, szczególnie komunikacyjnych, ▪ jednego z n/w zagrożeń: <ul style="list-style-type: none"> - powodziowego i wodnego, - chemicznego i ekologicznego. 	4 pojazdy, w tym: <ul style="list-style-type: none"> 1 ciężki ratowniczo-gaśniczy 1 średni ratowniczo-gaśniczy 1 średni lub lekki ratowniczo-gaśniczy 1 inny (przyczepa, łódź itp.) 	Do 5 min.
II	Działania ratownicze w czasie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ pożarów, ▪ katastrof, wypadków, awarii technicznych, szczególnie komunikacyjnych. 	2 pojazdy, w tym: <ul style="list-style-type: none"> 1 ciężki ratowniczo-gaśniczy 1 lekki ratowniczo-gaśniczy 	Do 5 min.
III	Działania ratownicze w czasie pożarów.	1 średni ratowniczo-gaśniczy	Do 5 min.
IV	W ograniczonym zakresie działania gaśnicze i zabezpieczające.	1 lekki samochód zastępczy lub doraźny środek transportu	Do 10 min.
JOT specjalistyczne – wymogi organizacyjne i techniczne ustalane indywidualnie dla każdej jednostki.			

*Jednostki kategorii I – III muszą także udzielać zgodnie z obowiązującymi procedurami pierwszej pomocy medycznej oraz podjąć działania zabezpieczające w czasie innych działań ratowniczych. Działania zabezpieczające to czynności nie związane bezpośrednio z działaniami ratowniczymi likwidującymi skutek zdarzenia lecz uprzedzające zdarzenia lub ograniczające pośrednio jego skutki np. monitorowanie terenu, oznakowanie i oświetlenie terenu zagrożonego, poszukiwanie osób zaginionych, informowanie ludności itp., a także różne formy ochrony ludności i pomocy humanitarnej.

Gotowość bojowa

Naczelnik OSP ponosi odpowiedzialność statutową za przygotowanie do działań, gotowość bojową i sprawność JOT, a także zapewnienie na miarę posiadanych możliwości bezpieczeństwa ratowników OSP.

Gotowość bojowa jednostki straży pożarnej to zdolność do podjęcia działań interwencyjnych w określonym czasie o każdej porze. Odpowiednio muszą być przygotowani ludzie, jak i sprzęt będący w ich dyspozycji, co oznacza, że ma on być w pełnej sprawności technicznej, a strażacy odpowiednio wyszkoleni.

Odpowiednio zorganizowany musi być także system powiadamiania o zagrożeniu, a wszystkich ratowników obowiązuje znajomość sygnałów alarmowych i dostosowanie się do nich. W specjalistycznych grupach ratowniczych należy sprawować dyżury w terminach i w sposób określony przez naczelnika jednostki.

Zdarzają się jednakże w służbie sytuacje nadzwyczajne (a za takie należy uznać: stan wzmożonego zagrożenia pożarowego wynikający głównie z warunków

atmosferycznych bądź innych przyczyn o charakterze przejściowym, występujących klęsk żywiołowych lub przewidywanym pojawieniem się innego zagrożenia, albo też wystąpienia tych zdarzeń w sąsiednich jednostkach administracyjnych, a także gdy prowadzone są ćwiczenia i manewry z udziałem co najmniej połowy sił będących w dyspozycji danej jednostki organizacyjnej PSP), gdy w jednostkach systemu ratowniczo-gaśniczego może być wprowadzony stan podwyższonej gotowości operacyjnej.

Stan podwyższonej gotowości operacyjnej - oznacza szereg przedsięwzięć natury organizacyjnej i logistycznej celem przygotowania ratowników, jak i ludności cywilnej do przeciwstawienia się przewidywanemu i realnemu niebezpieczeństwu. Zasady wprowadzania stanów podwyższonej gotowości operacyjnej określone są przez poszczególnych komendantów wojewódzkich. Gotowość ta może być wprowadzana etapami. Podejmuje się wówczas zabiegi zmierzające do dodatkowego operacyjnego zabezpieczenia określonego obszaru oraz o charakterze kontrolno-rozpoznawczym. Ratownicy muszą pozostawać w pełnej dyspozycyjności. Mogą być wprowadzone całodobowe dyżury domowe, także w odniesieniu do strażaków ochotników. Oczywiście jest, że w przypadku skoszarowania strażaków ochotników musi być zapewnione ich całodobowe wyżywienie, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami. W okresach trwania podwyższonej gotowości operacyjnej obowiązuje składanie w oznaczonym czasie raportów z wykonania nałożonych zadań do właściwych stanowisk kierowania.

Strażacy dyżury pełnią w domu, jakkolwiek w stanie podwyższonej gotowości mogą być wyznaczani do służby w strażnicach (jak powiedzieliśmy wcześniej). Alarmowe wezwanie członków zastępu może następować poprzez uruchomienie sygnałów akustycznych (np. syren) bądź w drodze wywołania selektywnego.

Dobrze byłoby umieścić w strażnicy (w szatni, pomieszczeniu dyżuru itp.) tablicę gotowości bojowej, na której strażak wyjeżdżający do akcji odkładałby (zawieszał) swój identyfikator. Jakkolwiek nie jest to wymagane, ale zważywszy, że w OSP najczęściej niewiadomą pozostaje skład osobowy załogi zgłaszającej się na sygnał alarmu, kierownictwo jednostki miałooby natychmiastową informację, kto do akcji wyjechał.

Naczelnik OSP ma obowiązek zapewnienia zgłoszenia do właściwego stanowiska kierowania o ewentualnej niezdolności do działań ratowniczych, wyłączając tym samym jednostkę z gotowości bojowej. Odpowiednia informacja musi także napłynąć do SK po ustaniu przyczyny nie domagań i ponownym osiągnięciu stanu gotowości. Zgłoszenia wymaga także każdy wyjazd i powrót załogi JOT.

Przygotowanie ludzi

Gotowość bojowa nierozdzielnie łączy się z indywidualnym przygotowaniem ratowników, składającym się na sprawność działania zespołowego.

Ratownik OSP powołany do JOT nie może mieć mniej niż 18 lat i nie więcej jak 60, przy czym wymagany jest dobry stan zdrowia potwierdzony zaświadczeniem lekarskim o dopuszczeniu do społecznej służby ratowniczej. Musi wyróżniać się także określonymi cechami osobistymi jak: odpornością na stres, zdyscyplinowaniem, zaangażowaniem, zdolnością podejmowania szybkich decyzji, koleżeńskością itp. Wymagane jest także wykształcenie co najmniej pełne podstawowe i określone wykształcenie pożarnicze.

Wymogi stawiane ratownikom w zakresie przygotowania pożarniczego zależnie od kategorii JOT przedstawia tabela 3.2.

Tabela 3.2. Wymogi w zakresie przygotowania ratowników

Kategoria	Stan osobowy, w tym dowódcy	Normatywy wykszolenia
I	30 ratowników OSP w tym: <ul style="list-style-type: none">▪ naczelnik i zastępca naczelnika,▪ dowódca plutonu,▪ 3 dowódców sekcji.	<ul style="list-style-type: none">▪ 6 dowódców,▪ 6 kierowców-operatorów,▪ 6 ratowników medycznych,▪ wszyscy wykszolenie podstawowe ratownika OSP.
II	20 ratowników OSP w tym: <ul style="list-style-type: none">▪ naczelnik i zastępca naczelnika,▪ dowódca plutonu,▪ 2 dowódców sekcji.	<ul style="list-style-type: none">▪ 5 dowódców,▪ 4 kierowców-operatorów,▪ 4 ratowników medycznych,▪ wszyscy wykszolenie podstawowe ratownika OSP.
III	15 ratowników OSP w tym: <ul style="list-style-type: none">▪ naczelnik i zastępca naczelnika,▪ 1 dowódca sekcji.	<ul style="list-style-type: none">▪ 3 dowódców,▪ 2 kierowców-operatorów,▪ 2 ratowników medycznych,▪ wszyscy wykszolenie podstawowe ratownika OSP.
IV	10 ratowników OSP w tym: <ul style="list-style-type: none">▪ naczelnik i zastępca naczelnika.	<ul style="list-style-type: none">▪ 2 dowódców,▪ 2 kierowców-operatorów (jeżeli OSP posiada samochód),▪ wszyscy wykszolenie podstawowe ratownika OSP.
JOT specjalistyczne – wymogi organizacyjne i techniczne ustalone indywidualnie dla każdej jednostki.		

Nowy system szkolenia²⁹ opiera się na trzech poziomach, od szkolenia podstawowego strażaków ratowników OSP, poprzez szkolenia specjalistyczne, a skończywszy na szkoleniach dowódczych (tabela 3.3).

Szkolenie podstawowe może być zblokowane lub rozłożone a dwa okresy, a ich organizatorem mogą być poszczególne OSP lub komendy powiatowe (miejskie) PSP. Szkolenie specjalistyczne przygotowujące do wykonywania działań z użyciem sprzętu technicznego wymagającego umiejętności wykraczających poza obszar szkolenia podstawowego oraz przygotowanie do udzielania pierwszej pomocy medycznej – prowadzone jest przez KP/M PSP. Szkolenia dowódcze organizują komendy wojewódzkie PSP. Na szkolenia te delegują członków OSP poszczególne gminy (karta zgłoszenia – załącznik nr 1).

Tabela 3.3. Rodzaje kursów dla strażaków ratowników OSP

Organizator	Rodzaj kursu	Liczba godzin		
		T	P	R
Szkolenie podstawowe				
KP / M, OSP	Strażaków ratowników OSP cz. I	31	29	60
KP / M, OSP	Strażaków ratowników OSP cz. II	15	36	51
Szkolenia specjalistyczne				
	Ratownictwa technicznego dla strażaków ratowników	12	19	31
KP/M, KW, oraz szkoły PSP	Kierowców konserwatorów sprzętu ratowniczego	18	23	41
KP/M, KW oraz szkoły PSP	Z zakresu działań przeciwpowodziowych oraz ratownictwa na wodach	13	11	24
Szkolenie dowódcze				
KP/M, KW oraz szkoły PSP	Dowódców OSP	20	12	32
KP/M, KW oraz szkoły PSP	Naczelników OSP	15	8	23
KP/M, KW oraz szkoły PSP	Komendantów gminnych ZOSPRP	19	9	28

Za przygotowanie JOT do działań ratowniczych odpowiedzialność ponosi naczelnik OSP. On też odpowiada za planowanie szkolenia JOT oraz nadzór nad realizacją planów i zajęć szkoleniowych. Ma również obowiązek osobistego uczestniczenia w szkoleniu.

W ochotniczych strażach pożarnych dla jednostek operacyjno-technicznych należy założyć dokumentację osobową ich członków obejmującą ewidencję ratowników, karty badań lekarskich, wykaz imienny ubezpieczenia

²⁹ System szkolenia członków ochotniczych straży pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych, Warszawa 2006.

i wykaz stanu przeszkolenia. Należy także posiadać wykaz kierowców konserwatorów sprzętu ratowniczego, którzy uzyskali zezwolenie na prowadzenie pojazdów uprzywilejowanych, wydawane przez prezydentów miast, burmistrzów lub wójtów.

Dla sprawnej organizacji szkoleń we własnej jednostce należy sporządzić plan szkolenia podstawowego bądź doskonalącego, do czego może być przydatny wzór przedstawiony w załączniku nr 2. Wskazanym byłoby też ewidencjonowanie zajęć szkoleniowych (załącznik nr 3). Należy pamiętać, że nie wystarczy przeprowadzenie jednorazowego szkolenia kwalifikacyjnego - wiedza i umiejętności nie odświeżane i nie ćwiczone ulegną stopniowej redukcji.

W praktyce wiele OSP podejmuje tylko wysiłki zmierzające do przygotowania się do zawodów pożarniczych. Tymczasem sport (także ten strażacki) jest już ze swej natury instytucją elitarną, bowiem opiera się na selekcji, co pociąga za sobą eliminacje. Oznacza to, że w jednostce OSP przygotowującej się do zawodów nie starczy czasu dla wszystkich druhów, bowiem z konieczności absorbować uwagę naczelnika będą ci, którzy do występu konkursowego zostali wytypowani. Ci natomiast nie zawsze zgłoszą się na sygnał alarmu. Poza tym, na miejscu akcji nie trzeba biegać, a nawet nie jest to wskazane, należy tylko wykonać ruchy i czynności konieczne do osiągnięcia stanu założonego. To złoży się na szybkość i dokładność wykonania zadania. Konieczne jest więc poszerzenie zakresu oddziaływań szkoleniowych.

Obok ćwiczeń alarmowych (o których wspominamy przy okazji kontroli stanu przygotowania JOT do działań ratowniczych), mających najczęściej charakter kontrolny oraz ćwiczeń doskonalących, pozwalających na opanowanie umiejętności nabytych wcześniej, konieczne jest prowadzenie ćwiczeń na obiektach. Pozwoli to nie tylko na kształtowanie umiejętności indywidualnych i powiązanie ich w pracy zespołowej, ale służy też poznaniu obiektów znajdujących się na naszym terenie i przygotowaniu do ewentualnej działalności ratowniczej. Ćwiczenia te powinny być ujęte w rocznym planie szkolenia doskonalącego.

Przygotowanie sprzętu

Drugim czynnikiem decydującym o gotowości jest sprawność sprzętu będącego w dyspozycji ratowników. Normatyw wyposażenie ratownika OSP przedstawia tabela nr 3.4. Za jego sprawność odpowiadają wszyscy członkowie JOT.

Za sprzęt silnikowy i ratownictwa technicznego odpowiadają głównie kierowcy konserwatorzy sprzętu ratowniczego. Oczywiście, że z odpowiedzialności nie jest zwolniony naczelnik (ani żaden z dowódców) jako bezpośrednio odpowiadający za gotowość bojową jednostki operacyjno-technicznej, w tym za prawidłową eksploatację i konserwację sprzętu

i wyposażenia zgodnie z wymogami określonymi w instrukcjach i innych dokumentach. Stąd też jest on zobowiązany do bieżącej kontroli stanu wyposażenia jednostki. Naczelnik odpowiada także za właściwe zabezpieczenie sprzętu i wyposażenia JOT przed kradzieżą.

Znacznym ułatwieniem będzie założenie dla każdego pojazdu ewidencji wyposażenia w sprzęt pożarniczy (załącznik nr 4). Zwracać trzeba uwagę na czasokresy badań technicznych pojazdów, legalizację sprzętu, prowadzenie ksiąg pracy urzędów i bieżące rozliczanie zużycia paliwa.

Obok kontroli bieżących dokonywanych przez użytkownika sprzętu to obowiązek prowadzenia okresowych kontroli mają też komendy powiatowe (miejskie) PSP. Właściwym dokumentem jest „Karta kontroli sprzętu” (załącznik nr 5), w której odnotowane zostają uwagi o stanie technicznym i ewentualne decyzje w przypadku stwierdzonych niedomagań.

Tabela 3.4. Normatywne wyposażenie ratownika Ochotniczej Straży Pożarnej³⁰

Lp.	Nazwa przedmiotu*	Jedn. miary	Kategoria JOT OSP	Ilość	Okres używalności
ZESTAW PODSTAWOWY					
1..	Ubranie specjalne ochronne	Kpl.	I, II,,III,,IV	1 na ratown.	Wg wskazań producenta lub do zużycia
2.	Ubranie koszarowe	Kpl.	I,,II,,III,,IV	1 na ratown.	4 lata lub do zużycia
3.	Rękawice specjalne	para	I, II, III, IV	1 na ratown.	2 lata lub do zużycia
4.	Kominiarka	Szt.	I, II, III, IV	1 na ratown.	4 lata
5.	Buty specjalne skórzane** Buty specjalne gumowe	para	I, II, III, IV	1 na ratown.	5 lat lub do zużycia
6.	Hełm strażacki	Szt.	I, II, III, IV	1 na ratown.	Wg wskazań producenta lub do zużycia
7.	Maska aparatu oddechowego	Szt.	I, II, III	2 na aparat oddechowy	Wg wskazań producenta lub do zużycia
8.	Pas strażacki	Szt.	I, II, III, IV	Zgodnie z etatową załogą samochodu bez kierowcy	Wg wskazań producenta lub do zużycia
9.	Toporek strażacki	Szt.	I, II, III, IV	Zgodnie z etatową załogą samochodu bez kierowcy	Wg wskazań producenta lub do zużycia

³⁰ Załącznik do uchwały Prezydium ZG ZOSP RP nr 124/22/2005 z dn. 28 czerwca 2005r.

10.	Zatrzaśnik	Szt.	I, II, III, IV	Zgodnie z etatową załogą samochodu bez kierowcy	Wg wskazań producenta lub do zużycia
ZESTAW UZUPEŁNIAJĄCY					
1.	Sygnalizator bezruchu	Szt.	I, II, III	1 na aparat oddechowy	Wg wskazań producenta lub do zużycia
2.	Dres bawełniany	Kpl.	I, II, III	1 na ratown.	3 lata
3.	Latarka	Szt.	I, II, III, IV	Zgodnie z etatową załogą samochodu bez kierowcy	Wg wskazań producenta lub do zużycia
4.	Opatrunek osobisty	Szt.	I, II, III, IV	Zgodnie z etatową załogą samochodu bez kierowcy	Wg wskazań producenta lub do zużycia
5.	Szelki ratunkowe	Kpl.	I, II, III, IV	2 na samochód gaśniczy	Wg wskazań producenta lub do zużycia

*Sprzęt musi spełniać wymagania odpowiednich norm lub posiadać certyfikat CNBOP.

**Wybór w zależności od potrzeb i możliwości.

O wszelkich problemach organizacyjnych i sprzętowych JOT naczelnik zobowiązany jest powiadomić Zarząd OSP oraz przedłożyć wnioski zmierzające do usunięcia niedomagań.

Inspekcje gotowości bojowej

Inspekcje gotowości bojowej mają dać obraz przygotowania jednostek z Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego do reagowania na nagłe zagrożenia i zdolności do podjęcia działań ratowniczych.

Na terenie powiatu inspekcję wobec ochotniczych straży pożarnych zarządza właściwy komendant powiatowy (miejski) PSP, powołując zarazem zespół inspekcyjny.³¹ W skład zespołu wchodzi oficerowie i aspiranci pełniący służbę w danej komendzie powiatowej (miejskiej). Zespół może zostać uzupełniony o oficerów, aspirantów i koordynatorów ratownictwa medycznego powołanych w porozumieniu z właściwym komendantem wojewódzkim PSP, a także komendantem Szkoły Głównej Służby Pożarniczej lub komendantami pozostałych szkół PSP. Składy zespołów mogą być uzupełniane o ekspertów do

³¹ Zarządzenie nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006r. w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

spraw prognozowania zagrożeń i specjalistów do spraw ratownictwa oraz inne osoby, które posiadają wiedzę i doświadczenie przydatne do przeprowadzenia inspekcji.

Inspekcji podlegają w szczególności następujące elementy gotowości operacyjnej:

- alarmowanie – mające na celu sprawdzenie czasu dysponowania siłami i środkami, liczonego od momentu powiadomienia (zaalarmowania) o zdarzeniu do momentu wyjazdu (rozpoczęcia interwencji z miejsca stacjonowania),
- gotowość ratowników – mającą na celu sprawdzenie liczby ratowników oraz ich przygotowanie do prowadzenia działań ratowniczych, wraz z ich wyposażeniem w indywidualne środki ochrony osobistej,
- gotowość pojazdów, sprzętu silnikowego i sprzętu ratowniczego – w celu sprawdzenia rzetelności obsługi codziennej, stanu oznakowania operacyjnego oraz przewożonego wyposażenia, a także wymaganych przepisami dokumentów,
- gotowość działania urządzeń i systemów łączności – sprawdzenie stanu atestów, dopuszczeń i stanu wyposażenia podmiotu poddanego inspekcji oraz umiejętności jego obsługi i funkcjonowania w czasie działań ratowniczych,
- prawidłowość prowadzenia dziennika zajęć szkolenia doskonalącego,
- uprawnienia w zakresie kwalifikacji ratowniczych i uprawnień do obsługi sprzętu ratowniczego, a także aktualizacji badań lekarskich oraz szkoleń z zakresu bezpieczeństwa i higieny służby.

W ramach inspekcji mogą być przeprowadzone również praktyczne lub aplikacyjne ćwiczenia ratownicze, mające na celu sprawdzenie poziomu przygotowania ratowników i dowódców oraz pojazdów i sprzętu ratowniczego do realizowania działań ratowniczych, w zakresie wynikającym z obowiązujących procedur ratowniczych, ujętych w planach ratowniczych. Ćwiczenie praktyczne powinno zawierać elementy uwzględniające stan wyszkolenia i wyposażenia oraz gotowości do realizowania zadań w poszczególnych dziedzinach ratownictwa.

Z przeprowadzonej inspekcji sporządzony zostaje protokół, w którym wyszczególnia się elementy inspekcji, stwierdzone nieprawidłowości oraz wykaz popełnionych błędów oraz ocenę końcową inspekcji. Przebieg inspekcji (głównie w fazie ćwiczeń) może być też dokumentowany z wykorzystaniem technik filmowania i nagrywania. Protokół stanowi podstawę do przygotowania wniosków i zaleceń wraz z terminami ich realizacji.

Ponieważ naczelnik OSP jest odpowiedzialny za stan gotowości bojowej i sprawność JOT, zatem i on musi dysponować niezbędnymi środkami wykonawczymi. Jednym z nich będzie możliwość przeprowadzania przeglądu operacyjno-technicznego, czy też kontroli stanu przygotowania operacyjnego

podległej jednostki. Może przyjąć ona postać alarmu kontrolnego, ćwiczeń kontrolnych, sprawdzenia stanu sprzętu, garaży i zaplecza. Wszelkie czynności powinny zostać odnotowane w książce naczelnika OSP.

Dokumentacja operacyjna

Naczelnik OSP jest dysponentem sił i środków JOT. Do jego obowiązków należy dowodzenie załogami JOT w czasie działań ratowniczych i zabezpieczających. W ślad za tym jest on odpowiedzialny za dopilnowanie sporządzenia wymaganej dokumentacji z tychże działań.

Wydawać by się mogło, że w organizacjach społecznych można zlekceważyć problemy administracyjne. Tymczasem nic podobnego. Zaczniemy do tego, że wszelkie zdarzenia podlegają ewidencjonowaniu (załącznik 6). Skoro na miejscu akcji mamy prawo do przejęcia mienia koniecznego dla sprawnej organizacji działań ratowniczych, to musimy wystawić odpowiednie pokwitowanie przejęcia mienia w użytkowanie (załącznik nr 7), a po zakończeniu działań - pokwitowanie zwrotu mienia (załącznik nr 8).

Zakończenie akcji ratowniczej nie zawsze oznacza, że skończyły się wszelkie kłopoty. Nadzór nad pogorzelskiem może być niekiedy sprawowany nawet przez kilka dni. Tak dzieje się w przypadkach pożarów lasów, torfowisk, składowisk węgla, dużych stert płodów rolnych itp. Dozorowanie wymaga wtedy sprawnej organizacji i wymiany osób (zastępów) pełniących dyżur. Jeżeli nadzór sprawują osoby cywilne, dobrze byłoby wziąć od administratora zakładu bądź, np. sołtysa, wykaz osób pozostających na posterunku. Praktykuje się także protokolarne przekazanie pogorzelska administratorom (załącznik 9).

Ponieważ w wielu gminach (zgodnie z resztą z obowiązującym stanem prawnym) strażacy otrzymują za udział w akcji ekwiwalent pieniężny, to też ich udział w akcji musi być odnotowywany (załącznik nr 10 potwierdzenie udziału w zdarzeniu).

Odwody operacyjne

Czasami bywają też i takie zdarzenia, którym nie da się sprostać siłami powiatu, czy nawet województwa. Stąd też, w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego, został utworzony Centralny Odwód Operacyjny (COO) komendanta głównego PSP o strukturze kompanii, batalionów i pułków pożarniczych. Odwody operacyjne stanowią integralną część systemu logistycznego PSP. Powołane są do podejmowania długotrwałych i obejmujących znaczny obszar działań gaśniczych, gdy występuje potrzeba wzmocnienia sił lokalnych siłami z zewnątrz, dysponującymi specjalistycznym sprzętem. Przeznaczone są więc do działań, których rozmiar przekracza interwencyjny poziom kierowania.

Osobami uprawnionymi do formułowania odwodów operacyjnych, a także odpowiadającymi za ich gotowość do działań i wyszkolenie są:

- Komendant Główny PSP w odniesieniu do centralnego odwodu operacyjnego systemu, tworzego z sił i środków PSP, z możliwością skierowania do działań ratowniczych na obszarze kraju, a także poza jego granicami, w ramach współdziałania lub pomocy humanitarnej.
- Komendanci wojewódzcy w odniesieniu do wojewódzkich odwodów operacyjnych systemu (WOO), tworzonych z sił i środków działających na obszarze województwa, przewidzianych do działań ratowniczych na obszarze województwa. Siły i środki typowane do składu centralnego odwodu operacyjnego podlegają uzgodnieniu z Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej. Siły i środki kompanii gaśniczych wojewódzkiego odwodu operacyjnego nie powinny przekraczać jednej trzeciej potencjału ratowniczego powiatu, a wyznaczone w skład odwodów centralnych nie powinny pokrywać się z siłami i środkami wyznaczonymi w skład wojewódzkich odwodów operacyjnych systemu. Oznacza to, że w skład sił odwodów operacyjnych wejdą również ochotnicze straże pożarne włączone do KSRG.
- Komendanci szkół PSP w odniesieniu do kompanii szkolnych centralnego odwodu operacyjnego i specjalistycznych grup ratowniczych, tworzonych z sił i środków szkół.

Skuteczność użycia sił odwodowych polega na ich znacznie wyższym stopniu organizacji wewnętrznej w stosunku do sił doraźnie kierowanych w rejon zdarzenia. Pododdziały odwodów operacyjnych wyróżnia głównie:

- ustalony stały skład sekcji i plutonu,
- ustalona struktura dowodzenia, wraz z przydzielonymi pojazdami,
- mobilność podczas prowadzenia działań,
- wysoka dyscyplina i dobra współpraca wewnątrz pododdziałów,
- odpowiednio zorganizowana struktura i sieć łączności.

W skład każdego batalionu COO wchodzi kompanie, będące podstawowym ogniwem odwodu. W skład kompanii wchodzi plutony. Kompanie te, w zależności od zadań przewidzianych do realizacji, wyposażane są w odpowiedni sprzęt. Rozróżnia się w szczególności kompanie:

- gaśnicze – przeznaczone do zdarzeń, gdy zachodzi konieczność użycia znacznych ilości zastępów gaśniczych lub znacznej ilości ratowników,
- specjalne – przeznaczone do zdarzeń o charakterze technicznym, konfigurowane, w zależności od potrzeb, jako kompanie:
 - a. techniczne – do likwidowania skutków katastrof budowlanych, komunikacyjnych i infrastruktury technicznej,

- b. ekologiczne – do usuwania substancji niebezpiecznych, a w szczególności ropopochodnych, z powierzchni rzek i wód stojących,
- c. pompowania – do usuwania skutków powodzi i katastrofalnych opadów atmosferycznych,
 - powodziowe – przeznaczone do ratowania i ewakuowania osób oraz mienia na terenach objętych powodzią,
 - logistyczne – zapewniające wsparcie kwatermistrzowskie sił ratowniczych oraz materiałowo-techniczne działań ratowniczych,
 - szkolne – stanowiące pomocnicze formacje centralnego odvodu operacyjnego, konfigurowane w zależności od potrzeb jako kompanie:
 - a. namiotowe lub sanitarne,
 - b. specjalnego przeznaczenia, włączane w skład brygad lub batalionów.

Dowódca kompanii i jego zastępca to funkcje nieetatowe, do pełnienia których powołują i odwołują z nich dowódcy wojewódzkich brygad odvodu operacyjnego systemu. Dla odvodu centralnego mianowania i odwołania muszą być uzgodnione z Komendantem Głównym PSP. W kompaniach szkolnych obowiązek ten spoczywa na komendantach szkół.

Oddziały i pododdziały odwodów operacyjnych istnieją od momentu ich sformowania w rejonach koncentracji do momentu rozformowania. Rozformowanie może być przeprowadzone wyłącznie na terenie macierzystego województwa, bądź szkoły pożarniczej. Dowódcy oddziałów centralnego odvodu operacyjnego powiadamiają Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa o miejscu i czasie ich sformowania lub rozformowania. Dowódcy pododdziałów odwodów wojewódzkich powiadamiają WSKR. Rejony koncentracji oddziałów i pododdziałów ustalają właściwi terytorialnie komendanci wojewódzcy. Ustalone czasy osiągnięcia gotowości operacyjnej oddziałów w miejscach ich koncentracji wynoszą: 180 minut dla batalionów COO, 90 minut dla kompanii COO, 45 minut dla kompanii WOO, 15 minut dla specjalistycznych grup ratowniczych. Siły i środki COO kierowane do działań na terenie danego województwa zgodnie z rozkazem Komendanta Głównego PSP przekazywane są do dyspozycji właściwego terenowo komendanta wojewódzkiego.

Przyjmuje się, że odwoły muszą stanowić samowystarczalne związki taktyczne, zdolne do prowadzenia działań w określonym czasie (batalion COO przez 36 godzin, kompania WOO – 12 godzin). Wynika to z założenia, iż nie każde województwo jest przygotowane na przyjęcie sił i środków COO, czy też konieczności stworzenia pełnej samowystarczalności w przypadku działania poza granicami kraju.

Wyposażenie stanów osobowych batalionów centralnego odvodu operacyjnego stanowią: materace, śpiwory, koce, przybory do jedzenia, przybory

toaletowe, prowiant, niezbędne środki finansowe, inny sprzęt określony przez osoby uprawnione do formowania oddziałów. Nie sprecyzowano ile sprzętu ma przypadać na oddział, pozostawiając to w gestii osób uprawnionych do formowania odwodów.

W tej sytuacji szczególne znaczenie przypada kompaniom logistycznym, odpowiadającym za zabezpieczenie kwatermistrzowskie pododdziałów biorących udział w likwidacji zdarzeń. W skład takich kompanii wchodzić powinny sekcje:

- kwatermistrzowska (posiadająca materace, koce, śpiwory, środki czystości, przybory do jedzenia oraz kuchnia polowa),
- materiałowa (zapas paliwa, smarów, części zamiennych, środków gaśniczych, sorbentów i neutralizatorów),
- sekcja wsparcia (zapewnia noclegi, warsztaty naprawcze sprzętu).

Zatem, jak widać, ostatecznego rozstrzygnięcia o kształcie odwodów trzeba dopatrywać się w indywidualnych rozwiązaniach przyjętych w poszczególnych województwach i szkołach.

.....
(pieczęć jednostki zgłaszającej)

KARTA ZGŁOSZENIA*
na szkolenie członków i funkcyjnych
Ochotniczych Straży Pożarnych

.....
(rodzaj i termin szkolenia)

1. Nazwisko i imię imię
ojca.....
2. Data i miejsce urodzenia.....
woj.....
3. Jednostka OSP / KP PSP
.....
4. Przynależność jednostki OSP do KSRG (tak, nie**), rok włączenia
.....
5. Funkcja w OSP (w gminie)
.....
6. Wyszkolenie pożarnicze – rodzaj, data
.....
.....
7. Wyształcenie ogólne
.....
8. Wymagane dokumenty (do wglądu na szkoleniu)
 - a) dowód osobisty,
 - b) prawo jazdy,
 - c) legitymacja OSP,
 - d) świadectwo wyszkolenia pożarniczego,
 - e) karta okresowych badań lekarskich z terminem ważności do końca szkolenia.

.....
Naczelnik OSP

*wypełnia Naczelnik OSP

**niepotrzebne skreślić

.....
(pieczęć jednostki delegującej)

KARTA SKIEROWANIA***

Kieruję Panana szkolenie

.....

organizowane w Powiatowym Ośrodku Szkolenia OSP przy Komendzie
Powiatowej PSP

w w terminie od do

.....

.....
Komendant Gminny

.....
Urząd Gminy

***wypełnia właściwy Urząd Gminy

.....
Pieczęć jednostki PSP

KARTA KONTROLI SPRZĘTU

Nazwa sprzętu											
Typ (ozn. fabr.).....						Nr identyfikacyjny					
Nr fabryczny.....											
Rok produkcji.....											
Producent (nazwa lub symbol).....											
Lp.	Kontrolowany parametr lub cecha ¹	Data kontroli									
		Wynik kontroli (+ -) ²									
1.	2.	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											
6.											
7.											
8.											
9.											
10.											
11.											
12.											
13.											
14.											
15.											
Decyzja: „S”, „R”, „K” ³											
Imię, nazwisko i podpis kontrolującego:											
¹ Patrz na odwrocie karty ² Znak „+” oznacza potwierdzenie podanej w kolumnie 2 cechy lub parametru, tj. pozytywny wynik kontroli. Znak „-” oznacza, że sprzęt lub jego część składowa nie wykazują podanej w kolumnie 2 cechy lub parametru, tj. negatywny wynik kontroli. ³ Litera „S” oznacza, że sprzęt jest sprawny, Litera „R” oznacza, że sprzęt należy skierować do remontu (naprawa, wymiana lub uzupełnienie części ukończenia, wymiana lub uzupełnienie płynów eksploatacyjnych, konserwacja, przegląd w uprawnionej jednostce serwisowej, poprawa warunków przechowywania, poprawa znakowania, uzupełnienie niezbędnej dokumentacji. Litera „K” oznacza, że sprzęt należy poddać kasacji.											
Uwagi:											

Ochotnicza Straż Pożarna
w.....

EWIDENCJA ZDARZEŃ

Rozpoczęto dnia.....od nr.....

Zakończono dniana nr.....

Nr ewid.	Nr ewidencyjny rodzaju zdarzenia			Data i godzina zdarzenia	Miejscowość, ulica, gmina	Nazwa zakładu, obiektu, właścicie i użytkow.	Nazwa jednostek ochrony przeciwpożarowej	W akcji brało udział	
	P	MZ	FA					Samochodów	Osób
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

.....,
dnia

**POKWITOWANIE
PRZEJĘCIA MIENIA W UŻYTKOWANIE**

Na podstawie art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 96 poz. 667 z późn. zm.) oraz art. 25 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (t.j. Dz. U. z 2002 r. Nr 147 poz. 1229 z późn. zm.) kwituję przejęcie w użytkowanie na czas prowadzenia działań ratowniczych w dniu w obiekcie

- a) nieruchomości
- b) przedmiotów
- c) pojazdu marki: marki
o numerze rejestracyjnym
przy wskazaniu licznika
- stanowiącego (-ych) własność użytkowaną przez

.....
(imię i nazwisko lub nazwa posiadacza mienia)

Data i godzina przejęcia mienia

Opis stanu przejmowanego mienia

.....
.....

(stopień służbowy, imię i nazwisko kierującego działaniem ratowniczym)

Z
(nazwa i siedziba jednostki ochrony przeciwpożarowej)

kwituję przejęcie wyżej wymienionego mienia w użytkowanie na czas prowadzenia działań ratowniczych.

.....
(kierujący działaniem ratowniczym)

.....
(właściciel, posiadacz mienia)

.....,
dnia

POKWITOWANIE ZWROTU MIENIA

przyjętego w użytkowanie na podstawie art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991r. o Państwowej Straży Pożarnej (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 96 poz. 667 z późn. zm.) oraz art. 25 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (t.j. Dz. U. z 2002 r. Nr 147 poz. 1229 z późn. zm.).

Kwituję zwrot przejętego mienia na czas działań ratowniczych w dniu
w obiekcie

- a) nieruchomości
- b) przedmiotów
- c) pojazdu: marki
- o numerze rejestracyjnym
- przy wskazaniu licznika

użytkowanych przez

(imię, nazwisko lub nazwa jednostki PSP)

Data i godzina zwrotu mienia

Opis stanu zwróconego mienia

.....

Imię i nazwisko właściciela mienia

Adres

Kwituję odbiór mienia użytkowanego przy działaniach ratowniczych.

.....
(właściciel, posiadacz mienia)

.....
(kierujący działaniami ratowniczymi)

.....
(Jednostka ochrony przeciwpożarowej)

**POSTANOWIENIE O PRZEKAZANIU MIEJSCA
OBJĘTEGO DZIAŁANIEM RATOWNICZYM**

Dotyczy zdarzenia w
.....
.....

w dniu o godzinie
działając na podstawie § 31 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. Nr 111 poz. 1311) oraz w związku z § 2 ust. 6 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym (Dz. U. Nr 82 poz. 895), przekazuję(właścicielowi, zarządcy, użytkownikowi, przedstawicielowi Policji, straży gminnej /miejskiej, samorządu terytorialnego)*

.....
(imię i nazwisko)

do nadzorowania i zabezpieczenia mienie
.....
.....

objęte działaniami ratowniczymi, do chwili zakończenia dochodzenia prowadzonego przez Policję i Państwową Straż Pożarną.

Uwagi szczególne dotyczące zabezpieczenia miejsca objętego działaniem ratowniczym
.....
.....
.....

Przyjmujący

(stopień służbowy, imię i nazwisko)

Wydający

(imię i nazwisko, adres służbowy lub zamieszkania)

.....
podpis

.....
podpis

Miejscowość dnia

*Niepotrzebne skreślić

Ochotnicza Straż Pożarna

W.....

POTWIERDZENIE

UDZIAŁU W ZDARZENIU W DNIU

.....

.....

(adres miejsca zdarzenia)

Lp.	Osoby uczestniczące	Czas Godzina od do	Uwagi
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			

.....
(podpis kierującego akcją)

Literatura:

1. Ustawa z dnia 15 marca 2002r. o stanie kłęski żywiółowej.
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. Nr 81, poz.351 ze zm.). Zmiana dnia 6 maja 2005 roku (Dz. U. z 2005r. Nr 100, poz. 835).
3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. Nr 88, poz. 400, ze zm.). Zmiana dnia 6 maja 2005 roku (Dz. U. z 2005r. Nr 100, poz. 836).
4. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciw-pożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania kryzysowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. z 2002r. Nr 215, poz. 1818; Dz. U. z 2003r. Nr 210, poz. 2038).
7. Uchwała nr 95/18/204 Prezydium Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 grudnia 2004r. w sprawie kategoryzacji jednostek operacyjno-technicznych i wzorcowego regulaminu organizacyjnego tych jednostek.
8. Zarządzenie nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006r. w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.
9. Bielicki P. P., *Taktyka działań gaśniczych dla słuchaczy kursu kwalifikacyjnego szeregowych Państwowej Straży Pożarnej*. Warszawa 2004.
10. Gierski E., *Efektywność dowodzenia*. Firex, Warszawa 1997.
11. *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Ochrona przeciwpożarowa. Zbiór przepisów*. Firex, Warszawa 2000.
12. Schroeder M., *Ćwiczenia ratownicze*. SAPSP, Poznań 2002.
13. Schroeder M., *Osoby i zjawiska towarzyszące akcji ratowniczej*. SAPSP, Poznań 2002.
14. *System szkolenia członków ochotniczych straży pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych*, Warszawa 2006.
15. Ślósarski M., Anszczak J., Gołbiewski M., *Przewodnik metodyczny dla realizujących szkolenie ochotniczych straży pożarnych*. Firex, Warszawa 1996.

Temat nr 4

Ceremoniał pożarniczy

Ochotniczy ruch strażacki o przeszło 150-letniej tradycji chlubnie zaznaczył swoje istnienie na kartach historii narodu i państwa polskiego. Przykłady poświęcenia w niesieniu ratunku i pomocy są udziałem licznej rzeszy strażaków ochotników, którzy swoją działalnością zyskują uznanie społeczne. Walka z żywiołem ognia i sił przyrody, ratowanie zdrowia, życia oraz mienia w obliczu wypadków, katastrof oraz zdarzeń losowych, to tylko część działalności Ochotniczych Straży Pożarnych. Członkowie OSP ponadto uczestniczą w kultywowaniu tradycji i dorobku kulturalnego. Swoją pracą i opieką docierają do młodzieży, którą organizują we wspólnym działaniu dla dobra rodziny, środowiska i kraju. Wypełniając społeczną powinność strażacy ochotnicy spotykają się z życzliwym zainteresowaniem szerokiego grona sympatyków i dobroczyńców, którzy wspierają realizację celów Ochotniczych Straży Pożarnych i ich Związku.

Strażacki dorobek, tradycje, mundur, dyscyplina, woła niesienia bezinteresownej pomocy i poświęcenie w obliczu zagrożenia stanowi wartości będące źródłem uznania oraz szacunku społeczeństwa. Uznanie i zaufanie społeczne zobowiązuje do godnego prezentowania się jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej podczas takich uroczystości jak: jubileusze, nadanie sztandaru, oddanie do użytku strażnicy, sprzętu ratowniczego, ślubowanie i pasowanie członków młodzieżowych drużyn pożarniczych czy uroczystości osobistych strażaków.

Podstawowym warunkiem godnego i sprawnego przeprowadzenia uroczystości jest przestrzeganie pewnych sprawdzonych zasad i reguł postępowania. Zasady te zawarte są w Ceremoniale Ochotniczych Straży Pożarnych³², który wskazuje sposób organizacji i porządek przebiegu różnych okolicznościowych wystąpień, spotkań i uroczystości. Jego treść opisuje przykłady typowych uroczystości oraz wskazuje ogólnie sprawdzone i powszechnie akceptowane sposoby zachowań. Na etapie organizacji oraz podczas przebiegu uroczystości **zawsze należy kierować się zasadami kultury, poszanowania godności człowieka, jego przekonań, zasad wiary i sprawowanej funkcji.** Należy dbać o honor munduru i sztandaru oraz okazywać szacunek seniorom

³² Ceremoniał Ochotniczych Straży Pożarnych - uchwała nr 97/XI/2000 i 98/XI/2000 Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP, www.zosprp.pl.

strażackiej służby. Przestrzeganie, między innymi, tych zasad umocni znaczenie i prestiż ochotniczej straży pożarnej. Ponadto należy pamiętać, iż uroczystości strażackie nie powinny być organizowane wyłącznie dla strażaków. Każda impreza tego typu powinna być świętem lokalnej społeczności, umacniającą więzi międzyludzkie oraz wywierająca wśród ludzi poczucie bezpieczeństwa, swoistą manifestacją „siły” ochotniczego pożarnictwa.

Umundurowanie strażaków OSP

Właściwy efekt, cel uroczystości zostaje osiągnięty, gdy wszystkie jej elementy zostaną właściwie przygotowane i wykonane. Bardzo ważnym czynnikiem przyczyniającym się do powodzenia imprezy oraz pozytywnego jej odbioru przez społeczeństwo jest wygląd uczestników. Wygląd, który zależy od stanu i właściwego noszenia elementów umundurowania. Strażak OSP występujący w mundurze przestaje być anonimowy. Staje się rozpoznawalnym członkiem organizacji ciesząc się ogromnym uznaniem i zaufaniem społecznym. Mundur, będący symbolem potwierdzającym przynależność do tej szczególnej formacji, powinien być noszony z honorem i godnością w myśl obowiązujących w tym zakresie zasad. Zasady noszenia umundurowania przez strażaków OSP, a także wymogi stawiane poszczególnym elementom umundurowania zawarte są w *Regulaminie Umundurowania Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP*³³.

Regulamin, o którym mowa powyżej, definiuje wiele rodzajów ubiorów i elementów umundurowania. Uczestnicząc w imprezach, których organizację przewiduje Ceremoniał, strażacy Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP korzystają z umundurowania wyjściowego i galowego, w zależności od rodzaju i charakteru imprezy, a także okresu, w którym się odbywa uroczystość.

Zgodnie z postanowieniami Regulaminu elementami **ubioru wyjściowego** są³⁴:

- mundur w kolorze ciemnogrnatowym (męski, damski),
- koszula w kolorze białym z długim rękawem,
- krawat w kolorze czarnym,
- czapka rogatywka w kolorze ciemnogrnatowym (dla mężczyzn),
- czapka dżokejka w kolorze ciemnogrnatowym (dla kobiet),
- obuwie w kolorze czarnym,
- kurtka 3/4 z odpinaną podpinką w kolorze czarnym.

³³ *Regulamin umundurowania Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP* – uchwała nr 96/XI/2000 Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, www.zosprp.pl.

³⁴ ibidem

Ubiór wyjściowy nosi się podczas:

- uczestniczenia w posiedzeniach władz statutowych OSP i oddziałów ZOSP RP,
- występowania w charakterze przedstawiciela OSP lub oddziałów ZOSP RP na oficjalnych spotkaniach i imprezach.

Mundur galowy jest tym rodzajem umundurowania, który zakładany jest na szczególne okazje. W skład ubioru galowego wchodzi³⁵:

- mundur w kolorze ciemnogrnatowym (męski, damski),
- koszula w kolorze białym z długim rękawem,
- krawat w kolorze czarnym,
- czapka rogatywka w kolorze ciemnogrnatowym (dla mężczyzn),
- czapka dżokejka w kolorze ciemnogrnatowym (dla kobiet),
- obuwiu w kolorze czarnym,
- sznur galowy w kolorze srebrnym przeplatany niebieską nitką.

Ubiór galowy można nosić wraz z przypiętymi orderami, odznaczeniami, medalami i odznakami. Ten wzbogacony zestaw umundurowania nosi się podczas:

- świąt państwowych i w Dniu Strażaka, w tym również podczas świeckich spotkań oraz uroczystości religijnych organizowanych z tej okazji,
- uroczystości wręczenia sztandarów, orderów, odznaczeń, medali i odznak,
- otwarcia strażnic oraz innych uroczystości o ważnym i podniosłym dla jednostki OSP znaczeniu,
- uroczystości składania wieńców na Grobie Nieznanego Żołnierza, grobach poległych i zmarłych oraz pod pomnikami i tablicami pamiątkowymi.

Istnieje również możliwość zastąpienia przyznanych odznaczeń i medali ich substytutami, tzw. baretkami. Sposobnością noszenia takiego zestawu umundurowania są:

- uroczyste przedstawienia w teatrach, salach koncertowych itp., gdy występuje się w charakterze przedstawiciela OSP lub oddziału ZOSP RP, a dla pozostałych uczestników przyjęty jest strój wieczorowy,
- ważne uroczystości odbywające się na polecenie prezesa (naczelnika) OSP lub prezesa właściwego zarządu oddziału ZOSP RP.

Zasady noszenia umundurowania oraz zachowanie się w mundurze

Poszanowanie munduru i dbałość o jego estetykę oraz wygląd stanowią jeden z podstawowych obowiązków członków OSP i funkcyjnych oddziałów

³⁵ ibidem

ZOSP RP. Członkowie OSP i funkcyjni oddziałów ZOSP RP zobowiązani są do użytkowania przedmiotów umundurowania³⁶:

- zgodnie z obowiązującymi zestawami ubioru oraz ich przeznaczeniem;
- w sposób nienaruszający estetyki i godności munduru (przedmioty umundurowania powinny być czyste, wyprasowane i odpowiednio dopasowane rozmiarowo).

Użytkując umundurowanie należy przestrzegać następujących zasad:

- do ubioru wyjściowego, galowego, paradnego zakłada się koszulę białą (o gładkiej fakturze tkaniny),
- krawat powinien mieć jednolity czarny kolor (o gładkiej fakturze tkaniny),
- skarpetki i obuwie powinny być w jednolitym czarnym kolorze (bez wzorków i ozdób),
- sznur galowy zawieszają na prawym ramieniu, przypinając go do guzika przyszytego w tym celu pod pagonem przy wszyciu pagonu w rękaw, natomiast warkocz sznura przypina się do pierwszego górnego guzika kurtki mundurowej,
- sznur galowy do koszuli letniej przypina się do guzika przyszytego pod jej prawym pagonem a warkocz z pomponem przypina się do guzika prawej kieszeni,
- przy koszulach letnich jedną dystynkcję dopina się do lewej kieszeni koszuli.

Członkowie OSP i funkcyjni oddziałów ZOSP RP mogą nosić przy umundurowaniu³⁷:

- symbole żałoby według zasad powszechnie przyjętych w praktykowanym przez nich obrządku religijnym,
- elementy strojów regionalnych (na podstawie uchwały zarządu wojewódzkiego ZOSP RP),
- okulary przeciwsłoneczne.

Członkom OSP zabrania się³⁸:

- noszenia przedmiotów umundurowania, których stopień zużycia lub wygląd zewnętrzny narusza godność służby,
- dokonywania przeróbek, poprawek i zniekształcania umundurowania,
- noszenia przedmiotów umundurowania w połączeniu z przedmiotami odzieży specjalnej lub cywilnej,

³⁶ ibidem

³⁷ ibidem

³⁸ ibidem

- wykonywania prac gospodarczych w ubraniu specjalnym,
- przebywania w ubiorze specjalnym w miejscach publicznych (parki, kina, teatry i inne),
- nadmiernego wypychania kieszeni umundurowania,
- noszenia innych przedmiotów niż przewiduje zestaw dotyczący danego ubioru (parasolka).

Członkowie OSP i funkcyjni ZOSP RP noszą ordery, odznaczenia, medale według następującej zasady. Ordery i odznaczenia nosi się na wstążkach na lewej stronie piersi z prawa na lewo, w kolejności wynikającej z ich znaczenia i godności, a mianowicie:

- ordery,
- odznaczenia,
- medale.

Precyzyjne i szczegółowe zasady noszenia umundurowania przez strażaków OSP i funkcyjnych ZOSP RP zawarte są, we wspomnianym już, *Regulaminie umundurowania Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP*³⁹.

Musztra jako nieodzowny element ceremoniału pożarniczego

Przygotowanie i przeprowadzenie imprezy, na której spotykają się przedstawiciele różnych formacji i służb wymaga od organizatora (dowódcy uroczystości) znajomości ogólnie przyjętych zwyczajów i zasad postępowania. Podstawowym elementem w tym zakresie jest znajomość musztry. W stosunku do strażaków OSP najwłaściwszym rozwiązaniem w zakresie odpowiednich zasad musztry wydaje się być skorzystanie z regulaminu musztry obowiązującego w jednostkach Państwowej Straży Pożarnej⁴⁰.

Musztra przygotowuje strażaków i pododdziały do wystąpień służbowych. Stanowi zbiór zasad zachowania się strażaków w mundurach. Regulamin musztry zawiera wytyczne co do służbowego przedstawiania się, oddawania honorów, składania meldunków, raportów oraz zachowania się strażaków na terenie jednostki oraz poza nią. Ponadto regulamin musztry reguluje sposób poruszania się, wykonywania zwrotów, gestów przez pojedynczych strażaków oraz pododdziały. Rozróżnia się **musztrę pojedynczego strażaka i musztrę zwartych pododdziałów**. Musztra pojedynczego strażaka przygotowuje go do indywidualnych wystąpień służbowych. Musztra zwarta przygotowuje pododdziały

³⁹ ibidem

⁴⁰ Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006 r. w sprawie ramowego regulaminu służby w jednostkach organizacyjnych PSP oraz regulaminu służby i ceremoniału pożarniczego, www.kgpsp.gov.pl.

do wystąpień służbowych, kształtuje mobilność i spistość pododdziałów oraz umiejętność zespołowego działania strażaków. Powodzenie działania, osiągnięcie zamierzonego celu przez pododdział lub zespół pododdziałów uzależnione jest od właściwego, sprawnego kierowania. Dotyczy to zwłaszcza takich struktur, jakimi są jednostki straży pożarnych. W związku z powyższym powodzenie, sprawny przebieg każdej uroczystości zależy w znacznej mierze od **dowódcy uroczystości**.

Dowodzenie

Dowodzenie odbywa się za pomocą rozkazów lub komend, które dowódcy podają głosem, sygnałami lub przykładem osobistym i przekazują za pomocą różnych środków łączności. W przypadku, gdy dowodzenie oddziałem przejmują inny dowódca, powinien najpierw to ogłosić podając zapowiedź, np.: „*Pododdziały, na moją komendę - ...*”.

Rozkaz jest to wydanie przez dowódcę ścisłych poleceń do wykonania przez strażaków lub pododdziały, na podstawie których dowódcy tych pododdziałów wydają już ścisłe, sprecyzowane komendy.

Komenda jest to odmiana rozkazu podana głosem lub sygnałem. Wykonuje się ją natychmiast w określony sposób, a gdy jest podana dla pojedynczego strażaka, grupy strażaków, pododdziału lub oddziału.

Komenda składa się z **zapowiedzi i hasła** np.: „*pododdziały, w prawo (zapowiedź) – ZWROT (hasło)*”. Wydawane są również komendy składające się tylko z hasła, np. „*BACZNOŚĆ*”, „*SPOCZNIJ*”.

Zapowiedź komendy podaje się energicznie, głosem donośnym i przeciągając ostatnią głoskę. Hasło komendy podaje się po krótkiej przerwie, głośno, krótko i ostro. Po hasle następuje wykonanie komendy. Na miejscu uroczystości komendy dla wszystkich pododdziałów wydaje dowódca uroczystości.

W celu zwrócenia uwagi pododdziałów lub poszczególnych strażaków, w zapowiedzi komendy wymienia się nazwę pododdziału lub stopień i nazwisko strażaka, np. „*wyróżnieni druhowie, do szyku - WSTĄP*”, „*druh Kowalski, w tył - ZWROT*”.

W celu przerwania czynności niewłaściwie wykonanej lub powrócenia do poprzedniego położenia podaje się komendę „*WRÓĆ*”. Strażacy wracają wtedy do takiej postawy, w jakiej byli przed rozpoczęciem wykonania czynności.

Kierując przebiegiem uroczystości z udziałem kilku pododdziałów dowódca uroczystości musi znać zasady i prawidłowości charakterystyczne dla tego rodzaju ugrupowań.

Rodzaje ugrupowań

Ugrupowanie jest to ustawienie strażaków, pododdziałów i oddziałów w ustalonych odstępach i odległościach, frontem w nakazanym kierunku, w celu wykonania wspólnych czynności.

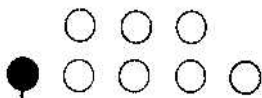
Rozróżnia się **ugrupowania rozwinięte i marszowe**. W ugrupowaniach mogą występować różne szyki.

Szereg - szyk, w którym strażacy stoją obok siebie w odstępie szerokości dłoni (mierzonym na wysokości łokci) w jednej linii, frontem w jednym kierunku.

Rysunek nr 4.1. Pododdział w szeregu

Dwuszereg - szyk, w którym dwa szeregi strażaków stoją jeden za drugim, frontem w jednym kierunku, w odległości równej półtorej długości wyciągniętej ręki z wyprostowanymi palcami (ok. 1,2 m). Strażacy z drugiego szeregu kryją (stoją za plecami) swoich poprzedników.

Rysunek nr 4.2. Pododdział w dwuszeregu

Fotografia nr 4.1. Pododdział honorowy ze sztandarem jednostki w dwuszeregu

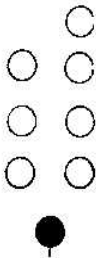
Szereg i dwuszereg są to typowe **ugrupowania rozwinięte**.

Jeżeli lewoskrzydłowego (strażak stojący najdalej od dowódcy pododdziału) pierwszego szeregu kryje strażak drugiego szeregu, to taki dwuszereg nazywa się pełny, jeżeli nie kryje - niepełny. W razie potrzeby do wykonania określonych zadań można formować również inne szyki, np. czwórszereg, itp.

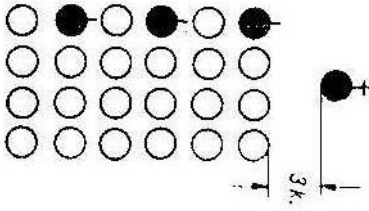
Kolumna - szyk, w którym strażacy stojąc jeden za drugim tworzą rząd (kolumnę pojedynczą) lub dwa i więcej rzędów (kolumnę dwójkową, czwórkową) frontem w jednym kierunku. Kolumna jest typowym **ugrupowaniem marszowym**.

Rysunek nr 4.3. Pododdział w rzędzie

Rysunek nr 4.4. Pododdział w kolumnie dwójkowej

Rysunek nr 4.5. Pododdział w kolumnie czwórkowej

W razie potrzeby, do wykonania określonych zadań, można formować również inne kolumny, np. szóstkową, ósemkową itp. Jednakże w praktyce formowane są najczęściej kolumny czwórkowe. Głębokość kolumny powinna być **większa lub równa jej szerokości**. Głębokość kolumny jest to parametr określany przez ilość szeregów kolumny.

Linia kolumn - szyk, w którym kolumny pododdziałów znajdują się jedna obok drugiej na jednej wysokości, w ustalonych odstępach, frontem w jednym kierunku.

W szyku wyróżnia się:

- **skrzydło** - prawe i lewe zakończenie szyku,
- **front szyku** - kierunek ustawienia strażaków (strona, w którą zwrócone są twarze strażaków),
- **odstęp** - oddalenie między strażakami, pododdziałami lub oddziałami wzdłuż frontu,
- **odległość** - oddalenie między strażakami, pododdziałami lub oddziałami w głąb szyku,
- **szerokość szyku** - odległość między jego skrzydłami,
- **głębokość szyku** - odległość od czoła do ostatniego szeregu (ogon szyku),
- **czoło kolumny** - przednia część (początek) kolumny,
- **ogon kolumny** - tylna część (koniec) kolumny,
- **kierunkowy** - poruszający się w nakazanym kierunku strażak lub pododdział, do którego inni strażacy lub inne pododdziały dostosowują swój ruch,
- **zamykający** - ostatni w kolumnie strażak lub pododdział.

Dowódca uroczystości wydając komendy musi wiedzieć, jaki skutek zamierza osiągnąć oraz przewidywać następstwa wykonania komendy.

Przygotowanie i organizacja uroczystości

Charakterystyka miejsca uroczystości

Wybór odpowiedniego miejsca uroczystości decyduje w znacznej mierze o jej powodzeniu i społecznym odbiorze imprezy. Miejscem uroczystości powinien być plac o odpowiednich rozmiarach, zdolny pomieścić wszystkie uczestniczące pododdziały oraz zaproszonych gości, a także zapewniający możliwość obserwacji przebiegu imprezy przez publiczność. Miejsce uroczystości powinno posiadać utwardzoną nawierzchnię umożliwiającą bezproblemowe przegrupowywanie pododdziałów. Uzasadnionym jest, aby uroczystość odbywała się na centralnym placu miasta lub wsi (np. rynek). Należy zadbać, aby na miejscu uroczystości wyeksponowane były elementy identyfikujące jednoznacznie organizatora imprezy, tj. plakaty, flagi, banery reklamowe, logo itp.

Scenariusz uroczystości.

Kolejnym etapem przygotowań powinno być opracowanie szczegółowego scenariusza imprezy oraz wyznaczenie osób funkcyjnych. Wcześniejsze przygotowanie i szczegółowa analiza, nawet najdrobniejszych elementów ceremonii, to podstawowy warunek jej sprawnego przebiegu. Scenariusz to swego rodzaju opis przebiegu uroczystości z podziałem „ról” dla poszczególnych jej uczestników. Scenariusz uroczystości powinien być opracowany w oparciu i zgodnie z wytycznymi dla danego rodzaju imprezy zawartymi w Ceremoniale OSP. Scenariusz powinien zawierać informacje:

- rodzaj uroczystości,
- czas i miejsce uroczystości,
- uczestnicy uroczystości,
- funkcja (stopień służbowy), imię i nazwisko dowódcy uroczystości,
- harmonogram uroczystości (czasy i miejsca koncentracji pododdziałów, zbiórek, przemarszów itp.),
- komendy dowódcy uroczystości i dowódców pododdziałów oraz sposób ich wykonania,
- opis zadań i sposób ich wykonania przez poszczególne osoby funkcyjne (np. komunikaty spikera).

Nieodzownym elementem scenariusza uroczystości jest szkic sytuacyjny ustawienia pododdziałów na miejscu uroczystości. Jeżeli impreza odbywa się w kilku miejscach należy wykonać osobny szkic dla każdej lokalizacji (np. szkic ustawienia pododdziałów w kościele i na placu przed strażnicą). Szkic sytuacyjny powinien być opracowany jako załącznik do scenariusza.

Poniżej przedstawione zostały symbole i skróty literowe, którymi w umowny sposób oznaczane są poszczególne pododdziały oraz osoby funkcyjne, będący uczestnikami imprezy.

○	
●	- Strażak
●+	
●+	
○+	
○+	
●	
○	- D-ca sekcji
○	- D-ca plutonu
○	- Z-ca Naczelnika OSP
⊕	- Naczelnik OSP
⊗+	- Sztandarowy pocztu
⊗	- Flagowy pocztu
⊙DU	- Kapelan, duchowny
○P	- Strażak niosący krzyż
KDP	- Dowódca uroczystości
ŻMDP	- Prezes OSP lub Ogniw Związku
MMDP	- Kobięca Drużyna Pożarnicza
	- Żeńska Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza
	- Męska Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza

Rysunek nr 4.6. *Objaśnienia znaków graficznych i skrótów używanych na schematach i szkicach sytuacyjnych*⁴¹

Scenariusz z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym należy przedłożyć wszystkim zainteresowanym osobom.

Organizacja uroczystości

Zgodnie z postanowieniami Ceremoniału OSP⁴², zamiar zorganizowania uroczystości powinien być zawarty w treści uchwały władz OSP lub oddziału Związku, organizujących daną uroczystość. Uwzględniając rangę uroczystości

⁴¹ Ceremoniał..., op. cit.

⁴² ibidem

(np. jubileusz, oddanie do użytku strażnicy, wręczenie sztandaru itp.) z treścią wymienionej uchwały należy zapoznać władze związkowe wyższego szczebla, celem umieszczenia tej uroczystości w kalendarzu imprez. Załącznikiem uchwały powinien być wykaz osób odpowiedzialnych za przygotowanie imprezy z wyszczególnieniem zadań do realizacji.

Osoby funkcyjne uroczystości

Sprawny i prawidłowy przebieg uroczystości lub imprezy zależy od właściwie dobranych funkcyjnych, których liczba zależy od wielkości imprezy, zaproszonych gości, imprez towarzyszących, liczebności OSP, ilości tych straży w gminie i w powiecie. Osoby te powinny być odpowiedzialne, z odpowiednią prezencją, posiadające odpowiednie kwalifikacje i umiejętności stosownie do powierzonego zadania.

Dowódca uroczystości

Odpowiedzialny jest za regulaminowe przeprowadzenie zbiórek, wyprowadzenie pocztów flagowego i sztandarowego, złożenie raportu, podniesienie flagi państwowej, wydawanie stosownych komend czyli dowodzenie pododdziałami od rozpoczęcia uroczystości do jej zakończenia. Jest przełożonym pozostałych funkcyjnych i pododdziałów biorących udział w imprezie. Odpowiada za regulaminowy jej przebieg.

Konferansjer - spiker

Jego zadaniem jest za prezentacja, komentowanie przebiegu imprezy zgodnie z opracowanym scenariuszem. Informuje społeczeństwo i gości o kolejnych wydarzeniach na placu, odpowiednio je komentując. Przypomina i informuje dowódcę uroczystości oraz osoby oficjalne o czekających je zadaniach oraz kolejności ich realizacji. Prezentuje zebranych osoby oficjalne, informuje o przebiegu uroczystości, podaje komunikaty o wydarzeniach losowych, zgubach itp.

Dowódca służby porządkowej

Odpowiedzialny jest za ogólny porządek i bezpieczeństwo w czasie imprezy, pomoc medyczno-sanitarną, udział w akcjach ratowniczych w czasie imprezy, zabezpieczanie parkingu, trasy przemarszu pododdziałów, oznakowanie tras dojazdowych do miejsca imprezy, bezkolizyjny powrót jednostek do rejonów zakwaterowania.

Kwatermistrz

Ustala obecność osób zaproszonych, odznaczanych i wyróżnianych. Przygotowuje do wręczenia odznaczenia, wyróżnienia, legitymacje itp. Odpowiedzialny jest za zabezpieczenie schronienia przed deszczem itp. osobom oficjalnym oraz uczestnikom uroczystości. Odpowiada za zapewnienie wszystkim uczestnikom posiłku, napojów w oznaczonym miejscu i czasie. Sprawuje opiekę nad zaproszonymi gośćmi.

Kapelmistrz

Zapewnia oprawę muzyczną imprezy. Do jego obowiązków należy przygotowanie orkiestry, dobór repertuaru i prowadzenie orkiestry w czasie uroczystości.

Kapelan

Wiele imprez i uroczystości strażackich odbywa się z udziałem osób duchownych lub na terenie świątyń. W zależności od rangi imprezy bierze w niej udział kapelan krajowy, kapelan diecezjalny, kapelan jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej lub Ochotniczej Straży Pożarnej. W związku z tym kapelan i/lub miejscowy duszpasterz podejmują ustalenia w zakresie liturgii kościelnej. Jeżeli w jednostce są strażacy innych wyznań, należy zadbać, aby kapelani tych wyznań również byli obecni na uroczystości. Pierwszeństwo przewodnictwa w liturgii przysługuje duszpasterzowi wyznania dominującego w danej społeczności.

Organizator uroczystości

Pełni rolę gospodarza imprezy. Zapewnia obsługę formalną uroczystości. Przygotowuje miejsce oraz wszelkie, środki, sprzęt, wyposażenie niezbędne dla przebiegu imprezy. Do zadań organizatora należy w szczególności⁴³:

- wyznaczenie (uzgodnienie) miejsca uroczystości,
- powiadomienie i uzgodnienie warunków przebiegu uroczystości ze służbami porządku publicznego (policja, straż miejska, pogotowie ratunkowe, komenda PSP itp.),
- przygotowanie masztu flagowego,
- przygotowanie flagi na maszt,
- przygotowanie i ustawienie trybuny (podium, postument, przyczepa samochodowa),
- udekorowanie miejsca odbywania uroczystości,
- przygotowanie godła państwowego lub znaku Związku do dekoracji trybuny,

⁴³ ibidem

- przygotowanie nagłośnienia,
- oznaczenie linii i znaków orientacyjnych,
- wykonanie i wywieszenie transparentów,
- przygotowanie wszelkich przedmiotów i urządzeń koniecznych do realizacji imprezy,
- zabezpieczenie na wypadek (deszczu, śniegu, wiatru) w/w przedmiotów,
- zabezpieczenie po uroczystości wszystkich przedmiotów i urządzeń używanych podczas uroczystości,
- uporządkowanie niezwłocznie terenu i wszystkich obiektów użytkowanych w czasie uroczystości.

Przebieg uroczystości

W toku każdej uroczystości można wyodrębnić pewne charakterystyczne części składowe, etapy które muszą być zrealizowane, aby impreza miała odpowiedni przebieg i znaczenie. Do takich elementów zaliczamy między innymi złożenie meldunku, przegląd pododdziałów, podniesienie flagi państwowej (związkowej) na maszt, defilada. W zależności od rodzaju uroczystości, celu jej zorganizowania (np. nadanie sztandaru, oddanie do użytku strażnicy) etapy imprezy będą zróżnicowane pod względem rodzaju i charakteru. Ceremoniał OSP zawiera opis wielu uroczystości organizowanych dla uczczenia różnych ważnych dla funkcjonowania danej jednostki OSP okoliczności. Wytyczne Ceremoniału należy jednak traktować jako propozycje organizacyjne. Stosowanie gotowych wzorców nie zawsze jest możliwe. Mogą wystąpić sytuacje nietypowe lub lokalne uwarunkowania, które wymagać będą od organizatorów imprezy opracowania odrębnych procedur.

Najbardziej popularną formą uczczenia świąt, jubileuszy i innych ważnych dla funkcjonowania danej jednostki OSP okoliczności jest **uroczysta zbiórka** lub **apel**. W celu przybliżenia proceduralnych problemów przebiegu uroczystości, w niniejszym opracowaniu zostanie dokonana kompleksowa analiza w/w imprez, często występujących w życiu każdej jednostki OSP.

Uroczysta zbiórka w jednostce OSP

Uroczystą zbiórkę organizuje się przy małym stanie osobowym OSP lub wtedy, gdy złe warunki atmosferyczne uniemożliwiają przeprowadzenie uroczystego apelu na zewnątrz.

W czasie uroczystej zbiórki OSP występuje tylko z poczem sztandarowym, gdyż podczas tej uroczystości nie podnosi się flagi państwowej (związkowej) na maszt. Uroczystą zbiórkę prowadzi się w świetlicy OSP, izbie tradycji lub garażu. Ustawienie do uroczystej zbiórki OSP zarządza się z takim

wyprzedzeniem czasowym przed jej rozpoczęciem, by dać możliwość dowódcy (naczelnikowi OSP) na:

- skorygowanie i uformowanie pododdziału,
- wyznaczenie kolejności sekcji w szyku,
- udzielenie niezbędnego instruktażu,
- przećwiczenie raportu i powitania.

Po przybyciu na miejsce uroczystej zbiórki przełożonego np. prezesa zarządu gminnego ZOSP RP, naczelnik OSP podaje komendy: „Pododdział BACZNOŚĆ, pododdział na prawo - PATRZ” i składa meldunek o następującej treści: „ Druhu Prezesie, naczelnik Ochotniczej Straży Pożarnej w (nazwa miejscowości) druh (podaje swoje imię i nazwisko) melduje gotowość jednostki do rozpoczęcia uroczystości (np.: ślubowania Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej)” i odprowadza przełożonego do ustalonego miejsca wśród gości honorowych. Następnie naczelnik OSP podaje komendę do wprowadzenia sztandaru OSP np.: „Sztandar jednostki - WPROWADZIĆ”. Poczёт sztandarowy wprowadza sztandar i ustawia się w wyznaczonym wcześniej miejscu. Następnie naczelnik OSP podaje komendę: „Pododdział – BACZNOŚĆ, pododdział - SPOCZNIJ”. Po tej komendzie rozpoczyna się realizacja programu uroczystej zbiórki. Na zakończenie uroczystości Naczelnik OSP podaje komendę: „Pododdział - BACZNOŚĆ, pododdział na prawo - PATRZ, sztandar jednostki ODPROWADZIĆ” po, której poczёт sztandarowy udaje się do miejsca przechowywania sztandaru. Naczelnik OSP podaje komendę: „Pododdział - BACZNOŚĆ, pododdział - SPOCZNIJ”. Hasłem tym kończy się oficjalna część uroczystej zbiórki OSP.

Uroczysty apel w jednostce OSP

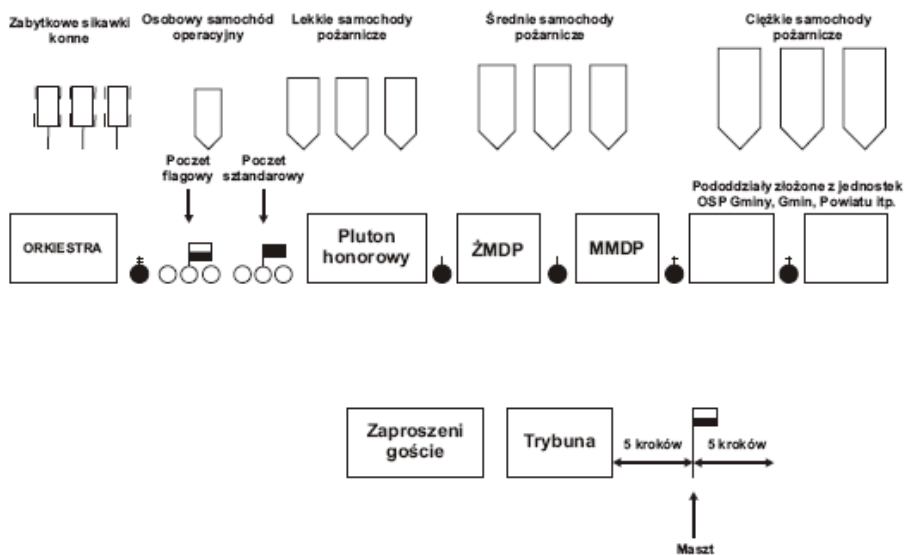
Ugrupowanie pododdziałów i pojazdów do uroczystego apelu

Zbiórka OSP do uroczystego apelu powinna być zarządzona co najmniej na godzinę przed planowanym czasem rozpoczęcia imprezy, na placu koncentracji, niezbyt odległym od miejsca oficjalnej uroczystości. Na miejscu koncentracji następuje uformowanie z jednostek OSP pododdziałów plutonów, kompanii, wyznaczenie dowódców, ustalenie stanu ilościowego pododdziałów przeprowadzając „sekcjami (plutonami, kompaniami) raport”, przećwiczenie powitania itp. Stamtąd uformowane pododdziały, w ustalonej kolejności, udają się na plac oficjalnej uroczystości z orkiestrą na czele z takim obliczeniem, aby co najmniej 10 minut przed rozpoczęciem uroczystości były na miejscu, gdzie ma się odbyć uroczysty apel.

Fotografia nr 4.2. Zbiórka do uroczystego apelu przed budynkiem remizy

Dopuszcza się również przeprowadzenie zbiórki pododdziałów bezpośrednio na miejscu uroczystości w sytuacji, gdy przemarsz dużej ilości pododdziałów byłby niemożliwy do zrealizowania. W takiej sytuacji należy jednak zadbać o to, aby pluton honorowy (wraz z pocztami flagowym i sztandarowym) został wprowadzony jako ostatni na miejsce uroczystości. W tym celu, gdy poczty flagowy i sztandarowy oraz pluton honorowy zbliżą się do lewego skrzydła pododdziałów na odległość 20-30 kroków, dowódca uroczystości podaje komendy: „*Pododdziały - BACZNOŚĆ, pododdziały, na lewo - PATRZ*”. Orkiestra gra sygnał straży pożarnych lub marsza. Po zajęciu miejsca w szyku przez poczty i pluton honorowy, kapelmistrz (tamburmajor) przerywa grę, dowódca uroczystości podaje komendy: „*Pododdziały - BACZNOŚĆ, pododdziały – SPOCZNIJ*”. Następnie dowódca uroczystości i pododdziały oczekują na przybycie oficjalnych gości i rozpoczęcie uroczystości.

Rysunek nr 4.7. Przykładowe ugrupowanie pododdziałów i pojazdów do uroczystego apelu⁴⁴

Złożenie meldunku

Meldunek jest zasadniczym elementem rozpoczynającym, niemal każdą strażacką uroczystość. Meldunek może być poprzedzony krótkim sygnałem alarmowym oraz informacją spikera, kto komu będzie go składał.

Do przyjęcia raportu przełożony (np. prezes) podchodzi w zasadzie od prawego skrzydła lub od strony trybuny honorowej. Dowódca uroczystości powinien wiedzieć, skąd ma spodziewać się nadejścia osoby przyjmującej meldunek. Z chwilą przybycia oficjalnych gości wraz z przełożonym uroczystości (np. prezes OSP) dowódca uroczystości wychodzi przed pododdziały na centralne miejsce uroczystości i podaje komendy: „*Pododdziały - BACZNOŚĆ, pododdziały, na prawo - PATRZ*”. Strażacy energicznym ruchem zwracają głowy w prawo następnie zwracają je w kierunku przełożonego. Dowódca uroczystości wykonuje zwrot i krokiem defiladowym maszeruje w kierunku osoby odbierającej meldunek stosownie do wcześniejszych ustaleń. Orkiestra gra marsza powitalnego (marsz generalski). Po zbliżeniu się dowódcy uroczystości na odległość 3 kroków od osoby odbierającej meldunek, zatrzymuje się, orkiestra przerywa grę, dowódca uroczystości salutuje i składa meldunek o treści np.: „*Druhu Prezesie, dowódca*

⁴⁴ ibidem

uroczystości ... (podaje swoją funkcję i nazwisko) melduje jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej Gminy ... do uroczystego apelu z okazji ...". Po przyjęciu meldunku przełożony wita się z dowódcą uroczystości podając mu rękę. Dowódca uroczystości saltuje i wykonuje lewą nogą krok w bok z równoczesnym zwrotem w prawo. Przepuszcza przełożonego i maszeruje po jego zewnętrznej stronie (w stosunku do pododdziałów). Orkiestra wznawia grę. Dowódca uroczystości asystuje przełożonemu w przeglądzie pododdziałów, maszerując pół kroku w tyle. Przegląd pododdziałów przełożony rozpoczyna od sztandaru jednostki, zatrzymując się w odległości ok. 3 kroków od niego, saltuje a następnie w miejscu wykonuje zwrot w prawo i rozpoczyna marsz wzdłuż linii pododdziałów.

Fotografia nr 4.3. Przegląd pododdziałów przez przełożonego

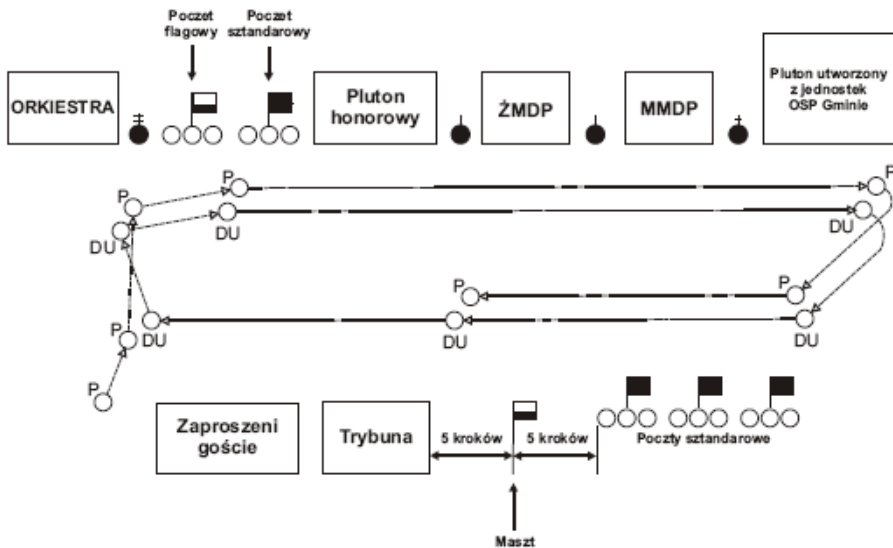
Chorążowie wszystkich pocztów sztandarowych przenoszą sztandar do pozycji „prezentuj” w momencie, gdy przełożony znajduje się w odległości ok. 5 kroków przed sztandarem, po czym powracają do pozycji „baczość”, gdy przełożony znajduje się ok. 1 kroku za sztandarem. Przełożony i dowódca uroczystości przy każdym sztandarze zachowują się tak samo jak przy oddawaniu honoru sztandarowi jednostki. Nie przerywają jednak salutowania. Po zakończeniu przeglądu przełożony zatrzymuje się razem z dowódcą uroczystości przerywają salutowanie, wykonują zwrot w lewo. Następnie najkrótszą drogą udają się przed front pocztów sztandarowych, które zostały zaproszone na uroczystość, aby oddać im honor. Po tej czynności udają się na centralne miejsce placu przed front pododdziałów. Dowódca uroczystości znajduje się wówczas z lewej strony przełożonego. Zatrzymują się, zwracają frontem do pododdziałów, orkiestra przerywa grę. Przełożony pozdrawia pododdziały zwrotem „Czołem drużyny i druhowie” lub „Czołem strażacy”. Strażacy w pododdziałach równo, głośno i wyraźnie odpowiadają np. „Czołem drużynie prezesa”. W warunkach, gdy składy

osobowe pododdziałów nie posiadały umiejętności zgranej i głośnej odpowiedzi na pozdrowienie przełożonego dopuszcza się zamiast odpowiedzi „*Czołem druhu ...*” odpowiedź „*Czołem*”.

Fotografia nr 4.4. Sztandar w pozycji „prezentuj”

Następnie przełożony wydaje polecenie dowódcy uroczystości, aby prowadzić apel zgodnie z harmonogramem, po czym sam wraz z zaproszonymi gośćmi zajmuje miejsce na trybunie honorowej. Dowódca uroczystości odpowiada „*ROZKAZ*”, salutuje do momentu dojścia przełożonego do trybuny honorowej, wykonuje zwrot w tył i podaje komendy: „*Pododdziały - BACZNOŚĆ, pododdziały – SPOCZNIJ*”. Następnie dowódca uroczystości zajmuje miejsce w pobliżu trybuny, w takiej pozycji, aby mógł obserwować przebieg całej imprezy. W tym czasie spiker podaje informacje o kolejnych punktach programu imprezy.

Rysunek nr 4.8. Przykładowe ugrupowanie pododdziałów i pojazdów podczas składania meldunku i przeglądu pododdziałów⁴⁵

Podniesienie flagi na maszt

Podniesienie flagi państwowej lub związkowej poprzedza informacja spikera na temat szacunku i ochrony symboli, przypomina o powstaniu z miejsc i zdjęciu cywilnych nakryć głowy przez mężczyzn. Osoby w mundurach (poza szykiem zwartym) salutują tylko podczas wciągania flagi na maszt. Dowódca uroczystości wydaje komendy: „*Pododdziały - BACZNOŚĆ, na prawo – PATRZ, poczet flagowy – BACZNOŚĆ, do podniesienia flagi państwowej – MARSZ*”. Na tę komendę dowódca pocztu flagowego półgłosem wydaje komendę „*MARSZ*” (dowódcy pododdziałów salutują). Wówczas poczet rozpoczyna marsz krokiem defiladowym w kierunku masztu flagowego i zatrzymuje się krok przed nim tyłem do pododdziałów. Strażacy w pododdziałach ruchem głowy „śledzą” kierunek marszu pocztu. Marsz pocztu flagowego powinien odbywać się po liniach prostych, zwroty pod kątem prostym. Aby zatrzymanie przy maszcie nastąpiło jednocześnie, dowódca pocztu flagowego może podać półgłosem komendę „*STÓJ*”. Flagę państwową (lub związkową) flagowy niesie na obu rękach przed sobą, w położeniu poziomym z łokciami przylegającymi do tułowia. Flaga państwowa powinna być złożona w prostokąt o bokach 40 x 30 cm. Białe pole flagi państwowej powinno znajdować się bliżej tułowia flagowego. Flaga związkowa powinna być złożona w kwadrat o bokach 40 x 40 cm i ułożona tak aby głowa orła

⁴⁵ ibidem

znajdowała się przy tułowiu flagowego pocztu. Flagowy przymocowuje flagę do linki masztu, oczywiście w ten sposób, aby białe pole flagi skierowane było ku górze. W wykonaniu tej czynności pomaga mu asystent.

Po zapięciu flagi flagowy staje nieruchomo, aby dać znać kapelmistrzowi sygnał do rozpoczęcia gry. Na pierwsze dźwięki hymnu Rzeczypospolitej Polskiej lub hymnu Związku OSP RP (w zależności od wciąganej flagi) flagowy wciąga flagę na maszt. Czas podnoszenia flagi powinien być zsynchronizowany z czasem grania hymnu. Z chwilą rozpoczęcia podnoszenia flagi dowódca pocztu i asystujący salutują. Po podniesieniu flagi, flagowy wykonuje krok do tyłu i również salutuje.

W przypadku, gdy jako maszt flagowy wykorzystywana jest drabina mechaniczna, poczet zatrzymuje się w odległości jednego kroku przed opuszczonym w kierunku ziemi ostatnim przęśłem drabiny. Flagowy wraz z asystującym umocowują do przygotowanego wcześniej uchwytu flagę, w ten sposób, aby białe pole znajdowało się po lewej stronie flagowego. Po zakończeniu mocowania flagi do drabiny mechanicznej, mechanik wysuwa drabinę przy dźwiękach hymnu. W tym czasie, poczet flagowy równocześnie salutuje. Strażacy pocztu flagowego wykonują zwrot w tył i pozostają na miejscu przez cały czas trwania imprezy. W okresach żałoby podnosi się flagę z kirem żałobnym. Flagę z kirem żałobnym podnosi się do szczytu masztu a następnie opuszcza do połowy wysokości.

Z chwilą opuszczenia miejsca uroczystości przez pododdziały, poczet flagowy opuszcza teren zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami.

Po podniesieniu flagi, dowódca uroczystości zwraca się do pododdziałów i podaje komendy: „*Pododdziały - BACZNOŚĆ, pododdziały – SPOCZNIJ*”. Spiker informuje o przebiegu dalszej części uroczystości.

Wręczenie wyróżnień i odznaczeń jako główna część uroczystości

Dekoracja odznaczeniami i wręczenie wyróżnień odbywa się w jednostkach Ochotniczych Straży Pożarnych podczas uroczystego apelu z okazji Dnia Strażaka, świąt państwowych lub obchodów jubileuszowych.

Po złożeniu meldunku, podniesieniu flagi państwowej i przemówieniu powitalnym spiker odczytuje wyciągi z odpowiednich uchwał i innych dokumentów prawnych o nadaniu medali, odznaczeń lub wyróżnień. Kolejność wręczenia wyróżnień zależy od ich rangi i rodzaju. Po dekoracji odznaczeniami wręczane są listy pochwalne, dyplomy i nagrody rzeczowe.

Spiker lub osoba prowadząca narrację odczytuje akt nadania odznaczenia lub wyróżnienia. Dowódca uroczystości wydaje komendy: „*Pododdziały – BACZNOŚĆ – wyróżnieni (odznaczeni) ... (podaje rodzaj wyróżnienia) przed front szyku - MARSZ*”.

Na tę komendę wyróżnieni występują z szyku pododdziałów i innych zajmowanych miejsc, ustawiają się w szeregu w miejscu wcześniej wyznaczonym, frontem do trybuny honorowej, w kolejności wyczytanych odznaczeń.

Z szyku nie występują tylko funkcyjni pocztów flagowego i sztandarowego, którzy odznaczenia i wyróżnienia lub akty mianowania otrzymują na swoim miejscu w szyku. Sztandarowy po otrzymaniu odznaczenia nie salutuje. Osoba dekorująca lub wręczająca wyróżnienia w towarzystwie prezesa lub naczelnika i asystenta niosącego tacę z odznaczeniami (wyróżnieniami) podchodzi do prawego skrzydła osób odznaczanych i wyróżnianych. Asystujący podaje kolejno odznaczenia. Przypinając odznaczenia lub wręczając wyróżnienia, dekorujący mówi w czym imieniu, jakim odznaczeniem dekoruje, składa gratulacje i wymienia uścisk dłoni. Odznaczony, mianowany odpowiada „*KU CHWALE OJCZYZNY*”. Gratulacje składają również osoby towarzyszące. Po zakończonej dekoracji dowódca uroczystości podaje komendę wstąpienia do szyku: „*Odznaczeni i mianowani do szyku - MARSZ*”, *pododdziały - SPOCZNIJ*”. Jeżeli uroczystość odbywa się w świetlicy, meldunek przełożonemu o gotowości pododdziałów składa najstarszy funkcją. Po przemówieniu i odczytaniu odpowiednich aktów ceremonia wręczania wyróżnień przebiega identycznie jak podczas apelu. W każdym przypadku w uroczystości powinni brać udział przełożeni wyróżnionych, członkowie rodzin i zaproszeni goście.

Po dekoracji i wręczeniu wszystkich wyróżnień jeden z wyróżnionych zabiera głos w imieniu wszystkich nagrodzonych. W tym celu spiker podaje odpowiedni komunikat, wyznaczona osoba występuje z szyku, kieruje się w stronę trybuny honorowej i zatrzymuje w odległości ok. 5 kroków od niej. Następnie zwraca się z prośbą do przełożonego uroczystości o pozwolenie zabrania głosu. W związku z tym wygłasza formułę: „*Panie ... (np. prezesie)*” *druh Kowalski melduje się z prośbą o pozwolenie zabrania głosu w imieniu odznaczonych i wyróżnionych*. Po uzyskaniu pozwolenia zajmuje miejsce w centralnym punkcie placu (zwracając się frontem w stronę trybuny honorowej) i wygłasza przemówienie. Po zakończeniu wystąpienia osoba wyróżniona kieruje się jeszcze raz w stronę trybuny, aby zwrócić się z prośbą do przełożonego o pozwolenie wstąpienia do szyku.

Po zakończeniu części zasadniczej imprezy, czyli po wręczeniu wyróżnień i odznaczeń, zaproszeni goście oficjalni zabierają głos. Zarówno lista mówców jak i kolejność wystąpień powinna być ustalona wcześniej, tak aby spiker mógł informować zgromadzonych o tym kto aktualnie przemawia. Dokładne zaplanowanie tej części imprezy nie zawsze jest możliwe, w związku z tym dopuszcza się, iż kolejność wystąpień jest przypadkowa. W chwili, gdy ostatnia osoba zakończy przemówienie, spiker informuje zgromadzonych o tym, iż za chwilę rozpocznie się przeformowanie pododdziałów do defilady.

Defilada

Każda uroczystość strażacka może być zakończona defiladą, czyli przemarszem pododdziałów zarówno pieszych jak i zmotoryzowanych przed trybuną honorową. Przed rozpoczęciem defilady należy wystawić w odstępach 5 kroków na wyznaczonej linii dziesięciu strażaków kierunkowych (po 5 w lewo i w prawo od trybuny), frontem do trasy przemarszu. Przystępując do realizacji tego ostatniego punktu programu imprezy, dowódca uroczystości podaje komendy: „*Pododdziały - BACZNOŚĆ, do defilady w ugrupowanie marszowe, kierunek w prawo (lewo) MASZEROWAĆ – pododdziały SPOCZNIJ*”. Następnie dowódca uroczystości udaje się w kierunku orkiestry i staje na jej czele. Dowódcy pododdziałów ustawionych w dwuszeregu podają komendy do zmiany szyku. W tym celu występują jeden krok w przód, z jednoczesnym zwrotem w lewo, i podają komendy: „*Pododdział – BACZNOŚĆ - w czwórki, w prawo ZWROT*”. Strażacy pododdziałów wykonują komendę, tworząc kolumnę czwórkową, dowódcy wykonują zwrot w tył. Dowódcy pododdziałów ustawionych w linię kolumn występują trzy kroki w lewo skos i nie zmieniając frontu, stają przed swymi pododdziałami podając przez lewe ramię do tyłu komendy: „*Pododdział – BACZNOŚĆ*”. Pierwszym pododdziałem, który opuszcza swoje miejsce w szyku jest orkiestra z dowódcą uroczystości na czele. W tym celu dowódca uroczystości podaje komendę: „*Pododdział – BACZNOŚĆ, za mną – MARSZ*”. Na hasło „*MARSZ*” orkiestra rozpoczyna grę melodii marszowych, jednocześnie rozpoczynając marsz. Dowódcy kolejnych pododdziałów podają komendy: „*Za mną – MARSZ*” wówczas, gdy oddział poprzedzający oddali się na odległość ok. 10 kroków. Hasło „*MARSZ*” podawane jest w taki sposób, aby pododdział rozpoczynający marsz poruszał się krokiem równym w stosunku do pododdziału poprzedzającego.

Pododdziały opuszczają plac uroczystości, udają się na wyznaczone miejsce, gdzie następuje wyrównanie szyku, po czym rozpoczynają marsz w kierunku trybuny honorowej, tak aby trybuna znajdowała się po prawej stronie pododdziałów. Dowódca uroczystości po dojściu do trybuny melduje przełożonemu rozpoczęcie defilady, następnie do jej zakończenia zajmuje miejsce z lewej jej strony na wysokości masztu flagowego. Orkiestra na wysokości trybuny, nie przerywając gry, zajmuje pozycję frontem do trybuny, pozostawiając miejsce dla maszerujących pododdziałów.

Defiladę rozpoczynają pododdziały piesze, po których przemarszu może nastąpić defilada, np.: sikawek konnych, zabytkowych samochodów pożarniczych, a następnie nowoczesnego sprzętu. Od momentu rozpoczęcia defilady do chwili zakończenia przemarszu pododdziałów pieszych orkiestra gra *Warszawiankę*, natomiast w czasie defilady pojazdów pożarniczych inne melodie marszowe.

Dowódcy pododdziałów pieszych po dojściu na wysokość pierwszego kierunkowego przed trybuną, podają komendę: „*BACZNOŚĆ*”, a na wysokości

trzeciego: „*Na prawo – PATRZ*”. Gdy defilujący minie trzeciego kierunkowego za trybuną dowódca pododdziału podaje komendę: „*BACZNOŚĆ*”, a po minięciu piątego kierunkowego „*SPOCZNIJ*”. W momencie, gdy dany pododdział znajduje się na wysokości trybuny, spiker uroczystości może podawać informacje o pododdziale oraz funkcję (stopień), imię i nazwisko jego dowódcy. Orkiestra defiluje za ostatnią kolumną, grając marsza, dowódca uroczystości melduje przełożonemu o zakończeniu defilady.

Wymienione wyżej sikawki konne, zabytkowe samochody pożarnicze i nowoczesny sprzęt pożarniczy uczestniczą w defiladzie po przejściu pododdziałów pieszych i orkiestry. Ruszają one z miejsca zgrupowania po komendach: „*Silniki – W RUCH*”, a następnie „*MARSZ*”. Pojazdy ruszają w kolejności ustalonej przez dowódcę kolumny samochodowej i są zobowiązane do zachowania bezpiecznej odległości między pojazdami. Przed trybuną salutują tylko dowódcy pojazdów.

Przedstawione sposoby uczczenia i uświetnienia ważnych dla strażaków OSP świąt i okoliczności nie wyczerpują oczywiście wszystkich możliwości w tym zakresie. Pełny wachlarz „przepisów” na organizację uroczystości zgodnie z ogólnie przyjętymi w środowisku zwyczajami zawiera wspomniany już *Ceremoniał Ochotniczych Straży Pożarnych*. Przedstawione schematy przebiegu uroczystości organizowanych przez strażaków Ochotniczych Straży Pożarnych są najbardziej typowymi i uniwersalnymi. Schematy te, po nieznacznych korektach, można również zastosować podczas innych okazji i świąt strażackich. W praktyce zachodzą często również sytuacje, gdy program planowanej uroczystości nie znajduje odzwierciedlenia w schematach zawartych w *Ceremoniale*. W takich sytuacjach organizator uroczystości, opracowując scenariusz imprezy powinien rozwiązania podane w *Ceremoniale OSP* dostosować do aktualnych warunków lub kierować się wskazówkami zawartymi w innych opracowaniach, np.: w *Ceremoniale Państwowej Straży Pożarnej*⁴⁶.

Zawarte w niniejszym opracowaniu rozwiązania nie są ostateczne. Są to jedynie propozycje. Tak naprawdę to organizator imprezy decyduje o jej przebiegu. W toku uroczystości można zaplanować np. występy artystyczne promujące lokalnych twórców i artystów. Należy jednak pamiętać o aspekcie czasowym uroczystości. Zbyt długo w czasie impreza nie tylko nuży publiczność, ale także męczy uczestników, co wpływa niekorzystnie na powodzenie całego przedsięwzięcia.

⁴⁶ Zarządzenie nr 5 ... op. cit.

Literatura:

1. *Ceremoniał Ochotniczych Straży Pożarnych* – uchwała nr 97/XI/2000 i 98/XI/2000 Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP, www.zosprp.pl.
2. *Regulamin umundurowania Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP* – uchwała nr 96/XI/2000 Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, www.zosprp.pl.
3. Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006 r. w sprawie ramowego regulaminu służby w jednostkach organizacyjnych PSP oraz regulaminu służby i ceremoniału pożarniczego, www.kgpsp.gov.pl.
4. strona internetowa: www.strazacy.pl.

Temat 5

Organizacja szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo pożarniczych OSP i MDP

Zasady organizacji procesu szkolenia i ćwiczeń

Zagadnienia z zakresu organizacji procesu szkolenia i ćwiczeń, określania celów szkolenia, rodzajów i roli środków dydaktycznych oraz dokumentacji działalności dydaktycznej zostały opisane w materiałach szkoleniowych dla dowódców OSP.

Zadania naczelnika OSP z zakresu organizacji procesu szkolenia i ćwiczeń

Naczelnik OSP w procesie szkolenia i realizacji ćwiczeń stanowi organ organizacyjny procesu szkolenia i nadzorująco-kontrolujący jego przebieg. Do zadań takiego organu należy:

- planowanie szkoleń i ćwiczeń,
- sprawowanie nadzoru dydaktycznego, w tym również w zakresie hospitacji zajęć,
- badanie i diagnozowanie osiągnięć edukacyjnych członków OSP,
- prowadzenie doskonalenia zawodowego dowódców OSP w formie odpraw dydaktycznych.

Planowanie szkoleń w OSP

Podstawę do planowania szkoleń w OSP stanowi kategoria Jednostki Operacyjno-Technicznej. Zgodnie z załącznikiem Nr 1 do Uchwały Prezydium ZGZOSPRP Nr 95/18/2004 rozróżniamy następujące kategorie JOT⁴⁷:

- **Kategoria I** – JOT zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 5 min n/w działań:
 - a. działania ratownicze w czasie pożarów,
 - b. działania ratownicze w czasie katastrof, wypadków i awarii technicznych, szczególnie komunikacyjnych,

⁴⁷Załącznik Nr 1 do Uchwały Prezydium ZGZOSPRP Nr 95/18/2004 z dn. 16.12.2004 r.

- c. działania ratownicze w czasie zagrożenia wodnego (głównie powodziowego) lub ekologicznego lub chemicznego,
- d. udzielenie zgodnie z obowiązującymi procedurami pierwszej pomocy medycznej,
- e. działania zabezpieczające w czasie innych zagrożeń.

JOT w sile plutonu z terenem własnego działania obejmującym powiat.

- **Kategoria II** – JOT zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 5 min n/w działań:
 - a. działania ratownicze w czasie pożarów,
 - b. działania ratownicze w czasie katastrof, wypadków i awarii technicznych szczególnie komunikacyjnych,
 - c. udzielenie zgodnie z obowiązującymi procedurami pierwszej pomocy medycznej,
 - d. działania zabezpieczające w czasie innych zagrożeń.
 JOT w sile plutonu z terenem własnego działania obejmującym powiat.

- **Kategoria III** – JOT zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 5 min n/w działań:
 - a. działania ratownicze w czasie pożarów,
 - b. udzielenie zgodnie z obowiązującymi procedurami pierwszej pomocy medycznej,
 - c. działania zabezpieczające w czasie innych zagrożeń.
 JOT w 1 sekcji z terenem własnego działania obejmującym gminę.

- **Kategoria IV** – JOT w OSP lokalnego działania zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 10 min ograniczonych działań ratowniczych w czasie pożarów oraz działań zabezpieczających podczas innych zagrożeń. JOT w sile 1 sekcji z terenu własnego działania obejmującym miejscowość będącą siedzibą OSP.
- **JOT Specjalistyczna** – przygotowana do specjalistycznych działań ratowniczych i zabezpieczających w czasie klęsk żywiołowych, katastrof, awarii i innych zagrożeń.

Kategorię jednostki charakteryzują elementy, które należy uwzględnić planując szkolenia w OSP, np.:

- czas dysponowania jednostki do działań,
- zakres działań do jakich jednostka jest zdolna,
- zapewnienie odpowiedniej liczebności sił ratowniczych (stan osobowy JOT),
- obsługa normatywnego wyposażenia,

- wyszkolenie ratowników zgodnie z normatywem,
- obsługa środków łączności i alarmowania.

Jednostka OSP, aby zapewnić odpowiednią jakość interwencji zgodnie z przyjętą kategorią, musi stale prowadzić szkolenie doskonalące, gdzie powyższe elementy, w głównej mierze, będą stanowić o doborze tematów zajęć. Szkolenie należy planować w okresie roku kalendarzowego. Plan powinien zawierać wykaz tematów, przewidywany czas realizacji zajęć, ilość wykładów i ćwiczeń, nazwisko osoby (osób) prowadzącej zajęcia oraz nazwisko osoby nadzorującej zajęcia. Przy planowaniu szkoleń, szczególny nacisk należy kłaść na ćwiczenia oraz doskonalenie umiejętności w zakresie obsługi sprzętu i taktyki ratowniczo-gaśniczej.

Ćwiczenia zastępu – sekcji organizuje dowódca dla którego konspekt, zatwierdza naczelnik, natomiast ćwiczenia plutonu, zgrywające, gminne powinien organizować naczelnik.

Grupy ćwiczących należy dobierać w zależności od przeszkolenia kwalifikacyjnego.

Plan szkoleń na dany rok kalendarzowy zatwierdza naczelnik OSP.

Nadzór nad realizacją szkolenia

Jedną z form nadzoru nad procesem szkoleniowym i ćwiczeniami jest hospitacja zajęć.

Hospitacja - należy przez to rozumieć formę nadzoru dydaktycznego, polegającą na prowadzeniu bezpośredniej obserwacji realizowania przez prowadzącego szkoleń lub ćwiczeń.

Celem hospitacji jest podniesienie poziomu szkolenia i efektów dydaktyczno-wychowawczych. Hospitacja może być zapowiedziana lub niezapowiedziana. Hospitacja może obejmować całe zajęcia lub tylko wybrane elementy.

Elementy hospitacji:

1. przygotowanie do hospitacji,
 2. rozmowa przedhospitacyjna,
 3. przygotowanie karty hospitacyjnej,
 4. przeprowadzenie hospitacji,
 5. rozmowa pohospitacyjna,
 6. kontrola wykonania zaleceń pohospitacyjnych,
 7. wykorzystanie spostrzeżeń pohospitacyjnych.
1. Przygotowanie do hospitacji obejmuje:
 - zapoznanie się ze scenariuszem zajęć,
 - sprawdzenie dzienników lekcyjnych.

2. Rozmowa przedhospitacyjna obejmuje:
 - uzyskanie informacji o temacie, celach i organizacji zajęć przewidzianych do hospitacji,
 - rozmowę na temat wyników, trudności, problemów w realizacji zajęć.
3. Przygotowanie karty hospitacyjnej obejmuje przygotowanie dokumentu, na podstawie którego zostanie przeprowadzona hospitacja.
4. Przeprowadzenie hospitacji obejmuje:
 - bezpośrednią obserwację zajęć bez ingerencji w zaplanowany temat i tok zajęć hospitacyjnych,
 - wypełnienie karty hospitacyjnej,
 - odnotowanie faktu hospitacji w dzienniku zajęć.
5. Rozmowę pohospitacyjną przeprowadza się najpóźniej w trzecim dniu po hospitacji. Obejmuje ona:
 - samoocenę hospitowanego prowadzącego,
 - ocenę zajęć na podstawie karty hospitacji,
 - zalecenia i terminy wykonania.
6. Kontrola wykonania zaleceń pohospitacyjnych obejmuje:
 - porównanie stanu z treścią zaleceń,
 - ilościowe i jakościowe porównanie realizacji,
 - omówienie efektów wprowadzonych zaleceń.
7. Wykorzystanie spostrzeżeń pohospitacyjnych obejmuje:
 - przekazanie spostrzeżeń pozostałym prowadzącym,
 - omówienie spostrzeżeń na odprawach dydaktycznych.

Badanie i diagnozowanie osiągnięć edukacyjnych członków OSP obejmuje:

- ankiety,
- testy sprawdzające.

Ankiety i testy sprawdzające przygotowuje i przeprowadza Naczelnik OSP lub osoba przez niego wyznaczona. Z przeprowadzonej ankiety lub testu sprawdzającego sporządza się notatkę uwzględniającą w szczególności wnioski z przeprowadzonej ankiety lub testu sprawdzającego.

Odprawy dydaktyczne są formą doskonalenia zawodowego prowadzących szkolenia lub ćwiczenia. Odprawę dydaktyczną powinno się przeprowadzać przynajmniej raz na kwartał. W odprawie dydaktycznej mogą uczestniczyć inne osoby niezwiązane bezpośrednio z procesem dydaktycznym. W ramach odprawy dydaktycznej można przeprowadzać ankiety dla prowadzących zajęcia.

Fotografia. nr 5.1. i 5.2 Ćwiczenia ratownictwa drogowego⁴⁸

Zasady organizowania i przeprowadzania zawodów sportowo-pożarniczych ochotniczych straży pożarnych⁴⁹

Celem organizacji zawodów sportowo-pożarniczych OSP jest w szczególności:

- mobilizowanie do intensywnego szkolenia pożarniczego, zmierzającego do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych,
- ocena stanu wykształcenia pożarniczego,
- popularyzacja wśród społeczeństwa zagadnień ochrony przeciwpożarowej,
- przygotowanie do startu w zawodach wyższego szczebla.

Zawody sportowo-pożarnicze organizowane są jako zawody:

- gminne, gminne eliminacyjne,
- powiatowe, powiatowe eliminacyjne,
- wojewódzkie,
- krajowe,
- pucharowe, memoriałowe i inne.

Sprzęt stosowany w zawodach

Sprzęt używany podczas zawodów sportowo-pożarniczych musi być znormalizowany (typowy), stosowany w ochronie przeciwpożarowej (nie dopuszczalne jest dokonywanie jakichkolwiek przeróbek w sprzęcie). Drużyny wykonują ćwiczenia na sprzęcie o jednakowych parametrach, określonych przez organizatora zawodów.

⁴⁸ www.cspsp.pl

⁴⁹ *Regulamin zawodów sportowo-pożarniczych Ochotniczych Straży Pożarnych. Zarząd Główny OSP RP, KG PSP. Warszawa 2006.*

Drużyny posiadają jednolite ubiory i uzbrojenie osobiste:

- hełm typowy,
- umundurowanie (typu "moro", ubranie koszarowe lub kombinezony),
- obuwie - buty na twardej podeszwie z cholewką powyżej kostki, wzmocnione trzewiki skórzane z podwyższoną cholewką lub skutery – nie dopuszcza się obuwia sportowego,
- pas bojowy bez podpinki, zatrzaśnika i toporka,
- Grupa „C” - kobiece drużyny pożarnicze: dopuszcza się hełmy i pasy typu młodzieżowego.

Startujące w zawodach drużyny występują w 2 grupach:

- Grupa "A"- męskie drużyny pożarnicze - wiek powyżej 18 lat (dopuszcza się młodzież od 16 lat, z wyjątkiem funkcji mechanika i dowódcy).
- Grupa "C"- kobiece drużyny pożarnicze (wiek powyżej 16 lat).

Skład drużyny - grupa "A" - drużyna składa się z 9 osób (8 zawodników, w tym dowódca oraz jeden zawodnik rezerwy):

- dowódca drużyny,
- przodownik roty I,
- pomocnik przodownika roty I,
- przodownik roty II,
- pomocnik przodownika roty II,
- rozdzielaczowy,
- łącznik,
- mechanik,
- zawodnik rezerwy.

Skład drużyny - grupa "C" - drużyna składa się z 10 osób (8 zawodniczek, w tym dowódca oraz jedna zawodniczka rezerwowa i mężczyzna w wieku powyżej 18 lat z danej OSP, którego zadaniem jest obsługa motopompy):

- dowódca drużyny,
- przodownik roty I,
- pomocnik przodownika roty I,
- przodownik roty II,
- pomocnik przodownika roty II,
- rozdzielaczowy,
- łącznik,
- mechanik,
- zawodniczka rezerwowa,
- obsługujący motopompę.

Zawody na wszystkich szczeblach rozgrywane są w 2 konkurencjach:

1. ćwiczenie bojowe,
2. sztafeta pożarnicza 7 x 50 m z przeszkodami.

Ćwiczenia bojowe

Konkurencja ćwiczenie bojowe obejmuje:

1. dobiegnięcie do miejsca ułożenia sprzętu (podestu),
2. zbudowanie linii ssawnej,
3. zbudowanie linii głównej z 2-ch odcinków W-75,
4. zbudowanie 2-ch linii gaśniczych (po 2 odcinki W-52 każda),
5. uruchomienie motopompy i zassanie wody,
6. podanie 2-ch prądów wody ze stanowisk gaśniczych,
7. przewrócenie pachołków, obrócenie/złamanie tarczy prądem wody.

Sprzęt do konkurencji ćwiczenie bojowe (tabela nr 5.1.)

Tabela nr 5.1_Sprzęt do konkurencji ćwiczenie bojowe

Lp.	Wyszczególnienie sprzętu	Ilość szt.
1.	Motopompa	1
2.	Wąż ssawny W-110, nie krótszy niż 2,4 z łącznikami	2
3.	Wąż tłoczny W-75, dł. 20 m ± 0,5 m - zwinięty w krąg podwójny	2
4.	Wąż tłoczny W-52, dł. 20 m ± 0,5 m - zwinięty w krąg podwójny	4
5.	Prądownica zwykła, średnica [φ] pyszczka 12÷12,5 mm	2
6.	Rozdzielacz	1
7.	Smok ssawny kompletny	1
8.	Klucze do łączników	2

Tor do konkurencji

Długość toru 91 m, szerokość 20 m.

Podest ustawiony jest na torze w taki sposób, aby jego środek znajdował się w odległości 10 m od linii bocznych toru i linii wyznaczającej początek toru.

Zbiornik wodny ustawiony w jednej linii (bliższej linii startu) z podestem w odległości 3 m od lewej jego krawędzi.

Na 85 m toru znajduje się linia stanowisk prądowników, wyznaczona linią o szerokości 5 cm, poprzecznie do osi toru.

Na 90 m toru ustawione są:

- w odległości 5 m od lewej linii bocznej - tarcza obrotowa / łamana,
- w odległości 3,5 m od prawej linii bocznej - pacholek na podstawie nr 4,
- w odległości 6,5 m od prawej linii bocznej - pacholek na podstawie nr 1.

Na 91 m toru ustawione są:

- w odległości 4,5 m od prawej linii bocznej - pacholek na podstawie nr 3,
- w odległości 5,5 m od prawej linii bocznej - pacholek na podstawie nr 2.

Linie startu w konkurencji wyznacza linia początkowa i prawa boczna linia toru.

Ilość torów do ćwiczenia bojowego ustalana jest przez organizatora zawodów, stosownie do liczby uczestniczących drużyn.

Przebieg konkurencji

Drużyna w uzbrojeniu osobistym ustawia się w kolejności pełnionych funkcji przed linią startu. Dowódca drużyny melduje sędziemu o gotowości do rozpoczęcia ćwiczenia. Po otrzymaniu zgody słowem "rozpocząć" dowódca wydaje rozkaz: "stanowisko wodne przy zbiorniku, rozdzielacz na wysokości dwóch odcinków W-75, linie gaśnicze z dwóch odcinków W-52, rota I obrócenie /złamanie tarczy, rota II przewrócenie pacholek, na linię startu w tył rozejść się". Zawodnicy w dowolny sposób zajmują miejsca na jednej lub dwóch liniach startowych i oczekują na znak /sygnał/ sędziego startowego.

Po sygnale "start" zawodnicy biegną do podestu, na którym ułożony jest sprzęt do przeprowadzenia ćwiczenia bojowego i sprawiają go zgodnie z postanowieniami regulaminu. Dowódca drużyny po wydaniu rozkazu i sygnale startu udaje się na wysokość ustawienia rozdzielacza i kontroluje wykonanie ćwiczenia.

Ocena wykonania ćwiczenia bojowego

Na wynik drużyny składa się suma punktów uzyskanych za czas wykonania konkurencji oraz punktów karnych. Czas wykonania mierzony jest od sygnału rozpoczynającego ćwiczenie do momentu wykonania zadań przewidzianych regulaminem.

Punkty karne przyznawane są za niezgodne z regulaminem wykonanie czynności przez poszczególnych zawodników.

Sztafeta pożarnicza

Sprzęt i urządzenia do sztafety pożarniczej:

- prądownica (spełniająca rolę pałeczki sztafetowej)
- rozdzielacz - 2,
- wąż tłoczny W-75 -1,- długość odcinka - 20 m \pm 0,5 m,
- wąż tłoczny W-52 -1,- długość odcinka - 20 m \pm 0,5 m.

Tor do konkurencji

Bieg przeprowadza się na dwóch lub więcej torach o długości 350 m. Szerokość toru $1,5 \div 2$ m. Tory podzielone są na 7 odcinków po 50 m każdy.

I odcinek toru

Rozpoczyna się od linii startu i kończy na 50 m toru. Na 25 m toru, pionowo na ziemi ustawiony jest odcinek węża W-75 całkowicie zwinięty w podwójny krąg z łącznikami skierowanymi w kierunku biegu, niedotykającymi ziemi, oraz rozdzielacz z nasadami wylotowymi w kierunku biegu.

II odcinek toru

Rozpoczyna się na linii oznaczającej 50 m i kończy się na 100 m toru. Na 75 m ustawiony jest płotek lekkoatletyczny.

III odcinek toru

Rozpoczyna się na linii oznaczającej 100 m i kończy się na 150 m toru. Na 125 m wyznaczony jest początek "rowu", którego koniec wyznaczony jest na 127 m.

IV odcinek toru

Rozpoczyna się na linii oznaczającej 150 m i kończy się na 200 m toru. Od 175 m ustawione są w rzędzie (w osi toru) 3 tyczki, odległe są od siebie 1 m (175 m, 176 m, 177 m).

V odcinek toru

Rozpoczyna się na linii oznaczającej 200 m i kończy się na 250 m toru. Na 225 m znajduje się początek równoważni ustawionej w osi toru. Na wysokości końca równoważni, na bieżni wyznaczona jest linia prostopadła do toru stanowiąca linię końcową zeskoku z równoważni.

VI odcinek toru

Rozpoczyna się na linii oznaczającej 250 m i kończy się na 300 m toru. Na 275 m ustawiona jest drewniana ściana. W biegu sztafetowym dla kobiet w miejsce ściany ustawiony jest płotek lekkoatletyczny.

VII odcinek toru

Rozpoczyna się na linii oznaczającej 300 m i kończy się na linii mety - 350 m toru. Na 335 m ustawiony jest rozdzielacz nasadami wylotowymi w kierunku mety, a przy nim ustawiony jest pionowo odcinek węża W-52 analogicznie jak na odcinku pierwszym.

Przebieg konkurencji

Zawodnicy zajmują miejsca na torze biegu. Zawodników na poszczególne strefy zmian wyznacza dowódca. Pozycja startowa zawodników w strefach zmian jest dowolna. Po sygnale rozpoczynającym konkurencję, zawodnik pierwszej zmiany dobiega do ustawionego na torze wąż W-75, chwytając jeden z łączników z zadaniem połączenia z nasadą wlotową rozdzielacza. Następnie dobiega do strefy zmian i w tej strefie przekazuje prądownicę. Po przyjęciu prądownicy zawodnik na drugim odcinku przeskakuje nad płotkiem lekkoatletycznym. Zadaniem zawodnika na trzecim odcinku toru jest przeskoczenie wyznaczonego "rowu", nie dotykając linii wyznaczających tę przeszkodę i strefy pomiędzy tymi liniami. Na czwartym odcinku zawodnik pokonuje slalomem ustawione w rzędzie tyczki. Zawodnik na piątym odcinku przebiega po równoważni, zeskakując z niej poza linię końcową zeskoku z równoważni. Zadaniem zawodnika na szóstym odcinku toru jest pokonanie ściany bez korzystania z podpór bocznych (zadaniem zawodniczki w biegu sztafetowym kobiet jest przeskoczenie nad płotkiem lekkoatletycznym). Zawodnik ostatniego, siódmego odcinka po dobiegnięciu do ustawionego węża W-52 i rozdzielacza, łączy ze sobą w dowolnej kolejności rozdzielacz z węzem, a wąż z prądownicą i dobiega do mety.

W momencie przekraczania linii mety prądownica musi być połączona z węzem.

Ocena wykonania sztafety pożarniczej z przeszkodami

Na wynik drużyny składa się suma punktów uzyskanych za czas wykonania konkurencji oraz punktów karnych.

Punkty karne przyznawane są za niezgodne z regulaminem wykonanie czynności przez poszczególnych zawodników.

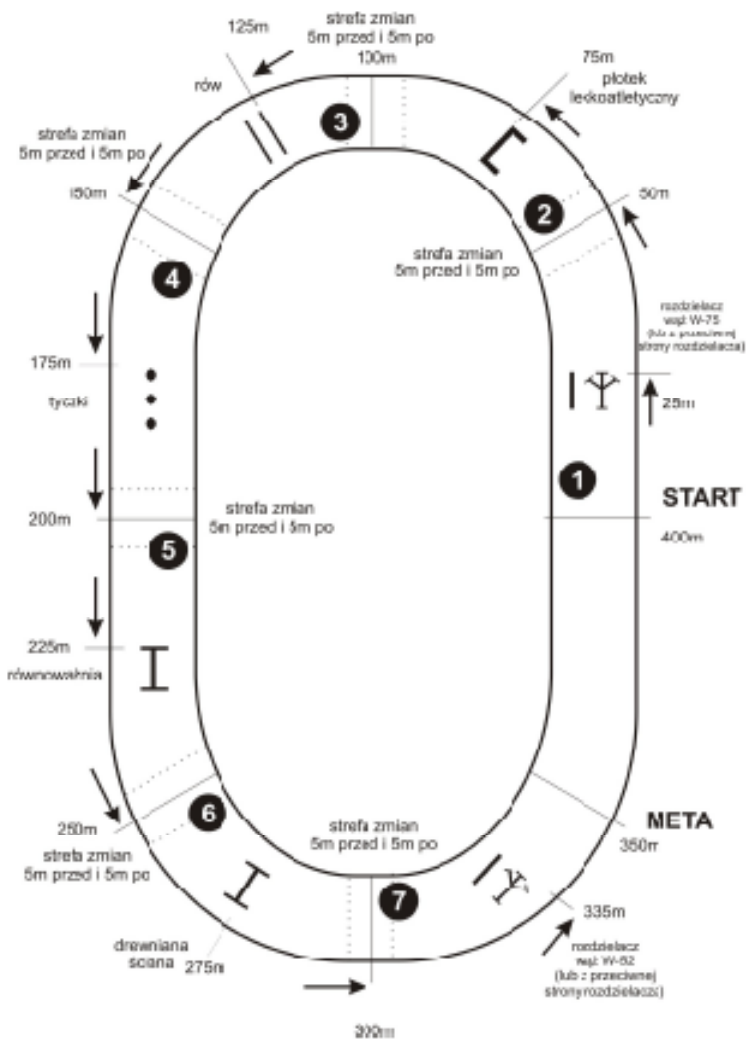
Skład komisji sędziowskiej:

- sędzia główny zawodów - przewodniczący komisji sędziowskiej,
- kierownik sekretariatu,
- kierownik zespołu sędziowskiego - kierownik konkurencji,
- sędzia startowy,
- sędziowie mierzący czas,
- sędziowie kontrolujący prawidłowość wykonania zadań.

Dokumentację zawodów stanowią:

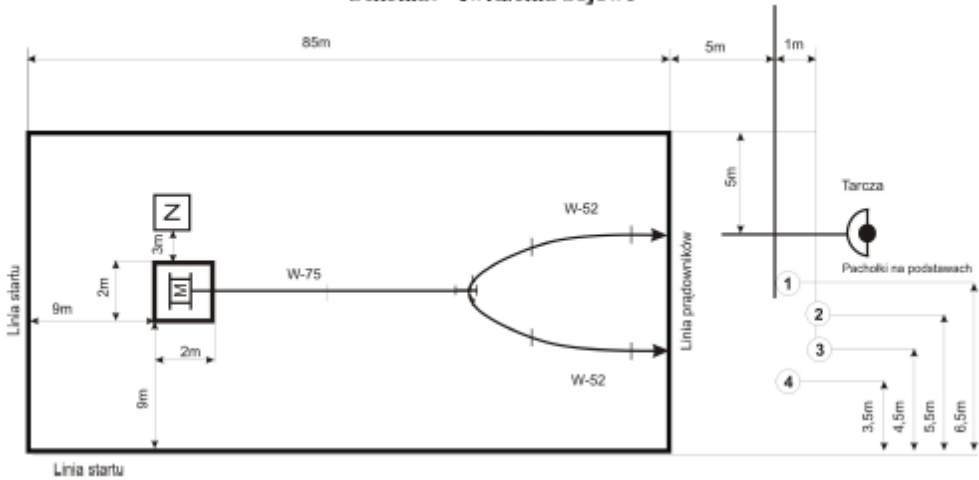
- zgłoszenie drużyny do zawodów,
- lista startowa drużyn uczestniczących w zawodach,
- arkusz ocen drużyn,
- protokół końcowy sędziego głównego zawodów.

Schemat - tor do biegu sztafetowego

Rysunek nr 5.1. Schemat – tor do biegu sztafetowego

Schemat - ćwiczenia bojowe

Rysunek nr 5.2. Schemat - ćwiczenia bojowe

Fotografia nr 5.3, 5.4. Zawody wojewódzkie OSP⁵⁰

⁵⁰ www.cspsp.pl

Zasady organizowania i przeprowadzania młodzieżowych zawodów sportowo-pożarniczych⁵¹

Celem organizacji zawodów dla młodzieżowych drużyn pożarniczych jest w szczególności:

- mobilizowanie do intensywnego szkolenia pożarniczego,
- ocena stanu wyszkolenia członków młodzieżowych drużyn pożarniczych,
- popularyzowanie wśród społeczeństwa zagadnień ochrony przeciwpożarowej,
- wyłonienie najlepszych drużyn,
- przygotowanie do startu w zawodach wyższego szczebla.

Zawody młodzieżowych drużyn pożarniczych organizowane są jako zawody:

- gminne - co roku; organizatorem jest Zarząd Oddziału Gminnego ZOSP RP i Komenda Powiatowa PSP, przy współudziale samorządu gminnego,
- powiatowe - co 2 lata; organizatorem jest Zarząd Oddziału Powiatowego ZOSP RP i Komenda Powiatowa (Miejska) PSP przy współudziale samorządu powiatowego oraz samorządów gminnych,
- wojewódzkie - co 2 lata; organizatorem jest Zarząd Oddziału Wojewódzkiego ZOSP RP i Komenda Wojewódzka PSP,
- krajowe - co 2 lata; organizatorem jest Zarząd Główny ZOSP RP i Komenda Główna PSP.

Skład osobowy drużyny i jej oznakowanie

W zawodach biorą udział zespoły dziewcząt, chłopców oraz zespoły mieszane (dziewczęta i chłopcy) zaliczane do klasyfikacji chłopców.

Drużyna przystępująca do zawodów, składa się z 10 osób (9 zawodników, w tym dowódca oraz zawodnik rezerwowy). Zawodnik rezerwowy może zmienić zawodnika ze składu podstawowego tylko w przypadku jego kontuzji. O wprowadzeniu zawodnika rezerwowego decyduje służba medyczna zawodów.

W każdej konkurencji startuje 9 zawodników, oznaczonych odpowiednio numerami od 1 do 9. Numery startowe zawodnicy noszą na piersiach i plecach. Numery (kolor czarny) umieszczone są na płacie materiału (wymiary 0,2 m x 0,2 m), z tym że:

- numer 1 jest na tle białym - oznaczenie dowódcy drużyny,
- numery 2, 3, 4, 5 na tle czerwonym,
- numery 6, 7, 8, 9 na tle żółtym.

Zawodnik rezerwowy posiada oznaczenie w kolorze białym z literą R. Numery przydzielone zawodnikom do konkurencji ćwiczenie bojowe, mogą być zmienione w biegu sztafetowym.

⁵¹ *Regulamin Młodzieżowych Zawodów Sportowo-Pożarniczych*. Warszawa 2005.

Prawo startu w zawodach przysługuje zawodnikom, w wieku od 12 do 16 lat, oznacza to, że możliwość startu w zawodach ma zawodnik, który w danym roku kalendarzowym kończy 12 lub 16 lat.

Sprzęt stosowany w zawodach

Sprzęt używany podczas zawodów musi odpowiadać wymogom regulaminu. Podczas zawodów, uczestniczące w nich drużyny startują na sprzęcie przygotowanym przez organizatora. O możliwości startu drużyny na sprzęcie własnym, każdorazowo decyduje organizator zawodów.

Konkurencje Zawodów:

- rozwinięcie bojowe,
- bieg sztafetowy 400 m z przeszkodami.

Rozwinięcie bojowe - rozgrywane jako pierwsza konkurencja zawodów

Pierwszy odcinek toru (od linii startu do 60 m)

Na odcinku toru znajdują się 4 przeszkody umieszczone pośrodku toru - poprzecznie do kierunku biegu - rów wodny i ściana, natomiast w kierunku biegu - tunel i kładka oraz skrzynka na noszaki.

Drugi odcinek toru (60 m - 65 m)

Na odcinku toru znajdują się 2 hydronetki (każda z zawartością 10 l wody), ustawione na polu pracy hydronetki o średnicy 0,8 m, środek usytuowany na 60 m. Hydronetki na środku pola, w odległości 1 m od lewej i prawej linii toru.

Przy obu bocznych liniach toru (wewnątrz toru) ustawione są 2 pojemniki z rezerwowymi 10 litrami wody (każdy). Tarcze nalewowe ustawione na 65 m toru mają otwór wlewowy o średnicy 0,1 m oraz zbiornik wodny z urządzeniem pomiarowym wyskalowanym na 5 l. Przed tarczami nalewowymi (63 m toru) znajdują się zamontowane na podłożu czerwone listwy, stanowiące linię prądowników.

Trzeci odcinek toru (65 m - 70 m)

Na trzecim odcinku toru znajdują się ustawione na 70 m, przy bocznych liniach toru:

- stanowisko przyrządów i armatur - lewa strona toru,
 - stanowisko węzłów - prawa strona toru.
- Oba stanowiska usytuowane na wysokości 1 m, szerokość 2 m.

Czwarty odcinek toru (70 m - 75m)

Na odcinku tym za stanowiskami przyrządów i armatur oraz stanowiskiem węzłów, a przed linią kończąca tor (75 m) znajduje się miejsce ustawienia końcowego drużyny.

Przebieg konkurencji - rozwinięcie bojowe

Drużyna składająca się z 9 zawodników na czele z dowódcą, dochodzi do toru, w kolumnie dwójkowej i zatrzymuje się przed linią startu. Następnie drużyna zapoznaje się z torem i przygotowuje sprzęt do konkurencji.

Po przygotowaniu sprzętu drużyna staje na poprzednim miejscu w dwuszeręgu, dowódca drużyny melduje sędziemu „Drużyna gotowa do zawodów”.

Po zameldowaniu przez dowódcę drużyny, sędzia toru daje rozkaz „Zaczynać”. Dowódca drużyny wydaje rozkaz „w prawo zwrot” i drużyna staje w kolumnie dwójkowej twarzą do linii toru.

Dowódca drużyny wydaje rozkaz słowny „Do ataku”, po czym sygnalizuje go gwizdkiem. Dowódca drużyny po sygnale udaje się jako pierwszy pokonując prawidłowo przeszkody pierwszego odcinka i staje pomiędzy tarczami nalewowymi w oznaczonym polu o szerokości odpowiadającej długości podpór nalewaków. Z tego miejsca obserwuje pracę zawodników obsługujących hydronetki wodne. Zawodnicy o numerach 2, 3, 4, 5 pokonują w dowolnej kolejności przeszkody pierwszego odcinka toru i biegną do przygotowanych hydronetek (zawodnicy nr 2 i 3 - lewa strona toru, zawodnicy 4 i 5 - prawa strona toru). Zawodnik nr 2 (nr 4) podbiega do hydronetki, chwytą prądowniczkę, wyjmując wąż z kieszeni hydronetki i udaje się w kierunku czerwonej listwy - oznaczającej stanowisko prądowników. Zawodnik nr 3 (nr 5) pompuje wodę do czasu wykonania zadania. Zadaniem zawodników jest napełnienie 5 l wody swojej tarczy nalewowej. Zakończenie nalewania potwierdza sygnał dźwiękowy i świetlny. Dowódca drużyny po wykonaniu zadania przez zawodników nr 2 i nr 3 udaje się na miejsce ustawienia drużyny po zakończeniu ćwiczenia.

Te same czynności, co zawodnicy nr 2 i nr 3 wykonują zawodnicy nr 4 (2) i nr 5 (3), posługując się hydronetką z prawej strony toru. W razie braku wody w hydronetce, wodę uzupełniają tylko zawodnicy pompujący wodę, tj. nr 3 i nr 5 z pojemnika z wodą ustawionego przy linii bocznej toru.

Zawodnicy nr 2, 3, 4, 5 po wykonaniu nalewania przebiegają środkiem pomiędzy tarczami nalewowymi, udają się do stanowiska przyrządów i armatur, gdzie układają przy swoim numerze właściwy sprzęt zgodnie z pokazanym rysunkiem. Następnie kierują się środkiem toru do miejsca ustawienia drużyny po zakończeniu ćwiczenia. Zawodnicy nr 6, 7, 8, 9 układają węże gaśnicze poprzez przeszkody pierwszego odcinka toru. Zawodnik nr 6 chwytą jeden z czterech ustawionych węży tłocznych W-52, otwiera noszaki stojąc za linią startu łączy jeden koniec węża ze stojakiem. Zawodnik nr 7 chwytą kolejny wąż W-52 i od zawodnika nr 6 przejmując końcówkę jego węża który rozwija przez rów wodny

w kierunku biegu. Po rozwinięciu 1 odcinka węża otwiera noszak niesionego węża i łączy oba łączniki. Zawodnik nr 8 chwytając kolejny odcinek węża W-52 i biegnie przez rów wodny do zawodnika nr 7, od którego przejmuje końcówkę jego węża i którą następnie rozwija w kierunku biegu. Rozwijany wąż przeciąga pod ścianą sam pokonując ją górą z niesionym węzem. Gdy zawodnik zakończy rozwijanie drugiego odcinka węża otwiera noszak węża tłocznego W-52 i łączy dwa łączniki ze sobą. Zawodnik nr 9, chwytając wąż W-52 i pokonując przeszkody biegnie do zawodnika nr 8. Tam przejmuje końcówkę węża niesionego przez zawodnika nr 8. Przeciąga wąż przez tunel w kierunku biegu. Gdy zawodnik zakończy rozwijanie trzeciego odcinka węża otwiera noszak węża W-52 i łączy dwa łączniki ze sobą. Zawodnik nr 6 biegnie z noszakiem swojego odcinka przez przeszkody do zawodnika nr 9, od którego przejmuje końcówkę węża, rozwija go w kierunku biegu, przebiega przez kładkę układając wąż po prawej stronie kładki i kładzie drugi koniec węża za wyznaczoną linią 59 m.

Wszyscy zawodnicy budujący linię węzową po pokonaniu przeszkód muszą odłożyć swoje noszaki do wnętrza przygotowanej skrzynki na 58 m toru przy linii bocznej po prawej stronie toru.

Zawodnicy nr 6, 7, 8 i 9, po rozwinięciu linii gaśniczej, przebiegają środkiem pomiędzy tarczami nalewowymi udając się do stanowiska węzłów. Wykonują węzły przy swoim numerze zgodnie z pokazanym rysunkiem. Węzeł na prądownicy wykonywany jest tylko przez zawodnika oznaczonego nr 7.

Po wykonaniu zadania zawodnicy udają się (przebiegają pomiędzy stanowiskami przyrządów i armatur oraz węzłów) do miejsca ustawienia drużyny po zakończeniu ćwiczenia.

Po wykonaniu czynności przewidzianych regulaminem, cała drużyna wraz z dowódcą ustawia się nieruchomo w dwuszeręgu wewnątrz czwartego odcinka toru. Po ustawieniu się całej drużyny, dowódca podnosi prawą rękę do góry, dając znak sędziemu toru „zadanie wykonane”. Sędziowie mierzący czas zatrzymują pomiar w momencie, kiedy drużyna zakończyła pracę, ustawiała się w komplecie w pozycji nieruchomej, a dowódca podniósł prawą rękę.

Bieg sztafetowy 400 m z przeszkodami

Pierwszy odcinek toru (od linii startu do 25 m).

Na 20 metrów ustawiona jest ściana drabiniasta o wysokości 2 m i szerokości 1,20 m, z czterema szczeblami. Za ścianą, przy lewej krawędzi toru, leży prądownica PW-52, która stanowi pałeczkę sztafetową.

Drugi odcinek (25 - 50m) - bez przeszkód, linia przerywana na 37,5 m od linii startu.

Trzeci odcinek (50 - 100 m) - na 70 m ustawiony jest odcinek węża W-52, podwójnie zwinięty i spięty noszakiem. Na 75 m w kierunku biegu ustawiona jest na środku toru płyta o wymiarach 0,8 m x 0,8 m x 0,03 m, do ułożenia węża W-52.

Czwarty odcinek (100 - 150 m) - bez przeszkód, na 125 m wyznaczona jest linią przerywaną strefa zmian.

Piąty odcinek (150 - 200 m) - na 175 m znajdują się dwa stojaki z poprzeczką na wysokości 0,8 m, szerokość przeszkody 1,20 m.

Szósty odcinek (200 - 250 m) - na 225 m ustawiony jest płotek o wysokości 0,6m.

Siódmy odcinek (250 - 300 m) - na 275 m stoi gaśnica o gabarytach gaśnicy GP-6 bez ładunku. Na 280 m leży płyta o wymiarach 0,8 m x 0,8 m x 0,03 m, służąca do postawienia na niej gaśnicy.

Ósmy odcinek (300 - 350 m) - bez przeszkód, na 325 m wyznaczona jest linią przerywaną strefa zmian.

Dziewiąty odcinek (350 - 400 m) - na 365 m wyznaczona jest linią przerywaną strefa zmian. Na 380 m po prawej stronie toru stoi rozdzielacz nasadą wylotową W 75 w kierunku biegu. Do lewej nasady budowana jest linia gaśnicza. Na wysokości rozdzielacza stoją dwa podwójnie zwinięte węże W-52 z łącznikami w kierunku biegu bez noszaków.

Każdy z 9 zawodników biegnie jeden odcinek sztafety. Dowódca drużyny wyznacza kolejność biegnących zawodników, przydzielając numery odpowiednio do odcinków sztafety.

Przebieg konkurencji:

Odcinek pierwszy

Na sygnał sędziego startowego zawodnik nr 1 rozpoczyna bieg, następnie pokonuje ścianę drabiniastą wchodząc tak, jak po drabinie.

Odcinek drugi

Zawodnik nr 2 pokonuje dystans i przekazuje prądownicę zawodnikowi nr 3.

Odcinek trzeci

Zawodnik nr 3 dobiega do węża W-52, chwytając go w dowolny sposób i po przeniesieniu go, kładzie na płycie tak, aby żadna jego część nie wystawała poza krawędź płyty. Następnie przekazuje prądownicę zawodnikowi nr 4 między 100 a 125 m toru.

Odcinek czwarty

Zawodnik nr 4 pokonuje dystans i przekazuje prądownicę zawodnikowi nr 5 przed przeszkodą.

Odcinek piąty

Zawodnik nr 5 przebiega pod ułożoną poprzeczką tak, aby jej nie strącić i przekazuje prądownicę zawodnikowi nr 6.

Odcinek szósty

Zawodnik nr 6 biegnie, przeskakując nad płotkiem, a następnie przekazuje prądownicę zawodnikowi nr 7.

Odcinek siódmy

Zawodnik nr 7 biegnie do ustawionej gaśnicy, którą przynosi i ustawia na płycie, podstawa gaśnicy nie może wystawać poza podest, a następnie przekazuje prądownicę zawodnikowi nr 8.

Odcinek ósmy

Zawodnik nr 8 pokonuje dystans i przekazuje prądownicę zawodnikowi nr 9 między 350 m a 365 m toru.

Odcinek dziewiąty

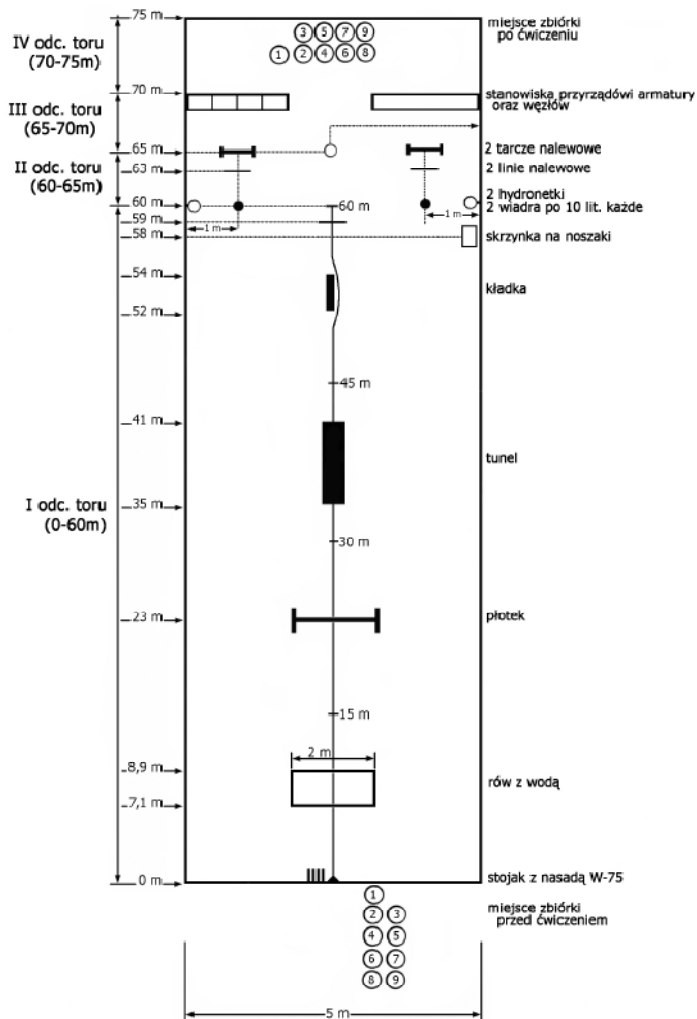
Zawodnik nr 9 dobiega do rozdzielacza i węży. Dokonuje połączeń w dowolnej kolejności węży, rozdzielacza i prądownicy. Po wykonaniu połączeń, biegnąc rozwija linię gaśniczą z podłączoną prądownicą w kierunku linii mety.

Bieg sztafetowy zostaje zakończony, gdy zawodnik nr 9 przekroczy linię mety.

Dokumentację zawodów stanowią:

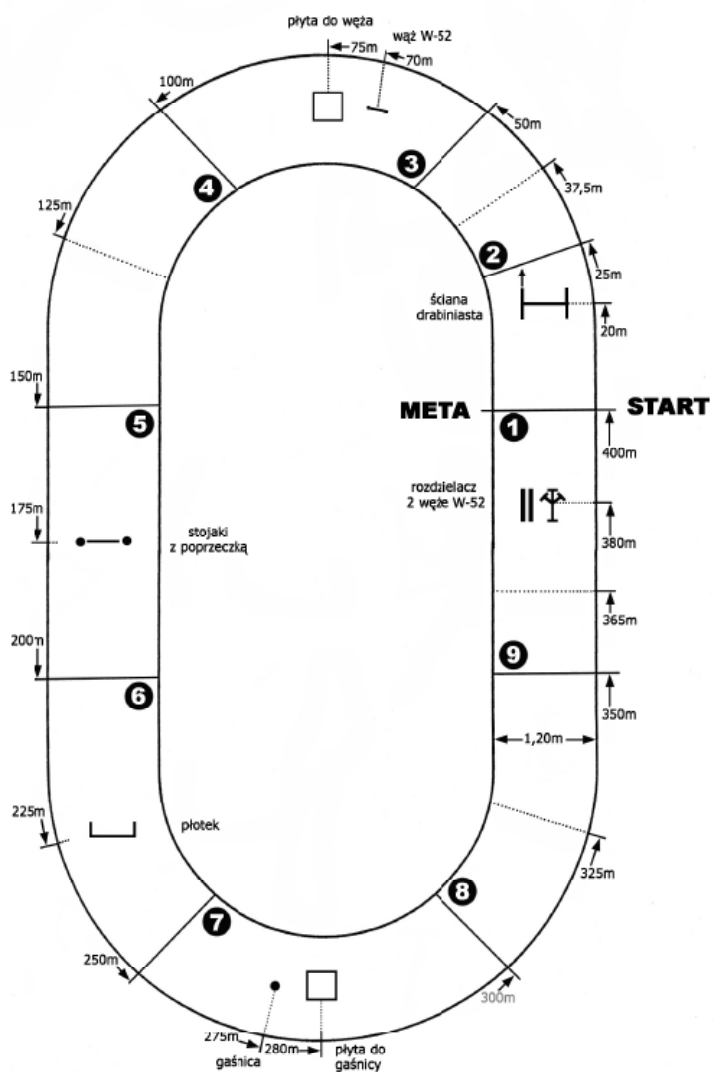
- zgłoszenie młodzieżowej drużyny pożarniczej,
- arkusz ocen,
- sposób liczenia wieku zawodników.

TOR ROZWINIĘCIA BOJOWEGO

Rysunek nr 5.3. Tor rozwinięcia bojowego

TOR DO BIEGU SZTAFETOWEGO

Rysunek nr 5. 4. Tor do biegu sztafetowego

Literatura:

1. *Regulamin Młodzieżowych Zawodów Sportowo-Pożarniczych*. Warszawa 2005.
2. *Regulamin zawodów sportowo-pożarniczych Ochotniczych Straży Pożarnych*. Zarząd Główny OSP RP, KG PSP. Warszawa 2006.
3. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. KW PSP, ZW ZOSPRP. Oficyna poligraficzna APLA SP.J, Kielce 2004.
4. Schroeder M., *Ćwiczenia ratownicze*. SAPSP, Poznań 2002.

Temat 6

Zaplecze logistyczne OSP

Wstęp

Zadania, które obecnie stawiane są przed ochotniczymi strażami pożarnymi, wymagają od nich odpowiedniego przygotowania sił i środków do profesjonalnego prowadzenia działań ratowniczych. Jeszcze 20 lat temu dla części operacyjno-bojowej w strażnicy wystarczający był garaż jako miejsce postoju samochodu pożarniczego i magazynowania innego sprzętu ratowniczego. Obecnie strażnica ochotniczej straży pożarnej musi posiadać warunki do spełniania następujących funkcji:

- operacyjnych:
 - a. stacjonowanie sprzętu przygotowanego do działań bojowych,
 - b. magazynowanie sprzętu ochrony indywidualnej drużyny bojowej,
 - c. przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach,
 - d. alarmowanie członków,
 - e. zaplecze socjalne wraz z sypialniami,
- logistycznych:
 - a. magazynowanie rezerwowego sprzętu do działań bojowych
 - b. naprawy i konserwacja sprzętu,
 - c. naprawy i suszenia węży,
 - d. ładowanie butli powietrza,
 - e. magazynowanie innego sprzętu i materiałów,
 - f. magazynowanie środków gaśniczych,
 - g. magazynowanie materiałów pędnych,
 - h. szkolenie teoretyczne strażaków,
 - i. ćwiczenia praktyczne ze sprzętem,
 - j. podnoszenie sprawności fizycznej strażaków.
- innych:
 - a. administracyjno-biurowych,
 - b. muzealnych,
 - c. kulturalno-oświatowych.

Podczas wszelkich procesów związanych z procesem inwestycyjnym czy też remontem jak również zmianą przeznaczenia pomieszczeń strażnicy zawsze należy rozważać przystosowanie obiektu w ramach posiadanych możliwości i potrzeb do wymienionych wyżej uwarunkowań.

Pomieszczenia w straźnicy

Garaż

Podstawowym pomieszczeniem w straźnicy w dalszym ciągu jest garaż. Wynika to z podstawowego faktu, że jednostka bez samochodu nie jest zdolna do podejmowania jakichkolwiek działań ratowniczych. Jednak przy dzisiejszych zadaniach stawianych ochotniczym strażom pożarnym posiadanie jednego stanowiska garażowego jest dalece niewystarczające. Nawet najmniejsza jednostka OSP winna rozważać posiadanie co najmniej dwóch stanowisk garażowych, a jednostki większe częściej uczestniczące w działaniach operacyjnych oraz jednostki włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego co najmniej trzy stanowiska garażowe. Przyjmuje się, że minimalna powierzchnia w garażu dla jednego samochodu pożarniczego wynosi 50 m² przy garażach wielostanowiskowych, przy jednym samochodzie powinna być powiększona o 50%. Oprócz pojazdów pożarniczych w garażu przechowywany jest różnorodny sprzęt taki, jak łódzie i sprzęt silnikowy do akcji powodziowych, przyczepy i wózki ze sprzętem specjalistycznym takim, jak motopompy przewoźne, przyczepy oświetleniowe, przewoźne agregaty prądotwórcze. Dlatego, o ile posiadamy takie możliwości, powierzchnia garażu nie powinna być ograniczana. Oprócz odpowiedniej powierzchni garaż powinien posiadać wydajną wentylację. Ilość wymian powietrza w garażu powinna być uzależniona od jego kubatury, częstotliwości uruchamiania w garażu sprzętu silnikowego, oraz częstotliwości wyjazdów samochodów. Ilość spalin, które muszą być usuwane przez system wentylacji, uzależniona jest także od stanu technicznego silników w pojazdach.

Problem wentylacji garażu można rozwiązać całkowicie poprzez założenie specjalistycznej instalacji odprowadzającej spalinę. Urządzenia te odbierają z układów wydechowych samochodów spalinę w trakcie rozruchu i pracy silnika pojazdu w garażu. W nowoczesnych rozwiązaniach systemy te odbierają spalinę także w trakcie ruchu pojazdu, aż do momentu, kiedy nie znajdzie się on poza budynkiem. Systemy te wymagają jednak przeróbek w układach wydechowych pojazdów.

W jednym ze stanowisk garażowych należy przewidzieć kanał rewizyjny. W nowoczesnych samochodach coraz mniejszy jest zakres samodzielnych prac naprawczych. Pojazdy pożarnicze posiadają jednak wbudowane autopompy i układy wodnopianowe w których podczas normalnej eksploatacji niezbędne są czynności wykonywane pod pojazdem, np. odmulanie autopompy.

Garaż powinien posiadać system ogrzewania który umożliwi utrzymanie nawet w skrajnych warunkach pogodowych utrzymanie temperatury nie mniejszej od 5°C. Związane jest to oczywiście z groźbą zamarznięcia wody w zbiornikach samochodów gaśniczych. Taka temperatura daje nam gwarancję, że, przy standardowej akcji bez pompowania, woda nie zamarznie nam w samochodzie.

Garaż może być wyposażony w stałą pneumatyczną instalację utrzymującą ciśnienie w układach hamulcowych samochodów oraz instalację ładującą akumulatory samochodu. W nowoczesnych rozwiązaniach oba te systemy odpinają swoje instalacje od samochodu automatycznie podczas wyjazdu.

W garażu bardzo ważne jest przestrzeganie zasad bhp, gdyż podczas alarmu, łącznie z poruszającym się pojazdem, znajdują się tam zazwyczaj biegający ludzie. Jeżeli nie ma warunków do bezpiecznego zajmowania miejsc w samochodzie podczas alarmu, należy stosować zasadę, że pojazd wyjeżdża i dopiero przed jednostką następuje wsiadanie strażaków wyjeżdżających do akcji.

Ze względów bezpieczeństwa garaż musi posiadać skuteczne wielopunktowe oświetlenie tak, aby całe pole wokół samochodu było oświetlone. Dla ułatwienia manewrowania samochodem w garażu na posadzce powinny być wymalowane pasy wskazujące stanowisko garażowania. Winno być tak rozmieszczone aby dać swobody wyjazd przez bramę na zewnątrz, jednak miejsce postoju samochodu powinno również ułatwiać zajmowanie miejsc w samochodzie nie kolidując z drzwiami wejściowymi, słupami nośnymi itp.

Szatnia

Dzisiejsza technologia gaszenia pożarów, a w głównej mierze sprzęt ochrony osobistej strażaka, wymusza funkcjonowanie w strażnicy takich pomieszczeń, jak szatnia na odzież specjalną. Nie do przyjęcia jest również brak łaźni, w której strażacy mogą się wykapać po zdjęciu odzieży ochronnej oraz przebrać we własne ubrania, w których przybyli do jednostki w trakcie alarmu. Obecnie przy stosowaniu wielowarstwowych ubrań specjalnych z włókien aramidowych należy przewidzieć taką technologię przechowywania, aby umożliwić całkowite ich wyschnięcie. Z reguły ubrania takie przechowywane są w boksach lub szafkach wykonanych z metalowej siatki, gwarantujących przepływ powietrza. Ubrania mogą być przechowywane bezpośrednio w garażu obok pojazdu lub specjalnym pomieszczeniu szatni. Pomieszczenie to z reguły połączone jest w jeden ciąg z pomieszczeniami łaźni. Jeżeli ubrania przetrzymywane są w garażu, musi on posiadać dodatkową powierzchnię, aby nie stwarzać zagrożenia dla ubierających i poruszających się strażaków ze strony ruszającego z miejsca pojazdu w czasie alarmu.

Dodatkowe pomieszczenie szatni winno być dobrze wentylowane grawitacyjnie lub z wymuszonym obiegiem powietrza, aby usuwać nadmiar wilgoci z suszących się ubrań.

Przy takim systemie użytkowania odzieży specjalnej wskazane jest widoczne oznakowanie imienne poszczególnych elementów samego ubrania, jak również miejsc ich przechowywania.

Magazyn materiałów pędnych

Pomieszczenie magazynowe na materiały i środki pędne jest w obecnych warunkach niezbędne. Wymusza to fakt posiadania przez jednostki całego szeregu różnych urządzeń i sprzętu ratowniczego napędzanych silnikami spalinowymi takich, jak: motopompy, agregaty prądotwórcze, silniki zaburtowe, piły do cięcia drewna, stali i betonu. Różnorodność tego sprzętu wymusza posiadanie całej gamy odmiennych materiałów eksploatacyjnych czy odmiennego paliwa (benzyna, mieszanka, olej napędowy). Jednostka musi również posiadać zapas paliwa dla samochodów pożarniczych. Pomieszczenie, w którym magazynuje się paliwa, musi spełniać wymogi stawiane dla tego typu pomieszczeń. Ze względów bezpieczeństwa dobrym rozwiązaniem jest budowa takiego obiektu jako osobnego budynku o tym przeznaczeniu.

Pomieszczenie warsztatowe

O powodzeniu szeregu działań ratowniczych wielokrotnie decyduje sprawność posiadanego sprzętu. Różnorodność oraz wymogi dotyczące bieżącej i okresowej konserwacji sprzętu silnikowego, pomp, pił, agregatów wymagają dostępu do stołów warsztatowych oraz różnego rodzaju narzędzi i urządzeń. Aby sprostać takim zadaniom, niezbędne jest w strażnicy pomieszczenie warsztatowe wyposażone w: stoły, imadła, wiertarki ręczne i stołowe, wszelkiego typu klucze i inne narzędzia.

Suszarnia węży

Obecnie użytkowane węże nie wymagają ich suszenia. Są wykonane z materiałów, które nie są wrażliwe na ciągłe zamoczenie. Jednak w warunkach zimowych zabranie do działań mokrych odcinków węży może doprowadzić do ich zamarznięcia w skrytkach, przed ich rozwinięciem i napełnieniem wodą. Dlatego wskazane jest, aby węże po każdym użyciu były myte i suszone z zewnątrz oraz wewnątrz. Jest to bardzo kłopotliwe, gdyż prawidłowe suszenie węży odbywa się w zwisie węża pionowo w dół. Ponieważ standardowe odcinki węży mają długość 20 m, suszarnia węży musi posiadać taką wysokość. Stosuje się suszenie węży przewieszonych na wieszakach przez środek długości, jednak utrudnia to przepływ powietrza przez odcinek węża, a sam proces przedłuża się wielokrotnie. Taka technologia suszenia zmniejsza wysokość suszarni węży do 10 m, jednak i taka wysokość jest znacząca przy projektowaniu jednostki. Występują w handlu suszarki węży tłoczące suche powietrze przez poziomo rozłożony odcinek, jednak dla takiego rozwiązania musi występować przygotowane w jednostce miejsce o długości przekraczającej 20 metrów. Z tego powodu, o ile występują w jednostce takie pomieszczenia, z reguły suszarnie węży usytuowane są w podpiwniczeniu budynku.

Warsztat sprzętu ochrony dróg oddechowych.

Odrębnym problemem są zabiegi konserwacyjne sprzętu ochrony dróg oddechowych oraz napełnianie butli do aparatów oddechowych sprężonym powietrzem. Wykonywanie zabiegów konserwacyjnych masek i automatów oddechowych aparatów należy do bieżącej konserwacji i w jednostce jest niezbędne przeznaczone do tego pomieszczenie. Przy większej ilości aparatów należy rozważyć przeszkolenie specjalistyczne członków OSP w zakresie podstawowych czynności kontrolno-pomiarowych aparatu i maski. Znacząco ułatwia to korzystanie z aparatów oddechowych, jednak bez specjalistycznego warsztatu sprzętu ochrony dróg oddechowych prowadzenie takich czynności jest niemożliwe. Spowodowane jest to wysokimi wymaganiami dotyczącymi czystości takiego warsztatu i nie jest do pogodzenia wykonywanie tych czynności w ogólnym warsztacie mechanicznym. Jeżeli do ładowania butli sprężonym powietrzem używamy sprężarki spalinowej, należy przewidzieć osobne pomieszczenie sprężarkowni z odprowadzeniem spalin. Sprężone powietrze wprowadza się wówczas przewodem wysokociśnieniowym do pomieszczenia warsztatu sprzętu oddechowego, gdzie butle są napełniane. Przy takim rozwiązaniu należy pamiętać, że obsługujący sprężarkę musi mieć bezpośredni nadzór nad sprężarką i ładowanymi butlami, więc pomieszczenia te muszą być łatwo ze sobą skomunikowane. Najlepszym rozwiązaniem jest korzystanie podczas ładowania butli ze sprężarki napędzanej silnikiem elektrycznym.

Warsztat sprzętu ochrony dróg oddechowych może jednocześnie spełniać rolę magazynu butli rezerwowych, które nie mogą być przetrzymywane łącznie z materiałami pędnymi, olejami, rozpuszczalnikami itp.

Magazyn sprzętu rezerwowego

Zadania stawiane jednostkom OSP w zakresie ochrony ludności na terenie gminy wymusza posiadanie w strażnicy magazynu na taki sprzęt. Najczęściej rezerwę stanowią worki i sprzęt do akcji powodziowej, koce i ubrania dla osób poszkodowanych, a ponadto każda jednostka posiada rezerwowe węże, ubrania specjalne, itp.

Sala wykładowa

Złożoność prowadzonych zadań ratowniczych wymusza profesjonalne przygotowanie strażaków do działań w ramach procesu kształcenia i doskonalenia. Nieodzowna jest do tego sala wykładowa. Powinna ona być wyposażona w sprzęt i środki dydaktyczne takie jak tablica, rzutnik lub sprzęt do prezentacji komputerowej. Wskazane byłyby plansze, przekroje sprzętu, modele samochodów i zabudowań.

Inne pomieszczenia

Niezmierzalnie ważne jest także utrzymanie wysokiej sprawności fizycznej strażaków uczestniczących w działaniach operacyjnych, do czego niezbędne są pomieszczenia takie, jak siłownia czy sala gier.

Poza wymienionymi pomieszczeniami nie wolno zapominać o pomieszczeniach biurowych dla zarządu jednostki, w którym przechowywane są dokumenty, pamiątki, kronika jednostki. W określonych przypadkach niezbędne jest również pomieszczenie dla zarządu gminnego OSP.

W niektórych jednostkach OSP zorganizowane są stałe dyżury kierowników lub dyżurnych stanowiska alarmowego. W takich przypadkach powstają dodatkowe potrzeby na pomieszczenia socjalne takie, jak sypialnia, jadalnia, świetlica, punkt alarmowy itp.

Szereg jednostek prowadzi również bogatą działalność kulturalną taką, jak zespoły regionalne, orkiestry, sale tradycji. Działalność tego typu można prowadzić w salach dydaktycznych i innych, które użytkuje jednostka. Jednak są i takie, które wymagają dodatkowych pomieszczeń, np. na regionalne muzeum sprzętu pożarniczego.

Alarmowanie

W działalności operacyjnej każdej jednostki ochotniczej straży ważną rolę odgrywa sprawne powiadomianie członków o podjęciu działań. Przez wiele dziesięcioleci służyła do tego syrena zainstalowana na budynku strażnicy. Większość jednostek z pewnymi modyfikacjami jest tak alarmowana do dnia dzisiejszego. Modyfikacje te polegają głównie na selektywnym wywoływaniu jednostek, co oznacza, że stanowisko alarmowe w Komendzie Powiatowej PSP może za pomocą radiotelefonu włączyć syrenę indywidualnie w każdej jednostce. Przybyli na ogłoszony w ten sposób alarm strażacy dowiadują się z radiotelefonu o dyspozycji do konkretnych zadań. Wprowadzane są również systemy powiadamiania indywidualnie każdego wzywanego strażaka poprzez system pagerów lub telefonów komórkowych. Coraz częściej także, zaprogramowany system komputerowy wysyła wezwania jedynie określonej liczbie osób z uwzględnieniem godziny, dnia w tygodniu i innych danych o obecności w miejscowości poszczególnych członków.

Teren wokół strażnicy

Teren przyległy

Terenem przyległym jest głównie teren działki, którą OSP posiada w użytkowaniu, dzierżawie lub, coraz częściej, będącej ich własnością. Za ten teren zarząd OSP jest prawnie odpowiedzialny i powinien on być ogrodzony. Zapobiega to samowolnemu przebywaniu na terenie osób postronnych, w tym osób

będących pod wpływem alkoholu oraz osób młodocianych. Osób takich nie jesteśmy w stanie kontrolować i dyscyplinować.

Teren samej działki powinien być uporządkowany i zadbane. Wskazane jest, aby był oświetlony. Jeżeli na terenie występuje zbiornik przeciwpożarowy, należy go bezwzględnie dodatkowo ogrodzić, aby przypadkowo nikt nie znalazł się w wodzie. Wszelkie zanieczyszczenia muszą z niego być usuwane, a znajdująca się tam woda - zdolna do natychmiastowego użycia do celów pożarowych.

Z reguły teren przyległy bezpośrednio do ulicy nie jest ogrodzony, dlatego też pożądane jest jego oświetlenie w porach wieczornych i nocnych. Jeżeli jednostka znajduje się przy ruchliwej ulicy lub drodze powiatowej, wojewódzkiej czy też krajowej, wskazane jest posiadanie na ulicy/drodze świateł alarmowych zatrzymujących ruch w trakcie wyjazdu bojowego jednostki. W związku z obowiązkami, jakie ciąży na właścicielu lub użytkowniku, należy pamiętać o sprzątaniu ulicy i chodnika przed strażnicą, a głównie o odśnieżaniu w porze zimowej, gdyż zaniechanie tego może być przyczyną wypadków osób pieszych i jednocześnie odpowiedzialności administracyjnej, finansowej, a nawet karnej.

W związku ze sprawowanymi funkcjami w zarządzie najlepiej jest, aby ubezpieczyć wszelką odpowiedzialność członków straży, nie tylko związaną z działalnością operacyjną.

Za teren przyległy do strażnicy należy rozumieć nie tylko teren samej działki, ale również tereny do niej przyległe. O ocenie budynku i placu, na którym on stoi, decyduje również dalsze otoczenie. W swojej działalności społecznej nie chodzi o to, by prowadzić ożywioną działalność inwestycyjną, gospodarczą na gruncie nie należącym do OSP, jednak z reguły działacze miejscowej straży są we władzach sołectwa i gminy i powinno im zależeć nie tylko na porządku na własnej działce, lecz także na dobrym prezentowaniu się całego otoczenia strażnicy. O tym, że otoczenie jest mało reprezentacyjne, przypominamy sobie w trakcie przygotowań do uroczystości strażackich takich, jak wręczenie sztandaru, gminne czy powiatowe obchody Dnia Strażaka lub uroczyste przekazanie sprzętu.

Plac ćwiczeń

Dla prawidłowego prowadzenia szkoleń i doskonalenia członków OSP w jednostce niezbędny jest plac ćwiczeń. Plac ćwiczeń powinien posiadać wymiary co najmniej 20 x 80 metrów dla najprostszych rozwinięć jednego zastępu. Plac takich rozmiarów umożliwi również prowadzenie ćwiczeń do zawodów sportowo-pożarniczych. Jeżeli jednostka posiada więcej niż jeden samochód gaśniczy, teren powinien być odpowiednio większy. Na placu ćwiczeń wskazany jest dostęp do zewnętrznego źródła czerpania wody, jak również należy przewidzieć hydrant naziemny do ćwiczeń, jak i napełniania zbiorników wodnych samochodów pożarniczych. Wskazane jest, aby plac ćwiczeń posiadał nawierzchnię płaską trawiastą przy odpowiedniej wsiąkliwości gruntu. W innym przypadku należy

wykonać spadki terenu i odpływ wody opadowej do kanalizacji, naturalnych cieków wodnych lub rowów melioracyjnych w terenie. Sam plac ćwiczeń powinien być oświetlony, aby można było prowadzić zajęcia praktyczne również w warunkach nocnych.

Przy specjalizacji jednostki w działaniach ratowniczych w zakresie ratownictwa wodno-nurkowego, wysokościowego, chemicznego, drogowego, poszukiwawczo-ratowniczego na placu ćwiczeń należy wykonać specjalistyczne stanowiska do ćwiczeń takich jak samochody, gruzowiska itp.

Dla doskonalenia czynności ratowniczych oraz podnoszenia sprawności fizycznej członków ogromne znaczenie ma udział jednostki w zawodach sportowo-pożarniczych. Dlatego też plac ćwiczeń winien być wyposażony w elementy toru przeszkód do zawodów pożarniczych zgodnie z obowiązującym regulaminem. Przeszkody typu ściany czy równoważnie powinny mieć odpowiednie podstawy oraz należy je zamocować i zabezpieczyć przed przewróceniem tak, aby w trakcie ćwiczeń nie były one przyczyną wypadku.

Zgodnie z *Regulaminem Zawodów Sportowo-Pożarniczych Ochotniczych Straży Pożarnych* z dnia 11 kwietnia 2006 roku jako elementy toru ćwiczeń występują:

- równoważnia o długości 6 m i szerokości 20 cm, górna krawędź na wysokości 60 cm od podłoża,
- ściana z drewna o wysokości 1,5 m i szerokości obejmującej cały tor i wyposażona w odpowiednie podpory,
- rura długości 8 m ($\pm 0,1$ m) wykonana z drewna, tworzywa sztucznego lub metalu o gładkiej powierzchni wewnętrznej (średnica rury minimum 70 cm, maksimum 80 cm; najniższy punkt wewnętrzny strony wejściowej rury minimum 15 cm i nie może znajdować się wyżej niż 20 cm nad bieżnią).

Zgodnie z *Regulaminem Młodzieżowych Zawodów Sportowo-Pożarniczych* z dnia 24 maja 2005 roku dla drużyn młodzieżowych występują następujące przeszkody:

- ściana o wysokość 0,7 m i szerokość 2 m,
- tunel o długość 6 m, szerokość 0,6 m i wysokość 0,8 m,
- kładka o długość 2 m, szerokość 0,2 m i wysokość 0,35 m,
- tarcze nalewowe o średnicy 0,1 m oraz zbiornik wodny z urządzeniem pomiarowym wyskalowanym na 5 l.

Oba regulaminy, tak jak i inne, można znaleźć na stronie **www.zosprp.pl**.

Dla prowadzenia ćwiczeń nie przewiduje się obecnie budowy wspinalni w jednostkach OSP. Przy zagospodarowaniu placu ćwiczeń można przewidzieć również boiska do gry w koszykówkę i siatkówkę.

Wybór miejsca i przygotowanie terenu do ćwiczeń

Nie wszystkie zaplanowane ćwiczenia można przeprowadzić na własnym placu ćwiczeń. W zależności od tematu ćwiczeń i ich zakresu należy je przeprowadzić w miejscu najbardziej zbliżonym do charakterystyki przyszłych działań ratowniczych

Wybierając je należy pamiętać, że miejsce ćwiczeń powinno:

- swym otoczeniem być dopasowane do tematu i ogólnego celu ćwiczeń,
- być odpowiedniej wielkości, aby pomieścili się swobodnie wszyscy przewidziani do udziału w ćwiczeniach,
- zapewniać bezpieczeństwo uczestnikom ćwiczeń,
- uwzględniać fakt, że w niektórych ćwiczeniach stosowane mogą być śmigłowce, samoloty i łodzie,
- umożliwiać zastosowanie środków symulacji przewidzianych dla danego rodzaju ćwiczenia,
- umożliwiać ograniczenie do minimum negatywnych społecznych skutków ćwiczeń,
- w najmniejszym stopniu powodować utrudnienia technologiczne, komunikacyjne i inne w czasie przygotowań i trwania ćwiczeń,
- posiadać dogodny dojazd dla pojazdów uczestniczących w ćwiczeniach oraz pojazdów rozjemców, pozorantów innych uczestników, jak też widzów i przedstawicieli mediów,
- zapewniać stabilność obiektów na których odbywają się ćwiczenia.

Organizator, poza odpowiednim wyborem miejsca ćwiczeń, powinien:

- wydzielić miejsca dla ćwiczących, innych osób funkcyjnych oraz obserwatorów i przedstawicieli prasy,
- wydzielić strefy, w których nie wolno przebywać innym osobom poza ćwiczącymi oraz zapewnić służby porządkowe dla egzekwowania tych stref,
- zapewnić bezpieczeństwo pozorantom, rozjemcom i ćwiczącym,
- przygotować miejsce i środki techniczne (nagłośnienie) dla przeprowadzenia zbiórki końcowej, podsumowania i ewentualnej konferencji prasowej,
- zapewnić zaplecze logistyczne w postaci toalet, namiotów do pracy sztabu, rozjemców oraz wyżywienia,
- zapewnić odpowiednie środki pozoracji takie, jak: świece dymne, chorągiewki, makiety, inne obiekty, np.: pojazdy, cysterny.

Najlepszym miejscem na przeprowadzanie wszelkich ćwiczeń są poligony pożarnicze przygotowane wcześniej do różnego zakresu i charakteru prowadzonych zajęć praktycznych. Organizowanie poligonu dla każdej jednostki

jest bardzo proste, ale i bardzo kosztowne, dlatego też budowanie takiego obiektu w jednostce OSP jest nieuzasadnione. Jeżeli w ramach przygotowań do ćwiczeń większej ilości jednostek możemy skorzystać z profesjonalnie przygotowanego poligonu w szkole pożarnej lub innej jednostce PSP, to warto to zrobić. Unika się wówczas wielu problemów dotyczących przygotowań, zezwoleń oraz uciążliwości ćwiczeń dla otoczenia i środowiska. Również łatwiej jest zapewnić bezpieczeństwo uczestników ćwiczeń.

Zabezpieczenie mienia

Bardzo istotnym zagadnieniem, o którym zapomina duża ilość zarządów, jest odpowiednie zabezpieczenie wszelkiego mienia przed dostępem osób trzecich i zaborem mienia. O tej sprawie wielokrotnie strażacy sobie przypominają tracąc w kradzieżach z trudem zdobyty sprzęt silnikowy, a nawet i samochody. Wyposażenie straży jest atrakcyjne dla złodziei i należy tak zabezpieczyć własny obiekt, aby w jak najwyższym stopniu utrudnić kradzież, a nawet, poprzez widoczne elementy właściwego zabezpieczenia strażnicy, zniechęcić złodziei od kradzieży. Bardzo pożądane są obecnie wszelkie elektroniczne urządzenia dozoru samoczynnie obiekt. Instalacje takie mogą w zależności od uwarunkowań lokalnych włączać syrenę w jednostce, powiadamiać agencję ochrony mienia lub powiadamiać komendę straży, posterunek policji, ewentualnie telefonicznie wybrane osoby spośród członków straży. Koszty takiej instalacji są niewielkie i nie należy czekać z dobrym zabezpieczeniem własnego majątku do czasu włamania i kradzieży drogiego sprzętu.

Koszty utrzymania strażnicy

W obecnej sytuacji jednym z najważniejszych elementów świadczących o dobrej kondycji ochotniczej straży pożarnej, oprócz posiadanego sprzętu i wyszkolonych członków, jest dysponowanie środkami finansowymi na jej działanie. W prawidłowej gospodarce finansowej przeszkodą mogą być koszty utrzymania strażnicy. Z jednej strony właściwe wielopłaszczyznowe funkcjonowanie jednostki wymusza posiadanie dużej strażnicy z wieloma pomieszczeniami o różnym przeznaczeniu, a z drugiej rodzi to stałe koszty, które niejednokrotnie jednostki muszą pokrywać z własnych środków.

Największym kosztem utrzymania strażnicy są koszty jej ogrzewania w porze zimowej. Zawsze należy kontrolować zużycie ciepła przez obiekt. W fazie projektowania korzystne jest, aby bryła strażnicy była jak najbardziej zwarta, jednak jest to niejednokrotnie przeszkodą dla jej funkcjonalności. W praktyce największe oszczędności podczas ogrzewania można uzyskać zmniejszając straty ciepła z budynku. Główne straty ciepła powstają poprzez przenikanie ciepła przez ściany, stropy, fundamenty oraz stolarkę drzwiową i okienną. Nie bez znaczenia

jest również szczelność okien i drzwi. Obecnie stosowane technologie w budownictwie zapewniają właściwe współczynniki przenikania ciepła przez elementy konstrukcyjne budynku. Problemem są obiekty starsze, przy budowie których obowiązywały inne normy budowlane. Takie obiekty należy poddawać termomodernizacji polegającej na dociepleniu ścian, stropów, fundamentów oraz wymianie stolarki okiennej oraz drzwi i bram garażowych.

Na drugim miejscu z prac zmniejszających nasze zaangażowanie finansowe w ogrzewanie obiektu jest zastosowanie do ogrzewania pieców centralnego ogrzewania o wysokim stopniu sprawności. Są to z reguły piece typu kondensacyjnego odzyskujące ciepło ze spalin w ciągu kominowym. Na rynku jest obecnie wiele firm oferujących kotłownie o bardzo wysokiej sprawności. Ze względu na charakter obiektu i zmniejszony dozór polecane są kotłownie wykorzystujące jako paliwo gaz miejski, propan butan lub olej opałowy. Ostatnim elementem, posiadającym najmniejsze znaczenie dla oszczędności, jest automatyka ogrzewania poszczególnych pomieszczeń oraz systemu centralnego ogrzewania.

Reasumując w pierwszej kolejności należy docieplić budynek i wymienić nieszczelną stolarkę, w drugim etapie wymienić piec centralnego ogrzewania, a dopiero w dalszych etapach wymieniać instalację centralnego ogrzewania i zakładać automatykę ogrzewania pomieszczeń. Niezmiernie istotne ze względu na koszt ogrzewania są nasze wymagania w stosunku do instalacji grzewczej. Należy pamiętać, że wzrost różnicy temperatur pomiędzy temperaturą zewnętrzną a wewnętrzną o 1°C przekłada się na 8% wzrost zapotrzebowania na paliwo. Z tego powodu w pomieszczeniach należy utrzymywać temperaturę jak najniższą, ale akceptowalną przez użytkowników oraz nie należy ogrzewać pomieszczeń aktualnie nie użytkowanych.

Bieżące utrzymanie stanu technicznego strażnicy

Zgodnie z obowiązującym prawem budowlanym każdy właściciel lub zarządzający obiektem jest zobowiązany do dbania o właściwy stan techniczny obiektu. Taki obowiązek spoczywa również na zarządzie OSP. Dlatego też większość jednostek posiada wyznaczonego osobowo gospodarza jednostki, który zajmuje się na co dzień konserwacją obiektu. Należy w tym obszarze zwracać szczególnie uwagę na elementy związane z bezpieczeństwem osób przebywających w obiekcie, jak również osób postronnych. Jest to związane z zabezpieczeniem, np.: zbiornika przeciwpożarowego przed dostępem osób postronnych, zwłaszcza dzieci, z ogrodzeniem terenu strażnicy, z oświetleniem terenu itp. Do tej grupy działań należy zaliczyć dbałość o czystość i porządek, odśnieżanie terenu i ulicy i posypywanie ich w czasie zimy.

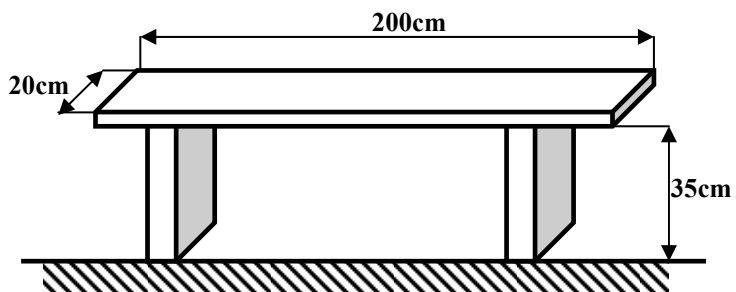
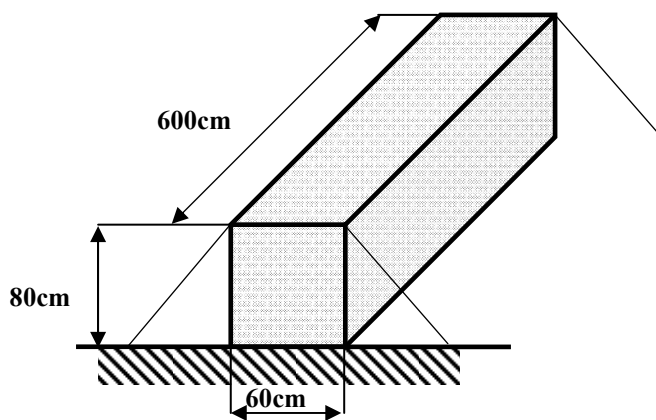
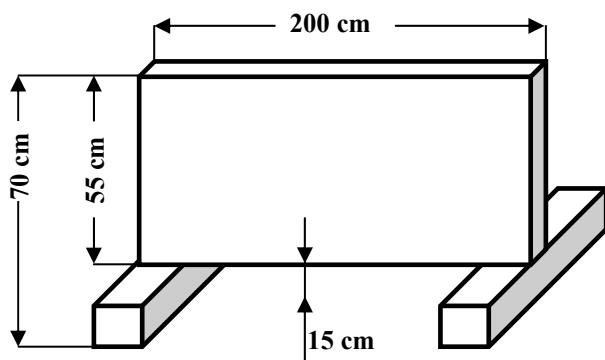
Każdy obiekt w tym również strażnica OSP musi posiadać książkę obiektu, w której prowadzone są zapisy dotyczące przeglądów stanu technicznego obiektu.

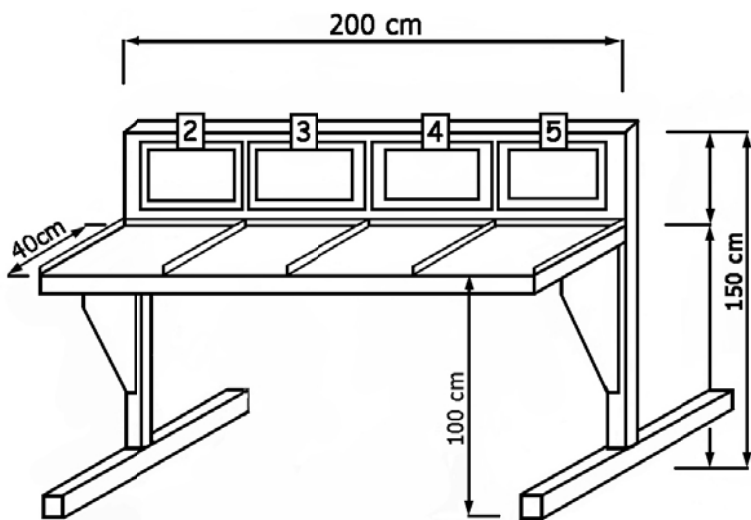
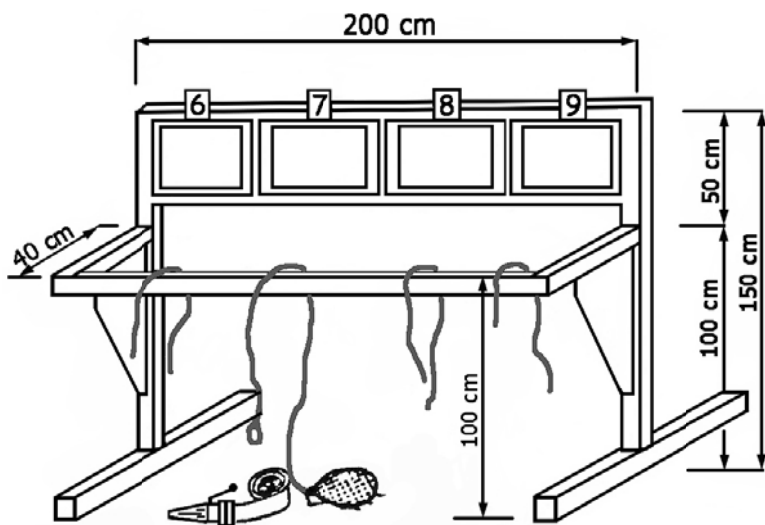
Rozróżnia się dwa rodzaje przeglądów.

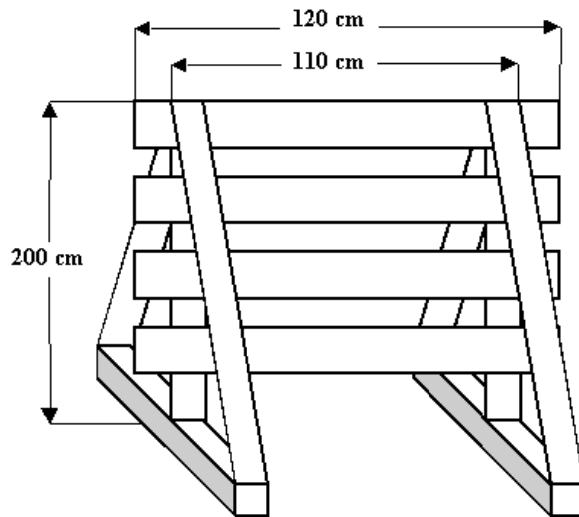
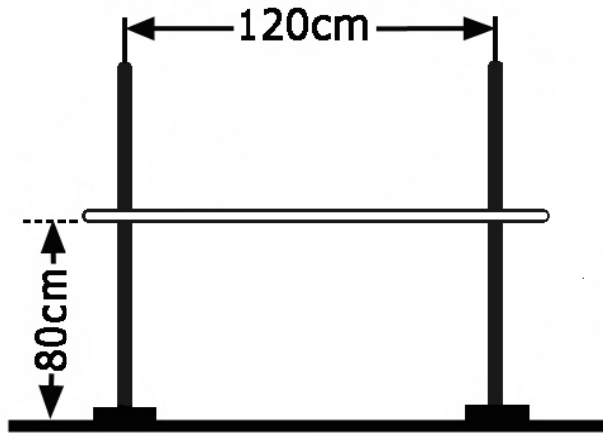
1. Przegląd coroczny stanu technicznego obejmujący ocenę:
 - elementów budynku narażonych na działanie zewnętrznych warunków atmosferycznych,
 - instalacji związanych z ochroną środowiska,
 - instalacji gazowych, spalinowych, kominowych i wentylacyjnych.
2. Przegląd stanu technicznego przeprowadzany co 5 lat obejmuje ocenę:
 - wszystkich elementów budynku, jego estetyki i otoczenia,
 - instalacji odgromowej,
 - instalacji elektrycznej.

Przegląd wszelkich instalacji w przeglądzie rocznym, jak również cały przegląd pięcioletni, muszą być przeprowadzone przez osoby posiadające stosowne uprawnienia instalacyjne oraz osoby z uprawnieniami budowlanymi.

Rysunki przeszkód do zawodów pożarniczych

Literatura:

1. *Regulamin Młodzieżowych Zawodów Sportowo-Pożarniczych* z dnia 24 maja 2005r.
2. *Regulamin Zawodów Sportowo-Pożarniczych Ochotniczych Straży Pożarnych* z dnia 11 kwietnia 2006 r.
3. Gil D., *Poradnik realizacji ćwiczeń*. SP PSP, Bydgoszcz 2006.
4. *Katalog strażnic pożarnych*. Komenda Główna Straży Pożarnych, Warszawa 1971.
5. Lankajtes J., *BHP w strażach pożarnych*. Instytut Wydawniczy CRZZ, Warszawa 1974.
6. Schroeder M., *Ćwiczenia ratownicze*. SA PSP, Poznań 2002.

Temat 7

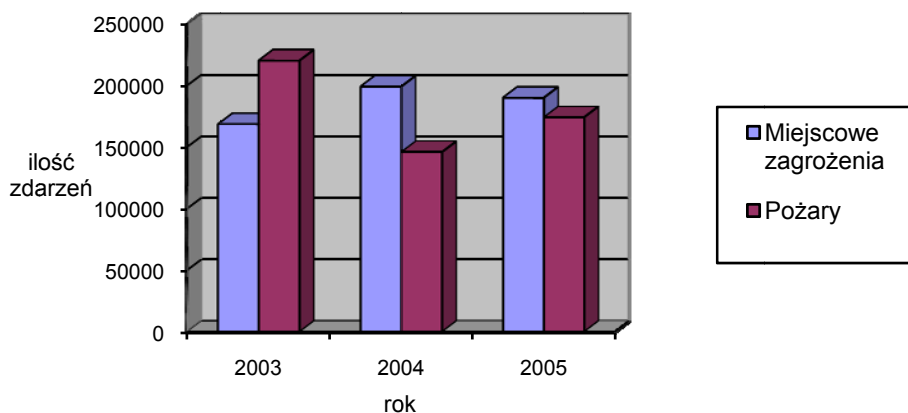
Propaganda z zakresu ochrony przeciwpożarowej

Pożar od zarania dziejów był jedną z najdotkliwszych i najgroźniejszych klęsk żywiołowych, niszczących bezpowrotnie dobra materialne, jak również powodujących śmierć ludzi i zwierząt. W wyniku pożarów ulegają zniszczeniu cenne surowce i gotowe wyroby, budynki mieszkalne i gospodarcze, obiekty przemysłowe, środki transportu, płody rolne oraz lasy. Ulega zniszczeniu mienie i dorobek ludzi oraz składniki majątku państwowego. Jednakże, jak wskazuje praktyka, pożary to nie jedyne czynniki powodujące straty gospodarcze i niosące śmierć dla ludzi. Postęp cywilizacyjny, stosowanie palnych surowców, powstawanie coraz większych obiektów przemysłowych, tempo życia – to wszystko przyczynia się do występowania tzw. innych miejscowych zagrożeń. Pojęcie to obejmuje szeroką gamę zjawisk zagrażających zdrowiu i życiu ludzi oraz bezpieczeństwu dóbr materialnych i środowisku.

Statystyka pożarów i miejscowych zagrożeń

Dane statystyczne dotyczące występowaniu pożarów oraz innych miejscowych zagrożeń są w Polsce gromadzone i administrowane przez Państwową Straż Pożarną. Dostarczają one wiedzy na temat ilości, rodzaju, wielkości oraz skutków zdarzeń, w których likwidacji biorą udział jednostki ochrony przeciwpożarowej – w tym również siły i środki Ochotniczych Straży Pożarnych. Na wykresie 7.1 zostały przedstawione ilości pożarów i miejscowych zagrożeń, w likwidacji których uczestniczyły jednostki ochrony przeciwpożarowej w latach 2003 – 2005.

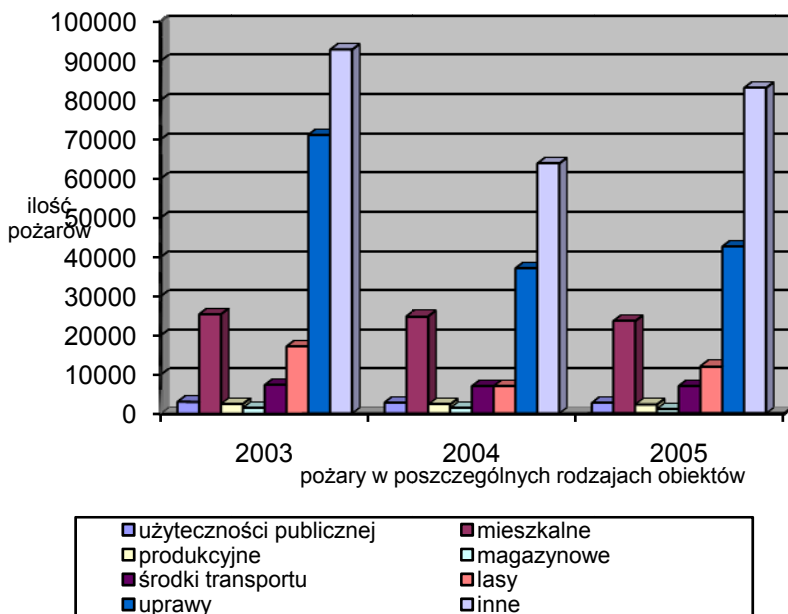
Wykres 7.1. Ilość pożarów i miejscowych zagrożeń w latach 2003-2005

Źródło: www.kgpsz.gov.pl.

Analizując ilość pożarów i innych miejscowych zagrożeń trudno nie dokonać pełniejszej charakterystyki tego typu zdarzeń. Na wykresie 7.2 przedstawiono ilościowe zestawienie pożarów z uwzględnieniem rodzaju obiektu, w którym wybuchł pożar.

Wykres 7.2. Ilość pożarów w odniesieniu do rodzaju obiektu

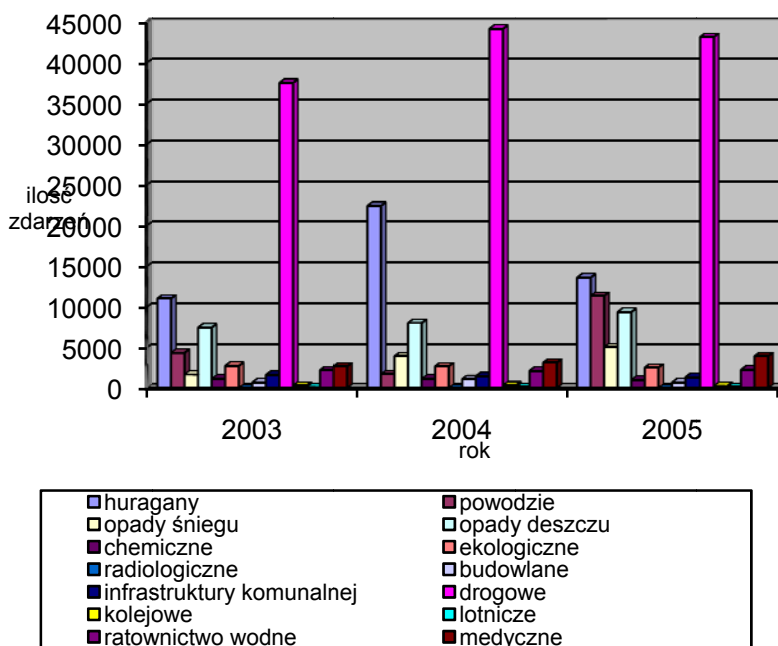

Źródło: www.kgpp.gov.pl.

Istotnym kryterium zróżnicowania miejscowych zagrożeń są skutki, jakie zdarzenia te wywierają na środowisko naturalne oraz ich znaczenie dla zdrowia, życia i mienia ludzi. Ilość występujących miejscowych zagrożeń w odniesieniu do rodzaju stwarzanego zagrożenia przedstawia wykres 7.3.

Uwzględniając powyższe dane statystyczne można stwierdzić, iż w roku 2005 jednostki ochrony przeciwpożarowej w Polsce interweniowały średnio 43 razy w ciągu każdej godziny, w tym 20 interwencji polegało na gaszeniu pożaru, 22 akcje ratownicze były podejmowane w celu likwidacji skutków miejscowych zagrożeń, 1 interwencja była spowodowana fałszywym zgłoszeniem. Łącznie w 377 100 akcjach ratowniczych uczestniczyło 2 261 142 strażaków, którzy korzystali z 544 489 wozów bojowych. W likwidacji skutków pożarów i miejscowych zagrożeń znaczący udział miały siły i środki OSP. W grupie wymienionych wyżej ratowników 975 846 osób to członkowie OSP, natomiast podczas działań ratowniczych wykorzystanych zostało 187 466 wozów bojowych będących na wyposażeniu jednostek OSP.

Wykres 7.3. Ilość miejscowych zagrożeń pod względem rodzaju stwarzanego zagrożenia

Źródło: www.kgppsp.gov.pl.

Przyczyny pożarów i innych miejscowych zagrożeń

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego⁵² definiuje dla potrzeb statystycznych 37 przyczyn powstawania pożarów oraz 38 przyczyn występowania innych miejscowych zagrożeń.

Niżej wymienione określenia stosowane są dla celów statystycznych i znajdują zastosowanie do sporządzania informacji ze zdarzenia.

⁵² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999r. Nr 111, poz. 1311).

Tabela 7.1. Wykaz przyczyn powstawania pożarów

L.p.	Przyczyny powstawania pożarów
1.	nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapalki
2.	nieostrożność osób dorosłych przy wypalaniu pozostałości roślinnych na polach
3.	nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się substancjami łatwo palnymi i pirotechnicznymi
4.	nieostrożność osób dorosłych przy prowadzeniu prac pożarowo - niebezpiecznych
5.	nieostrożność osób dorosłych w pozostałych przypadkach
6.	nieostrożność osób nieletnich przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapalki
7.	nieostrożność osób nieletnich przy wypalaniu pozostałości roślinnych na polach
8.	nieostrożność osób nieletnich przy posługiwaniu się substancjami łatwo palnymi i pirotechnicznymi
9.	nieostrożność osób nieletnich przy prowadzeniu prac pożarowo niebezpiecznych
10.	nieostrożność osób nieletnich w pozostałych przypadkach
11.	wady urządzeń i instalacji elektrycznych, w szczególności przewody, osprzęt oświetlenia, odbiorniki bez urządzeń grzewczych
12.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń i instalacji elektrycznych
13.	wady elektrycznych urządzeń ogrzewczych, w szczególności piece, grzałki, kuchnie
14.	nieprawidłowa eksploatacja elektrycznych urządzeń ogrzewczych
15.	wady urządzeń ogrzewczych na paliwo stałe
16.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych na paliwo stałe
17.	wady urządzeń ogrzewczych na paliwo ciekłe
18.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych na paliwo ciekłe
19.	wady urządzeń ogrzewczych na paliwo gazowe
20.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych na paliwo gazowe
21.	wady urządzeń mechanicznych
22.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń mechanicznych
23.	wady procesów technologicznych
24.	nieprzestrzeganie reżimów technologicznych
25.	nieprawidłowe magazynowanie substancji niebezpiecznych
26.	wady środków transportu
27.	nieprawidłowa eksploatacja środków transportu
28.	samozapalenia biologiczne
29.	samozapalenia chemiczne

30.	wylądowania atmosferyczne
31.	wady konstrukcji budowlanych
32.	nieprawidłowa eksploatacja konstrukcji budowlanych
33.	elektryczność statyczna
L.p.	Przyczyny powstawania pożarów
34.	podpalenia umyślne, w tym akty terroru
35.	pożary jako następstwo innych miejscowych zagrożeń
36.	inne przyczyny
37.	nieustalone

Źródło: Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

Tabela 7.2. Wykaz przyczyn powstawania miejscowych zagrożeń

L.p.	Przyczyny powstawania miejscowych zagrożeń
1.	wady urządzeń i instalacji elektrycznych, w szczególności przewody, osprzęt oświetlenia, odbiorniki bez urządzeń grzewczych
2.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń i instalacji elektrycznych
3.	wady elektrycznych urządzeń ogrzewczych, w szczególności piece, grzałki, kuchnie
4.	nieprawidłowa eksploatacja elektrycznych urządzeń ogrzewczych
5.	wady urządzeń i instalacji gazowych, w szczególności zbiorniki, przewody, odbiorniki gazu
6.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń gazowych
7.	wady urządzeń mechanicznych
8.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń mechanicznych
9.	wady urządzeń ogrzewczych innych niż elektryczne
10.	nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych (innych niż elektryczne)
11.	uszkodzenia sieci i instalacji przesyłowych, doprowadzających, odprowadzających media komunalne i technologiczne
12.	wady procesów technologicznych
13.	nieprzebranie reżimów technologicznych
14.	nieprawidłowe magazynowanie substancji niebezpiecznych
15.	nieprawidłowe technologie składowania,
16.	wady środków transportu,
17.	nieprawidłowa eksploatacja środków transportu
18.	niezachowanie zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu
19.	wady konstrukcji budowlanych
20.	nieprawidłowa eksploatacja konstrukcji budowlanych, budynków
21.	nieprawidłowe wykonywanie prac instalacyjnych, remontowych, montażowych, budowlanych
22.	nieprawidłowe zabezpieczenie wykopów, studni, włazów itp.
23.	osunięcia się gruntów, miałów, innych materiałów sypkich
24.	wady zbiorników ciśnieniowych
25.	nieprawidłowa eksploatacja zbiorników ciśnieniowych,

26.	huragany, silne wiatry, tornada
27.	gwałtowne opady atmosferyczne
28.	gwałtowne przybory wód, zatory lodowe
29.	wyładowania atmosferyczne,
30.	uszkodzenia, zaniedbania w utrzymaniu szlaków komunikacyjnych
31.	niewłaściwe zabezpieczenie hodowanych zwierząt, owadów, gadów, ptaków
32.	nietypowe zachowania się zwierząt, owadów stwarzające zagrożenie
33.	akcje terrorystyczne
34.	nieumyślne działanie człowieka
35.	celowe działanie człowieka
36.	inne miejscowe zagrożenia powstałe w wyniku pożarów
37.	nieustalone
38.	inne przyczyny

Źródło: Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

Najczęstsze przyczyny powstawania pożarów

Czynnikiem wywołującym zapalenie jest energia cieplna powstająca w różnych procesach fizycznych, biologicznych i chemicznych, jak np. tarcie, uderzenie, promieniowanie cieplne, przepływ prądu elektrycznego, reakcje chemiczne z wydzielaniem ciepła, samonagrzewanie itp.

Rysunek 7.41. „Trójkąt spalania” – czynniki konieczne do zapoczątkowania procesu spalania⁵³

W celu sprecyzowania przyczyn powstawania pożarów można dokonać ich podziału wg pewnego schematu.

⁵³ www.naszebezpieczenstwo.strefa.pl.

Zjawiska fizyczne w instalacjach i urządzeniach elektrycznych

Wadliwie działające lub niewłaściwie użytkowane instalacje i urządzenia elektryczne są bardzo częstą przyczyną pożarów. Niektóre zjawiska zachodzące w instalacjach i urządzeniach elektrycznych mogą stać się przyczyną pożarów, jeżeli w pobliżu znajdują się materiały palne. Do podstawowych zjawisk tego typu należą⁵⁴:

- łuk elektryczny,
- duży opór przejścia,
- zwarcia,
- przeciążenia,
- gorące powierzchnie urządzeń grzewczych i oświetleniowych⁵⁵.

Przeciążenie – powstaje, gdy do obwodu zaprojektowanego na określone natężenie prądu zostanie podłączona liczba odbiorników większa od dopuszczalnej. Przepływ prądu większego od znamionowego powoduje wzrost temperatury elementów przewodzących. Doprowadzić to może do uszkodzenia części izolacyjnych urządzeń elektroenergetycznych, a w następstwie tego do zwarcia, iskrzenia bądź łuku elektrycznego.

Zwarcie – powstaje, gdy nastąpi połączenie dwóch przewodów elektrycznych nie izolowanych, co powoduje bardzo duży wzrost natężenia prądu, a w konsekwencji zapalenie izolacji. Przyczyną zwarcia mogą być mechaniczne uszkodzenia izolacji przewodów lub jej skruszenie na skutek starzenia, przegrzania, itp. Zwarcia mogą powstawać nie tylko w instalacjach przewodowych i sieciach, ale także w uzwojeniach maszyn elektrycznych. Zwarcia polegają na bezpośrednim zetknięciu się nie izolowanych części uzwojeń, które w normalnym stanie są od siebie odizolowane, lub na przeskoku łuku elektrycznego. Przed zzwarciami zabezpieczają odpowiednio dobrane wkładki bezpiecznikowe. Naprawa wkładek nieodpowiednio dobranym przewodnikiem może wydłużyć czas trwania zwarcia i doprowadzić do zapalenia materiału palnego znajdującego się w bezpośrednim otoczeniu.

Łuk elektryczny – jest to groźniejszy efekt zwarcia. Powstaje on w miejscu zwarcia i objawia się działaniem termicznym i dynamicznym. Temperatura łuku elektrycznego waha się w granicach 3000 – 6000°C. Łuk taki może zapalić otaczające wyłącznik mieszaniny palne pyłów, par ciecży, gazów. Ponadto łuk elektryczny może spowodować rozprysk stopionego metalu, który może zapalić znajdujące się obok materiały palne.

⁵⁴ Bobrowski C., *Fizyka - krótki kurs*. Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1993.

⁵⁵ *Fizykochemia spalania i środki gaśnicze dla słuchaczy kursu kwalifikacyjnego szeregowych PSP*. Warszawa 2005.

Iskrzenie – powstaje jako zjawisko chwilowe, np. przy wyjmowaniu wtyczki z gniazdka, odłączaniu prądu lub jako zjawisko stałe, np. w maszynach elektrycznych na komutatorach lub pierścieniach. Iskrzenie stanowi duże niebezpieczeństwo w pomieszczeniach, w których występują mieszaniny wybuchowe palnych par i pyłów z powietrzem. Przy odpowiednich stężeniach tych substancji w powietrzu (zawierających się między dolną, a górną granicą wybuchowości) może spowodować wybuch. Intensywne iskrzenie na elementach urządzeń elektroenergetycznych prowadzi do niszczenia tych elementów, a w sprzyjających warunkach może doprowadzić do zapalenia materiałów palnych znajdujących się w pobliżu.

Ciepło wydzielane przez odbiorniki energii elektrycznej – ciepło wytwarza się w każdym urządzeniu elektrycznym, przez które przepływa prąd elektryczny. Zjawisko to wykorzystywane jest w grzejnikach elektrycznych, żelazkach, suszarkach, itp. Istnieją również urządzenia elektryczne nie przeznaczone do zamiany energii elektrycznej na ciepło, jednak znaczna część energii elektrycznej w tych urządzeniach zamienia i rozprasza się w postaci nieużytecznego ciepła. Ciepło to w sprzyjających warunkach może stać się przyczyną pożaru, jeżeli w bezpośrednim otoczeniu będą znajdować się materiały palne.

Przyczynami pożarów spowodowanymi przez urządzenia grzejne są najczęściej: nieostrożność osób posługujących się nimi, ustawienie ich w pobliżu materiałów palnych lub na podłożu palnym, wadliwe działanie na skutek zużycia lub niefachowo wykonanych napraw.

Urządzenia oświetleniowe powodują mniejsze zagrożenie pożarowe niż urządzenia grzewcze. Niekiedy żarówki elektryczne wywołują pożar, zwłaszcza wówczas gdy są pokryte zwartą warstwą kurzu i pyłu uniemożliwiającą oddawanie ciepła przez żarówkę. Żarówki większej mocy mogą doprowadzić przy dłuższym kontakcie z materiałami palnymi typu tkaniny, papier do zapoczątkowania palenia w formie bezpłomieniowej (żarzenie lub tlenie), a następnie do zapalenia płomieniowego. Drugą przyczyną zagrożenia powodowanego przez żarówki jest iskrzenie w oprawce. Bodziec ten spowodować może zapłon mieszaniny wybuchowej występującej w pomieszczeniu.

Zjawiska występujące w urządzeniach mechanicznych:

- iskry mechaniczne,
- tarcie elementów maszyn.

Iskry mechaniczne – powstają podczas szlifowania, ostrzenia i innych podobnych operacji technologicznych. Zdolne są do zapalenia materiałów włóknistych w luźnej masie i o dużej wrażliwości na zapalenie, pyłów osiadłych lub spowodować zapłon mieszanin wybuchowych.

Tarcie elementów maszyn – tarcie dwóch powierzchni o siebie powoduje wytwarzanie ciepła, które może je rozgrzać do wysokich temperatur. W urządzeniach mechanicznych wytworzenie dużej ilości ciepła występuje na skutek zwiększenia współczynnika tarcia, co spowodowane może zostać przez brak smaru na trących się powierzchniach, obecnością między tymi powierzchniami ciał obcych takich jak: piasek, pył, itp., wadliwy montaż elementów urządzenia. W konsekwencji trące powierzchnie mogą nagrzać się do temperatur rzędu 600 – 800°C, a nawet temperatur płynięcia stopów. W warunkach takich dochodzi do zapalenia materiałów palnych znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie. Ciepło powodowane przez tarcie może być również przyczyną zapłonów mieszanin wybuchowych gazów, par cieczy oraz pyłów.

Nie tylko zatarcia powodują niebezpieczny wzrost temperatury. Szybko obracające się wirniki, stykające się z obudową, powodują wytworzenie się ciepła zdolnego nawet do lokalnego stopienia obudowy. Zjawisko nienormalnego nagrzewania się trących elementów objawia się wcześniej w postaci stuków, pisków i skrzypienia. Oprócz przedstawionych skutków tarcia może także wystąpić iskrzenie, a nawet odrywanie się cząstek stopionego metalu.

Zjawiska w instalacjach i urządzeniach ogrzewczych nieelektrycznych

Wiele pożarów spowodowanych jest wadliwym działaniem urządzeń ogrzewczych, niewłaściwą ich eksploatacją, jak również niewłaściwą konserwacją. Przyczyną pożaru może być również niewłaściwe wykonie lub eksploatacja przewodów dymowych (np. przewody kominowe w wykonaniu metalowym stykające się bezpośrednio ze ścianami wykonanymi z materiałów palnych).

Instalacje z olejami jako nośnikami ciepła – w wielu gałęziach przemysłu stosowane są instalacje z olejami jako nośnikami ciepła. Są to urządzenia techniczne, które wymagają pośredniego stałego ogrzewania w granicach 200 – 340°C, np. kąpiele galwaniczne, aparaty do odtluszczenia, urządzenia do utrwalania lakieru piecowego, duże instalacje do pieczenia i gotowania w zakładach przemysłu spożywczego itp. Jako nośniki ciepła są stosowane oleje, których właściwości nie ulegają szybkim zmianom stwarzającym niebezpieczeństwo pożaru i wytrzymują długotrwałe działanie stosunkowo wysokiej temperatury. Wszystkie oleje, stosowane jako nośniki ciepła, są cieczami palnymi.

Urządzenia gazowe – paliwa gazowe służące celom domowym (gaz ziemny i gaz miejski) są rozprowadzane siecią przewodową. Gaz zamknięty w przewodach nie przedstawia niebezpieczeństwa. Jedynie gdy uchodzi on z przewodów, stwarza zagrożenie, gdyż może z powietrzem wytworzyć mieszaninę palną lub wybuchową. Wydobywanie się gazu z przewodów następuje w warunkach:

- nieszczelności połączeń lub korozji przewodów,
- mechanicznego uszkodzenia przewodów pod wpływem intensywnego działania ciepła, które może stopić uszczelnienia i połączenia przewodów lub liczników gazowych.

W takich warunkach przeskok iskry elektrycznej, zapalona zapalka lub inne źródło ognia może spowodować zapalenie i wybuch mieszaniny gazowej.

Urządzenia z gazami płynnymi – obok gazu ziemnego i miejskiego w procesach technologicznych lub w gospodarstwach domowych wykorzystywany jest gaz płynny, tj. mieszanina propanu – butanu dostarczanego w butlach. Gaz propan – butan ma gęstość prawie dwukrotnie większą od powietrza. Ulatniający się z butli, armatury lub przewodów gaz sphywa ku dołowi do niższych kondygnacji, a wypełniając piwnice, kanały i wgłębienia wypiera z nich powietrze. Nieszczelności w tego typu instalacjach wystąpić mogą na przewodach, zaworach i połączeniach.

Żarzące i palące się ciała

W tej grupie przyczyn powstawania pożarów do najważniejszych czynników zdolnych do zapoczątkowania procesu spalania zaliczamy:

- niewłaściwe obchodzenie się z otwartym ogniem,
- niedopałki papierosów,
- iskry różnego pochodzenia,
- ogień lotny,
- kroplące się metale.

Jedną z głównych przyczyn powstawania pożarów jest **niewłaściwe posługiwanie się otwartym ogniem**. Najczęściej spotyka się następujące przypadki nieostrożnego postępowania ze źródłem ognia:

- umieszczenie źródła otwartego ognia zbyt blisko materiałów palnych (świece, lampy naftowe – w pobliżu słomy, siana, benzyny lub innych materiałów łatwo palnych),
- prowadzenie prac spawalniczych i cięcie metali (palnikami) bez zabezpieczenia materiałów palnych,
- rozpalanie ognisk i wysypywanie nie zgaszonego żaru i popiołu w pobliżu materiałów palnych,
- przelewanie, dolewanie oraz wszelkie operacje z użyciem cieczy palnych w pobliżu źródeł otwartego ognia,
- wypalanie suchych traw w pobliżu stogów, lasów, na podłożu torfowym oraz w pobliżu zabudowań.

Niedopałki papierosów – są uznawane za przyczynę znacznej liczby pożarów. Temperatura żaru papierosowego jest określana na 500 – 750°C.

Zapaleniu od niedopałka papierosa ulegają materiały zdolne do rozprzestrzeniania pożaru w formie spalania bezpłomieniowego (tlenie), takie jak: trociny, wióry, pyły, papier, słoma, siano, ściółka leśna, pochodzenia naturalnego. Żar papierosowy może być również źródłem zapłonu par cieczy, gazów.

Iskry różnego pochodzenia – są to niewielkie fragmenty palących się ciał stałych. Powstawanie iskier zachodzi najczęściej:

- podczas palenia ognisk,
- w przewodach kominowych,
- w rurach wydechowych pojazdów.

Niewielka pojemność cieplna iskier powoduje, że nie są one w stanie zapalić materiałów palnych w formie zwartej (np. desek, belek drewnianych, większości tworzyw sztucznych, itp.). Mogą być natomiast inicjatorem spalania takich materiałów jak siano, słoma oraz rozdrobnione materiały palne pochodzenia naturalnego i sztucznego (włókna, pyły, wióry, trociny, tkaniny).

Ogień lotny – podczas pożarów zewnętrznych, zwłaszcza materiałów rozdrobnionych, częstym zjawiskiem jest przemieszczanie palących się fragmentów ciał stałych w powietrzu. Spowodowane jest to występowaniem tzw. konwekcji, spowodowanej różnicą temperatur w poszczególnych strefach spalania. Palące się fragmenty ciał stałych mogą stać się źródłem zapłonu materiałów będących nawet w znacznym oddaleniu od miejsca pożaru.

Kroplące się metale – zjawisko występujące jako efekt przebiegającego procesu technologicznego (huta) lub operacji technicznych (spawanie elektryczne lub gazowe). Krople stopionego metalu spadając na materiały palne, zapalają je od razu.

Wyładowania atmosferyczne

Wyładowanie atmosferyczne⁵⁶ – zwane powszechnie **piorunem**. Jest zjawiskiem elektrycznym naturalnego pochodzenia. Rodzaje wyładowań atmosferycznych:

- pioruny liniowe,
- pioruny kuliste.

Piorun nie różni się w zasadzie od iskry elektrycznej. Jest jednak zjawiskiem znacznie intensywniejszym za sprawą nagromadzenia się dużego ładunku elektryczności statycznej. Natężenie prądu elektrycznego przy uderzeniu pioruna dochodzi do 250 000 A, przy czym ciepło wytworzone podczas przepływu prądu przez przedmiot, w który piorun uderzył, powoduje przeważnie jego zapalenie. Na niebezpieczeństwo uderzenia pioruna narażone są przede wszystkim najwyższe obiekty na danym terenie (np. kominy, wieże, wysokie drzewa).

⁵⁶ Bobrowski C., op. cit.

Zdarzają się jednak wypadki uderzenia pioruna w miejsca położone niżej od otaczających je obiektów. Może to być związane między innymi z budową geologiczną terenu.

Piorun działając krusząco lub/i zapalająco, pozostawia na przedmiotach, na które trafia, charakterystyczne ślady. Drzewa ulegają rozerwaniu, pęknięciu aż do korzeni, metalowe przedmioty stapiają się, żelazo ulega namagnesowaniu.

W przypadku wyładowania w płycie żelbetowej wzajemne przyciąganie prętów spowodować może jej rozsądzenie. Cegły zostają rozbite, a powierzchnia niektórych z nich wygląda, jakby została pokryta glazurą. Na przewodach występujących w pewnej odległości od miejsca uderzenia pioruna mogą wystąpić przeskoki iskier lub ładunki elektryczne na skutek wytworzenia prądu indukcyjnego. Groźne w skutkach jest uderzenie pioruna bezpośrednio w przewody linii elektrycznej. W tym przypadku po wyładowaniu następuje raptowny wzrost napięcia, które przepływa po linii w postaci fali przepięciowej. Dochodzi wtedy do uszkodzenia odbiorników. Wyładowanie atmosferyczne jest bodźcem, który może zapalić każdy materiał palny.

Piorun kulisty⁵⁷ – wyglądem przypomina świetlistą kulę o średnicy od kilku do nawet kilkudziesięciu centymetrów, poruszającą się w różnych kierunkach i wydająca przy tym dźwięki takie, jak warczenie czy syczenie. Może mieć różne barwy (najczęściej białą, żółtą lub bładoniebieską). Trwa zwykle od kilkunastu do kilkudziesięciu sekund. Występuje przeważnie w trakcie burz, ale istniały przypadki jego wystąpienia także w słoneczną pogodę. Naoczni świadkowie twierdzą, że łatwo przechodzi przez szkło, odbija się od innych przedmiotów. Porusza się w kierunku poziomym, kilka metrów nad powierzchnią ziemi. Teoretycznie może zabić. Największy zauważony piorun kulisty miał ok. 1,5 m, najmniejszy – 1 cm. Jedna z teorii mówi, że piorun kulisty jest następstwem uderzenia pioruna liniowego w powierzchnię wody.

Elektryczność statyczna⁵⁸

Zapalenia od elektryczności statycznej występują rzadko, tym niemniej mogą mieć miejsce w budynkach mieszkalnych, zakładach przemysłowych, przy transporcie cieczy palnych, itp. Elektryzacja dokonuje się najczęściej przez tarcie, styk oraz indukcję. Wielkość potencjału powstającego przy tarcu zależy od rodzaju materiału, gładkości powierzchni styku i od temperatury.

Na powstawanie ładunków elektrostatycznych są narażone w szczególności obiekty typu:

- malarnie,
- lakiernie,

⁵⁷ www.ae.katowice.pl.

⁵⁸ Bobrowski C., op. cit.

- rurociągi z cieczami palnymi,
- młyny,
- stacje benzynowe,
- rozlewnie gazów.

Szczególna podatność na wytwarzanie ładunków elektrostatycznych i wyładowanie iskrowe występuje przy napełnianiu zbiorników z rozbryzgiem lub krótkimi nie uziemionymi nalewkami oraz stosowaniu do przechowywania cieczy palnych zbiorników z tworzyw nie przewodzących i nieprawidłowo dobranej prędkości przepływu cieczy w stosunku do średnicy rurociągu.

Wyładowania elektryczności statycznej w postaci przeskoku iskry są szczególnie niebezpieczne w atmosferze mieszanin gazów, par cieczy i pyłów, które tworzą z powietrzem układy wybuchowe. Zabezpieczenie przed wyładowaniem elektryczności statycznej polega głównie na uziemieniu, zwiększeniu wilgotności powietrza lub jego jonizacji oraz stosowaniu preparatów antystatycznych.

Reakcje chemiczne

Analiza danych statystycznych prowadzi do wniosku, że pożary w zakładach przemysłowych związane z reakcjami chemicznymi wytwarzanych bądź przechowywanych materiałów występują stosunkowo rzadko. Jako podstawowe czynniki w tej grupie, mogące spowodować pożar, należy wymienić⁵⁹:

- zmianę proporcji substratów w stosunku do założonej w technologii,
- dozowanie niewłaściwych surowców,
- nadmierne skrócenie lub wydłużenie czasu określonej operacji technologicznej,
- awarie aparatury kontrolno – pomiarowej,
- nieprzestrzeganie tabeli wykluczeń przy magazynowaniu materiałów,
- zbyt słabe odprowadzanie ciepła od reagującego układu, itp.

Istnieje wiele mieszanin chemicznych zdolnych do wytwarzania dużych ilości ciepła, a nawet palenia się płomieniem. Niektóre z nich, same nie będąc palne, np. wapno, podczas łączenia się z wodą, wydzielają duże ilości ciepła i zdolne są podnieść temperaturę układu powyżej temperatury zapłonu wielu materiałów. Podczas rozcieńczania kwasu siarkowego wytwarza się tak duża ilość ciepła, że przy posługiwaniu balonami lub naczyniami ze zwykłego szkła powstaje możliwość ich pęknięcia. Produkty nie ustabilizowane w procesie produkcji (np. wskutek skrócenia procesu technologicznego) lub wprowadzone

⁵⁹ *Fizykochemia spalania i środki gaśnicze...*, op. cit.

do zanieczyszczonych zbiorników magazynowych mogą ulec polimeryzacji. Reakcja ta jest często połączona ze znacznym wydzielaniem ciepła, wskutek czego może dojść do wybuchu aparatu lub zbiornika. Dlatego już w samym procesie, jak również przy magazynowaniu, muszą być zastosowane środki zapobiegające powstawaniu ubocznych niebezpiecznych reakcji.

Samozapalenie

Samozapalenie jest końcowym etapem procesów **samonagrzewania**⁶⁰. Niektóre procesy chemiczne lub biologiczne, przebiegające w składowanych materiałach o złej przewodności cieplnej, powodują wzrost temperatury, która lokalnie może doprowadzić do samonagrzewania się materiału, jego tlenia, w końcu do samozapalenia.

Proces samozapalenia nie wymaga bodźców termicznych z zewnątrz składowanej masy materiałów, w podwyższonej temperaturze otoczenia przebiega jednak znacznie szybciej. Samozapaleniu może ulec większość powszechnie znanych materiałów, jeżeli nastąpi zbieżność czynników istotnych dla danego procesu. Do najistotniejszych z nich można zaliczyć⁶¹:

- rodzaj materiału,
- masa (ilość),
- stopień rozdrobnienia,
- obecność w danym środowisku substancji inicjującej reakcje chemiczne,
- obecność drobnoustrojów inicjujących reakcje biologiczne,
- temperaturę oraz wilgotność powietrza i materiałów.

Samozapalenia biologiczne najczęściej odnoszą się do samozapalenia produktów roślinnych takich jak np. rośliny trawiaste, motylkowe, włókniste, tytoń, ziarna zbóż, itp. Niejednokrotnie niewłaściwe magazynowanie i składowanie produktów roślinnych (sterty, stogi, przyzmy) prowadzi do groźnych w skutkach pożarów.

Samozapalenia chemiczne – przeprowadzone badania jak i obserwacje praktyczne pozwalają na stwierdzenie, że niewłaściwe składowanie nawozów sztucznych może być przyczyną pożaru. Mieszanie nawozów sztucznych ze sobą albo innymi substancjami może zapoczątkować reakcje chemiczne wydzielające duże ilości ciepła oraz gazów zapalających się w powietrzu. Nawozami, które najłatwiej ulegają procesom rozkładu chemicznego i samozapaleniu są nawozy azotowe, a w szczególności saletra amonowa. Inicjatorami reakcji rozkładu nawozów są zanieczyszczenia pochodzenia naturalnego. W wyniku reakcji niektórych nawozów sztucznych z wodą (np. wapno palone, saletra amonowa,

⁶⁰ ibidem

⁶¹ ibidem

saletrzak, tomasyna, azotniak) temperatura układu wzrosnąć może do wartości, przy których zapaleniu ulegają znajdujące się w pobliżu materiały łatwo zapalne.

Samozapalenia fizyczne – wynikające z właściwości fizycznych ciał lub zjawisk dających się wyjaśnić prawami fizyki, można opisać na przykładzie samozapalenia węgla i metali lekkich (sód, potas). Przebieg samonagrzewania się węgla w hałdzie należy do jego właściwości fizykochemicznych oraz zależy od czynników zewnętrznych. Czynnikiem zewnętrznymi są przede wszystkim: działanie wiatru, opady i nasłonecznienie oraz rodzaj sortymentu, tzn. stopień rozdrobnienia węgla. Sortymenty drobne i miałowe szybciej ulegają samonagrzewaniu niż sortymenty grube.

Samozapalenie metali lekkich nazywane **piroforyzmem**⁶² polega na tym, że niektóre z nich wykazują skłonności do samonagrzewania się lub wręcz do samorzutnego zapalenia w normalnych warunkach temperatury w kontakcie z tlenem lub wilgocią z powietrza atmosferycznego, z wodą oraz zawilgoconym chlorem bez udziału dodatkowych źródeł energii z zewnątrz.

Podpalenia

Podpalenie pod względem społecznym i prawnym jest czynem szczególnie niebezpiecznym⁶³. Bodźcem do popełnienia tego czynu mogą być różne wydarzenia kształtujące stan psychiczny człowieka. Praktyka wskazuje, że dominują następujące przyczyny popełnienia takiego czynu:

- zemsta,
- potrzeba ukrycia innego przestępstwa,
- chęć wyłudzenia odszkodowania ubezpieczeniowego,
- potrzeba wyróżnienia się w akcji gaśniczej,
- zaburzenia psychiczne,
- terroryzm z użyciem środków zapalających.

Niezależnie od sposobu inicjacji procesu spalania, pożar jest zjawiskiem społecznie szkodliwym, powodującym duże straty w majątku narodowym i prywatnym. W związku z tym konieczna jest zorganizowana działalność eliminująca przyczyny jego powstawania i rozwoju. Znajomość przyczyn powstawania pożarów jest warunkiem skutecznej działalności zapobiegawczej (prewencyjnej).

Przyczyny powstawania innych miejscowych zagrożeń

Zgodnie z art. 2, pkt 3 ustawy o ochronie przeciwpożarowej⁶⁴ **inne miejscowe zagrożenie** jest to zdarzenie, którego występowanie determinowane

⁶² ibidem

⁶³ www.policja.pl.

⁶⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity) (Dz. U. z 2002r. Nr 147, poz. 1229).

jest w głównej mierze poprzez czynniki związane z rozwojem cywilizacji oraz naturalnymi zjawiskami zachodzącymi w przyrodzie, stanowiące zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska. Ponadto, podobnie jak w przypadku przyczyn powstawania pożarów, duży wpływ na powstawanie miejscowych zagrożeń ma tzw. czynnik ludzki, czyli zamierzona lub przypadkowa działalność człowieka.

W związku z powyższym przyczyny powstawania miejscowych zagrożeń, które zostały wymienione w tabeli 7.1, dotyczące szerokiego wachlarza okoliczności sprzyjających wystąpieniu tego typu zdarzeń, ze względów praktycznych można scharakteryzować z podziałem na grupy uwzględniające podobną ich specyfikę.

Czynniki związane z rozwojem cywilizacyjnym i postępem technicznym

Rozwój technologii nierozdzielnie wiąże się z powstawaniem nowych obiektów przemysłowych, maszyn i urządzeń⁶⁵. Postęp techniczny w takich dziedzinach gospodarki, jak energetyka, przemysł chemiczny, paliwowy, hutniczy czy motoryzacyjny doprowadził do zwiększonego gromadzenia, stosowania w procesie produkcyjnym i przewożenia materiałów toksycznych, zapalających i wybuchowych oraz materiałów promieniotwórczych. Awaria instalacji przemysłowej lub zbiornika, w którym przechowuje się lub przewozi toksyczne środki, szczególnie chlor, amoniak, dwutlenek siarki, po przedostaniu się do atmosfery może doprowadzić do skażenia terenu, spowodować śmierć lub silne zatrucie przebywających tam ludzi i zwierząt. Awarie zdarzają się w fabrykach, w instalacjach technicznych komunalnych, urządzeniach i liniach energetycznych, zaporach i urządzeniach hydrotechnicznych. Dotyczą w zasadzie urządzeń technicznych i są konsekwencją niedopatrzenia lub niewłaściwej ich obsługi, eksploatacji i konserwacji. Przyczyną awarii mogą być też inne czynniki, np. naturalne zużycie materiału, ukryte wady.

Zjawiska związane z naturalnymi prawami przyrody

Do naturalnych zagrożeń człowieka⁶⁶, zwanych też klęskami żywiołowymi, które wywołują duże straty ludzkie i materialne, zalicza się m.in.: trzęsienia ziemi, powodzie, burze, mgły, mrozy, deszcze i śnieżyce itp.

Wstrząsy sejsmiczne to wstrząsy skorupy ziemskiej wywołane przemieszczeniami mas skalnych w jej głębi, zapadaniem się stropów podziemnych jaskiń, tąpnięciami górniczymi itp.

Przybory wód powodujące zalanie terenów nisko położonych, zwykle nadbrzeżnych, w wyniku wezbrania rzek po dużych opadach deszczu, w czasie

⁶⁵ www.ae.katowice.pl.

⁶⁶ ibidem

roztopów, zatorów lodowych itp. Powodują liczne ofiary w ludziach i wyrządzają olbrzymie straty gospodarcze.

Burze i huragany to gwałtowne zakłócenia równowagi atmosferycznej. Silne wiatry w połączeniu z wyładowaniami atmosferycznymi oraz obfitymi opadami deszczu są przyczyną śmierci ludzi i szkód w budownictwie, komunikacji, łączności, rolnictwie.

Mrozy to sytuacja pogodowa polegająca na obniżeniu temperatury powietrza poniżej 0°C, mogące spowodować odmrożenia, a nawet zamarznięcia ludzi, trudności w komunikacji i funkcjonowaniu gospodarki.

Śnieżyce to obfite i długotrwałe opady śniegu połączone z silnymi wiatrami. Mogą być przyczyną paraliżujących komunikację, łączność, zaopatrzenie. Mogą też powodować ofiary w ludziach.

Charakter miejscowego zagrożenia przybierają również sytuacje, w których mamy do czynienia z **nietypowym zachowaniem zwierząt**. Do takich okoliczności zaliczamy:

- duże wylęgi szkodników (szarańcza, gryzonie),
- epidemie chorób (wścieklizna, ptasia grypa),
- rojenie pszczół, szerszeni, itp.

Czynniki związane z celowym działaniem człowieka lub zaniechaniem działania

Miejscowe zagrożenia powstają w sposób nagły i nieoczekiwany, zwłaszcza te, które powstają z przyczyn zależnych od człowieka. Szczególnie groźne i częste są katastrofy środków transportu. Wypadki te powodowane przez nieostrożność lub lekkomyślność ludzi pochłaniają tysiące ofiar⁶⁷. W Polsce w roku 2005 w wypadkach drogowych zginęło 5444 osób! W wyniku awarii urządzeń bądź zaniedbania ludzkiego bardzo często dochodzi do awarii i katastrof obiektów budowlanych. Głównymi przyczynami w tym przypadku są np. wybuchy gazu, niewłaściwie prowadzone prace remontowe lub działania terrorystyczne. Innymi przyczynami powodującymi występowanie miejscowych zagrożeń wynikającymi

z działalności człowieka są przypadki niewłaściwego zabezpieczenia hodowanych zwierząt, gadów, owadów czy ptaków.

Wymieniając powyższą gamę przyczyn miejscowych zagrożeń należy zwrócić uwagę na fakt, iż w ostatnich latach jednostki ochrony przeciwpożarowej częściej uczestniczą w likwidacji miejscowych zagrożeń niż w akcjach gaszenia pożarów⁶⁸.

⁶⁷ www.policja.pl

⁶⁸ www.kgpsz.gov.pl

Ustalaniem przyczyn wystąpienia pożaru lub innego miejscowego zagrożenia zajmują się specjalne komisje (specjaliści posiadający odpowiednią wiedzę) powoływane przez Prokuraturę lub Sądy Powszechne w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa w tym zakresie lub wystąpienia poważnego zagrożenia dla życia ludzkiego czy też powstania strat materialnych o dużej wartości. Wstępną przyczynę powstania pożaru lub miejscowego zagrożenia określa kierujący działaniem ratowniczym bezpośrednio po likwidacji skutków zdarzenia, wpisując ją w informacji ze zdarzenia⁶⁹.

Elementy prewencji i propagandy z zakresu ochrony przeciwpożarowej

Prewencja w ochronie przeciwpożarowej

Prewencja w ochronie przeciwpożarowej, zwana również profilaktyką przeciwpożarową, obejmuje zespół przedsięwzięć stosowanych w celu zapobieżenia powstaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia. Zgodnie z ustawą o ochronie przeciwpożarowej⁷⁰ przez pojęcie zapobieganie powstaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia rozumie się:

- zapewnienie koniecznych warunków ochrony technicznej nieruchomościom i ruchomościom,
- tworzenie warunków organizacyjnych i formalnoprawnych zapewniających ochronę ludzi i mienia, a także przeciwdziałających powstawaniu lub minimalizujących skutki pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia.

Art. 3, ust. 1 tej ustawy⁷¹ nakłada obowiązek zapewnienia koniecznych warunków ochrony technicznej nieruchomościom i ruchomościom na osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje lub instytucje korzystające ze środowiska, budynku, obiektu lub terenu. Na mocy przepisu art. 4, ust. 1 ustawy⁷² właściciel budynku, obiektu budowlanego lub terenu, zapewniając ich ochronę przeciwpożarową, jest obowiązany:

- przestrzegać przeciwpożarowych wymagań techniczno-budowlanych, instalacyjnych i technologicznych,
- wyposażyć budynek, obiekt budowlany lub teren w wymagane urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice,

⁶⁹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

⁷⁰ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity) (Dz. U. z 2002r. Nr 147, poz. 1229 ze zm.)

⁷¹ ibidem

⁷² ibidem

- zapewnić konserwację oraz naprawy urządzeń przeciwpożarowych i gaśnic w sposób gwarantujący ich sprawne i niezawodne funkcjonowanie,
- zapewnić osobom przebywającym w budynku, obiekcie budowlanym lub na terenie, bezpieczeństwo i możliwość ewakuacji,
- przygotować budynek, obiekt budowlany lub teren do prowadzenia akcji ratowniczej,
- zapoznać pracowników z przepisami przeciwpożarowymi,
- ustalić sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia.

Tworzenie warunków organizacyjnych i formalnoprawnych zapewniających ochronę ludzi i mienia, a także przeciwdziałających powstawaniu lub minimalizujących skutki pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia to nic innego jak zespół działań zmierzających do zmniejszenia możliwości wystąpienia pożaru lub innego miejscowego zagrożenia. Działania te zmierzają do ustalenia określonych norm prawnych, właściwej organizacji służb ratowniczych, zmiany niepożądanych zachowań ludzi i właściwych przedsięwzięć organizacyjnych. Ponadto istotnym celem prewencyjnym jest także oświatowo-wychowawcze oddziaływanie na społeczeństwo.

Instytucją sprawującą nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych jest Państwowa Straż Pożarna. Zadanie to realizowane jest w trybie wykonywania czynności kontrolno-rozpoznawczych (art. 24 ustawy o PSP⁷³). Czynności kontrolno-rozpoznawcze są przeprowadzane w zakresie:

- kontroli przestrzegania przepisów przeciwpożarowych,
- oceny zgodności z wymaganiami ochrony przeciwpożarowej rozwiązań technicznych zastosowanych w obiekcie budowlanym,
- oceny zgodności wykonania obiektu budowlanego z projektem budowlanym,
- ustalania spełnienia wymogów bezpieczeństwa w zakładzie stwarzającym zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej,
- rozpoznawania możliwości i warunków prowadzenia działań ratowniczych przez jednostki ochrony przeciwpożarowej,
- rozpoznawania innych miejscowych zagrożeń,
- wstępnego ustalania nieprawidłowości, które przyczyniły się do powstania pożaru oraz okoliczności jego rozprzestrzenienia się,
- zbierania informacji niezbędnych do wykonania analizy poważnej awarii.

Prawo do przeprowadzania czynności kontrolno-rozpoznawczych mają strażacy upoważnieni przez właściwego komendanta (powiatowego/miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej. Czynności kontrolno-rozpoznawcze mogą być

⁷³ Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jednolity) (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1230 ze zm.).

przeprowadzane również przez inne osoby upoważnione przez komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej.

Propaganda w ochronie przeciwpożarowej

W celu wdrażania zasad ochrony przed pożarami i innymi miejscowymi zagrożeniami oraz ich skutkami, a także w celu spowodowania właściwych zachowań ludzi należy podejmować jak najszerze działania propagandowo-informacyjne⁷⁴.

Propaganda w ochronie przeciwpożarowej to ukierunkowana działalność, której celem jest przekazywanie wiedzy o sposobach zabezpieczenia przed pożarami i innymi miejscowymi zagrożeniami jak największej rzeszy społeczeństwa, a także kształtowanie aktywności ludzi w tym zakresie. Istota propagandy polega na wyszukiwaniu wszelkich metod i środków do uświadamiania społeczeństwu zjawisk powodujących powstawanie i rozszerzanie się pożarów a także innych miejscowych zagrożeń oraz wskazywaniu środków służących przeciwdziałaniu tym zjawiskom. Rezultaty propagandy zależne są od stosowanych metod, do których warto zaliczyć:

- stosowanie powszechnie zrozumiałych pojęć i nazw,
- wyjaśnienie zależności i skutków negatywnych postaw wobec występujących zagrożeń,
- systematyczne oddziaływanie na społeczeństwo za pomocą przystępnych i uznawanych środków oraz metod.

Zakres działań propagandowych

Skuteczność działań propagandowych przejawia się w kształtowaniu świadomości istniejących zagrożeń dla życia i zdrowia ludzi oraz ich mienia powodowanych przez pożary i inne miejscowe zagrożenia. Pobudzana przez propagandę świadomość wpływa na pełniejsze przestrzeganie przepisów prawa oraz zasad, które zapewniają bezpieczeństwo i ochronę przed pożarami i innymi zagrożeniami. Działania propagandowe powinny dać efekt w postaci nabycia i praktycznego stosowania wiedzy z zakresu powstawania i rozszerzania się zagrożeń. Powinny umożliwić zdobycie umiejętności służących przeciwdziałaniu pożarom, a także umiejętności pozwalających na praktyczne działania przy zwalczaniu zagrożeń - np. użycie podręcznego sprzętu gaśniczego. Propagandę przeciwpożarową należy kierować do jak najszerzych rzesz ludzi. Dobór środków zaś musi odpowiadać wymaganiom poszczególnych grup odbiorców.

Metody oddziaływania propagandowego

⁷⁴ *Ochrona Przeciwpożarowa. Zbiór przepisów. Działalność informacyjna PSP.* Firex, Warszawa 2000.

Popularyzowanie zagadnień ochrony przeciwpożarowej może odbywać się w różnoraki sposób. Wśród głównych metod oddziaływania propagandowego warto wymienić:

- plenerowe (zawody sportowo-pożarnicze, ćwiczenia i manewry, pokazy, wystawy, parady itp.),
- środki werbalne (wykłady, referaty, pogadanki, dyskusje),
- sceniczne (koncerty i programy estradowe z elementami pożarniczymi, występy strażackich zespołów scenicznych, w tym orkiestr dętych OSP),
- wizualne (gazetki ścienne, plansze, plakaty),
- opracowania publicystyczne (ulotki, artykuły prasowe, broszury, książki),
- komunikaty radiowe,
- audiowizualne (przeźrocza, nagrania wideo, filmy, programy telewizyjne).

Miejscem propagowania zasad ochrony przeciwpożarowej mogą być wszelkiego rodzaju uroczystości i imprezy OSP, podczas których można organizować wystawy, pokazy sprzętu, ćwiczenia sprawnościowe, a także łączone z pożarnictwem amatorskie występy artystyczne. Łatwym do zrealizowania we własnym zakresie zadaniem mogą być także pogadanki, odczyty, prezentacja kaset wideo i przeźroczy na spotkaniach w szkołach i z mieszkańcami. Należy pamiętać, iż najskuteczniejsze, ze względu na siłę oddziaływania, są metody wizualne i audiowizualne. Nic tak, bowiem nie działa na wyobraźnię i strefę emocjonalną jak odpowiedni obraz i sposób przekazu. Ponadto istotnym elementem popularyzacji wiedzy w dziedzinie ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa jest czytelnictwo prasy. W tym zakresie do dyspozycji czytelników pozostaje wiele tytułów o zasięgu ogólnopolskim: *Strażak*, *Przegląd Pożarniczy*, *W Akcji*, *Na Ratunek*, *Ochrona Przeciwpożarowa* oraz inne pozycje regionalne.

Literatura:

1. Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jednolity) (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1230 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity) (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1229 ze zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999r. Nr 111, poz. 1311).
4. *Fizykochemia spalania i środki gaśnicze dla słuchaczy kursu kwalifikacyjnego szeregowych PSP*. Warszawa 2005.
5. Bobrowski C., *Fizyka - krótki kurs*. Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1993.
6. *Ochrona Przeciwpożarowa. Zbiór przepisów. Działalność informacyjna PSP*. Firex, Warszawa 2000.
7. Strona internetowa: www.ae.katowice.pl.
8. Strona internetowa: www.kgpsp.gov.pl.
9. Strona internetowa: www.naszebezpieczenstwo.strefa.pl.
10. Strona internetowa: www.policja.pl.